

Kárpátaljai Hírmondó

XIX. évfolyam 3. (73.) szám, 2023. Ősz

Áprily Lajos

Szeptember

Jaj, ezek a homályos reggelek,
amikor minden vágy a nyár után hal!
Huszonöt éve, fázós kisgyerek,
az iskolába indultam apámmal.

A kert fölött már leng a szürke szál,
hörögve gördül már a szomjú hordó.
A kőfalnál lecsüggedt fejjel áll
s szíromtalan borzong a napraforgó.

De túl a hegyről már a fény izen,
a nap hideg gyöngyös levélre csillan,
s felgyújtja borzongó, sötét szívem,
mint egy homályos kis körtét a villany.

A csapi „régí” vasútállomás

KÁRPÁTALJAI Hírmondó

XIX. évfolyam, 3. (73.) szám
2023. Ősz

Kiadja a Kárpátaljai Szövetség

1068 Budapest,

Városligeti fasor 44.

Telefon: 06-1-351-7770

E-mail: karpataljaiszovetseg@gmail.com

Felelős kiadó:

Greza István,

a Kárpátaljai Szövetség elnöke

Alapító főszerkesztő: Füzesi Magda

E-mail: magda.bereg@gmail.com

Főszerkesztő: Szemere Judit

E-mail: nagykica12@gmail.com

Szerkesztőbizottság:

dr. Botlik József, dr. Dupka György,

dr. Szöllősy Tibor,

dr. Zubánics László,

Kovácsné Marton Erzsébet

Tördelés, nyomdai előkészítés:

GABOR
P R I N T

Lapengedély száma: 2.9/1414-1/2006

HU ISSN: 1787-0445

OTP számlaszámunk:

11711034-20834951

Megjelenik negyedévente

1000 példányban.

E lapszám megjelenését támogatta

a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt.,

valamint a Kárpátaljai Szövetség
tagsága.

A folyóiraton nyereség
nem képződik.

A címünkre beérkező kéziratok közlésének és szerkesztésének jogát fenntartjuk, azok recenzálását, visszaadását, levélben történő megválaszolását, valamint más szervezetekhez, intézményekhez való továbbítását nem vállaljuk. A publikációkban közölt tényekért és véleményekért minden esetben a szerző viseli a felelősséget. A szerkesztőség nem feltétlenül ért egyet a lapban közölt publikációkkal.

A tartalomról:

Olvassuk együtt! Márai Sándor: Füveskönyv (részletek)	3
Vers mindenkinek. Radnóti Miklós: Pontos vers az alkonyatról; Elégia	4
Szervezeti élet. Balatonföldvári találkozó	6
In memoriam Lator László	7
Közös dolgaink. A Via Tisa határon átnyúló projektről	8
Novák Katalin Beregszászon	9
A határon túli fiataloknak életteret kell biztosítani	10
Hitélet. Úrszínváltás. Lődár Jenő görögkatolikus áldozópap gondolatai	11
30 éve működik a Kárpátaljai Református Egyház Cigánymissziója	12
Látélet. A pánszlávizmus. Botlik József tanulmánya	14
Évforduló. Petőfi 200. A költő visszatért Beregszászba	15
30 éves a beregszászi színház	16
Kárpátaljai sikertörténet. A cél a kárpátaljai dinnye népszerűsítése	17
Méltó helyére került a Hárslevelű	18
Anno. A szülőföld vonzatai. Balla Teréz visszaemlékezése	20
Jelen időben. Ma született életkép. Weinrauch Katalin írása	21
Korkép. A professzor szikéje; Ami az életrajzból kimaradt. Szöllősy Tibor írásai	22
Fiatalokról fiataloknak. Ifj. Kokas Károly: „... kilenc éves korom óta	23
csapom a csizma szárát”	24
Sikeres a FIT Program Kárpátalján	26
Közelkép. Isten szeretetére mutatva építeni és szolgálni.	27
Beszélgetés Zsukovszky Miklós lelkésszel	28
Kultúrtáj. Találkozás Sebestyén Mártával Tiszaújlakon	29
Zenés irodalmi est a Kárpátaljai Kultúrkaraván szervezésében	30
A régi város utcái – fotókiállítás az ungvári várban	32
Örökségünk. Nagydobronyi hímezett zsebkendők	34
Arasznyi történelem. Zubánics László: A Homonnai Drugeth család	35
kiemelkedő nőtagjai a 16–17. században	36
Múltidéző. Elvesztett Ungvár. Hogyan nyílt meg az Ungvári	39
Porcelán- és Agyagipari Gyár	40
Szerkesztőségünk postájából	
Gratulálunk! Elismerések	
Szemelvények kárpátaljai eseményekből	
Művészet. Fedor Aranka tárlata a főkonzulátuson	
A Kárpátaljai Hírmondó galériája. Az ungvári miniszobrok	

Címlapfotók: Szemere Judit, Kovács Sándor

Boksay József, a kárpátaljai festőiskola egyik alapítója 1891. október 2-án született. Idézzük fel a kiváló művész emlékét egyik gyönyörű alkotásával, amely a nevét viselő kárpátaljai szépművészeti múzeum gyűjteményének becses darabja!

Ősz a hegyekben. Fenyvesvölgy (1955)

Márai Sándor

A hazáról és az államról

Nevelhetünk-e valakit hazaszeretetre? Mintha azt mondanám: korbáccsal és szöges ostorral kényszerítlek, hogy szeresd önmagadat. A haza nem csak föld és hegy, halott hősök, anyanyelv, őseink csontjai a temetőikben, kenyér és táj, nem.

A haza te vagy, szöröstül-böröstül, testi és lelki műveltodba; ő szült, ő temet el, őt éled és fejezed ki, mind a nyomorult, nagy-szerű, lángoló és unalmas pillanatokban, melyek összessége életed alkotja. S életed a haza életének egy pillanata is.

Hazaszeretetre nem tudlak megtanítani: örült az, aki önmagát tagadja. Hazád a történelmi méretekre megtanított és időtlenített személyiség. S haza a végzet, személyesen is. Nem fontos „szereted-e”, vagy sem? Egyek vagytok. De úgy látom és tapasztalom, hogy te – szóval, ünnepélyesen, írásban és a dobogókon inkább az államszeretetről teszel bizonyosságot és hitvallást. A hazától ugyanis nem lehet várni semmit. A haza nem ad érdemrendet, sem állást, sem zsiros kenyeret. A haza csak van. De az állam ad finom stallumot, csecse fityegőket szalonkabátodra, prima koncot, ha ügyesen szolgálod, ha füstölővel jársz körülötte, ha – férfiasan, kidüllesztett mellel, – megvallod a világ előtt, hogy te szereted az államot, akkor is, ha kerébe törnek. Általában nem török ezért kerébe az embert. Eppen ezért, minden államszeretet gyanús. Aki az államot szereti, egy érdeket szeret. Aki a hazát szereti, egy végzetet szeret. Gondolj erre, mikor hörögsz a dobogókon és melled vered.

A lélekről és a hatalomról

Minden régi bölcsélet egető kérdése volt: „Mi van az ember hatalmában?”. S egyhangúan felelték mind „Csak a lelke”.

Ez a legrégibb, igen, az egyetlen igazság, melyet az ember értelme megismert és föltétlen igaznak elfogadott. Az idő, a tapasztalás, az érzékelés és a tűnődés nem változtatta meg ezt az igazságot. Csak lelkünk van hatalmunkban, semmi más. De ez a hatalom korlátlan. Nem sértheti meg senki, nem veheti el tőlünk senki a lelkünk fölött gyakorlott hatalmat. Nincs az zsarnok, nincs az a társadalmi rendszer, természeti törvény, mely megakadályozhatná, hogy lelkünkben szabadok legyünk. Ez a szabadság föltétlen. S ehhez a szabadsághoz odamérve minden más szabadság, melyet a társadalom, a hatalom és a pénz adhat nekünk, töredékes és viszonylagos.

Arról, hogy a dolgokat meg kell várni

Megvárni, egy angyal és egy szent türelmével, amíg a dolgok – emberek, eszmék, helyzetek – melyek hozzád tartoznak, eljutnak hozzád. Egyetlen lépést sem sietni feljűk, egyetlen mozdulattal, szóval sem siettetni közeledtűk. Mert bizonyos embe-

rek, eszmék, helyzetek, melyek életedhez, jelmedhez, világi és szellemi sorsodhoz tartoznak, állandóan útban vannak feléd. Könyvek. Férfiak. Nők. Barátságok. Megismerések, igazságok. Ez mind feléd tart, lassú hömpölygéssel, s találkoznod kell egy napon. De te ne kapkodj, ne siettesd útjukat és közeledésűket. Ha nagyon sietsz feljűk, elkerűlheted azt, ami fontos és személyesen a tiéd. Várj, nagy erővel, figyelmesen, egész sorsoddal és életeddel.

Arról, amit légitámadás közben tanultam

Légitámadás közben azt tanultam, hogy a félelemérzet, mely a bombák közeli robbanásának lármájára az első negyedórán engem is megejtett, sokkal megalázóbb, emberhez méltatlanabb, sem-hogy érdemes lenne annak átadni lelkűnkét és idegeinket. Ezért megtanítottam magam arra –, ami egyébként minden szándékunk és gondolatunk egyetlen igaz értelme –, hogy nem szabad semmitől félni. Mert aki fél a veszély pillanatában, hasztalan tanult, olvasott és gondolkozott elébb, az élet békés időszakában, hiába szűrt le tapasztalatokat az emberi élet értékéből és a halál természetességéről. Aki fél, az csal: egész élete során megcsalta önmagát, mert nem készült fel igazán, erős lélekkel a halálra. Ezért arra neveltem magam, hogy soha többé ne féljek semmitől, ami az emberek vagy a természet részéről fenyegethet; csak attól félek még, amit én vétkezhetem magam ellen; lelkiismeretem szavától félek, mert tetteink követnek.

Arról, hogy a műveltséghez sok bátorság kell

Tudnod kell, hogy az emberek nem ok nélkül ragaszkodnak a középszerűhöz, a zavaroshoz és vajákoshoz, az illúziókhoz és a szobatiszta fél-ismeretekhez, tehát a műveletlenséghez. Mert a műveltség anynyi, mint az igazságnak – minden dolgok igaz ismeretének – feltárása és elviselése. S az igazat elviselni mindig nagyon nehéz. A műveltséghez, tehát a valóság és igazság megismeréséhez rendkívűli bátorság kell. Az ember egész szívével, sorsával, lényével ismeri meg az igazságot. Az ember csak életre-halálra lehet művelt. Az emberek mindig készségesebben nyugodnak bele valami kellemetlen igazság elkendőzött magyarázatába, tehát a műveletlenségbe, mint a nyers, egyszerű, tömön-datos igazságba, ami a műveltség. Az emberek titokban tudják, hogy minden, ami igaz és emberi, tehát valóságos, vérben, verejtékben és szenvedélyben fogan, de szívesen pusmogják, lesűtött szemmel, hogy a gyermekeket a gölya hozza. Ez így tetszetősebb és kényelmesebb. De a műveltséget nem a gölya hozza.

Márai Sándor: Füves könyv. Budapest, Révai, 1943.

Radnóti Miklós

Pontos vers az alkonyatról

Kilenc perccel nyolc óra múlt, kigyúlt a víz alatt a tűz és sűrűbb lett a parti fűz, hogy az árnyék közészorúlt.

Az este jó s a Tisza csak locsog a nagy tutajjal itt, mert úszni véle rest s akit figyelget: a bujdosó nap

búvik a magas füvek között, pihen a lejtős földeken, majd szerteszáll és hirtelen sötétebb lesz az út fölött.

Híven tüntet két pipacs, nem bánja, hogy őket látni még, de büntet is rögtön az ég: szuronyos szellővel üzen;

s mosolyg a szálldosó sötét, hogy nem török, csak hajlik a virág s könnyedén aligha hagyhatja el piros hitét.

(Így öregszik az alkonyat, estének is mondhatni már, feketén pillant a Tiszán s beleheli a partokat.)

1934. szeptember

Elégia

Már arrafelé is öszül, ahol a szabadság zászlai hullanak, lobogó vér fut parázs avarra s alatta réműlten fészkel a mag;

fáradt megfoganni! És ha mégis: földbevert bitó, hősi test, avagy harci gép dűlja fel meleg helyét s meztelen várja, hogy jöjjön a fagy.

Várak és fűszálak perzselődnek, vadul rohanó halál szele kél, délben a fűst és pernye közt vakon röppen a fölriadt szárnyasegér

Világíts, távol égő tartomány! hideg van, markos sötét kavarog, sápadt fák alatt hosszan vacognak tegnap még simogató patakok.

Őrizz magány, keríts be lusta ősz, új szégyent ró szívembe az idő, s rágódva régi, díszes őszökön, konokon élek, szívós téli tő.

A lélek egyre többet elvisel, holtak között hallgatag ballagok, újszülött rémek s hitek kísérek és a vándorlófényű csillagok.

1936

Balatonföldvári találkozó

A Kárpátaljai Szövetség idén szeptember első hétvégéjén tartotta a kárpátaljaiak hagyományos balatonföldvári találkozóját, amelynek ezúttal is a Riviéra Park Hotel adott otthont. A találkozón mintegy kétszázan vettek részt, Kárpátjáról is érkezett egy busznyai vendég.

A rendezvénysorozat emlékpád-avatóval kezdődött. A Szövetség így módon adózik azon tagjainak emléke előtt, akik munkájukkal kimagaslóan hozzájárultak a szervezet fejlődéséhez. Ebben az évben Papp Lászlóné Nagy Magdolna kapott emlékpádot a Balaton partján fekvő sétányon, aki a Kárpátaljai Szövetség egykori aktív vezetőségi tagja volt (életéről bővebben a Kárpátaljai Hírmondó 2021/4, illetve 2009/2 számaiban olvashatnak – a szerk.). A résztvevőket Dupka György, a Kárpátaljai Szövetség elnökségi tagja köszöntötte. Ezután Lakatos Péter görögkatolikus áldozópap tartott panachidát, majd megszentelte az emlékpádot. A család nevében Nagy Lászlóné lánya, Marianna és unokája, Gergely osztotta meg gondolatait a jelenlévőkkel. Az emlékpádot Benza György és Varga Sándor elnökségi tagok a hozzátartozókkal együtt leplezték le.

Ezt követően a színházteremben „Ki a Tisza vizét issza, vágyik annak szíve vissza” címmel Fedák Sári élettörténetét

mutatta be Szűcs Nelli, a Nemzeti Színház Jászai Mari-díjas művésze. Narrátorként

közreműködött az ugyancsak Jászai Mari-díjas színművésznő, Tarpai Viktória. A zenei kíséretet a Zsazsa bandája zenekar biztosította: Pálházi Benke (hegedű), Sárközi Aron (brácsa), Herédi Zsombor (harmonika) és Laukó Tamás (nagybőgő). Az előadás központi gondolata az elvándorlás és

a szülőföld iránt érzett, soha nem múló szeretet. Ebben osztozott a beregszászi Fedák Sárral az előadás két kárpátaljai származású színművésze, akik hitelesen jelenítették meg az egykori primadonna sikerekkel, tragédiákkal telített életét, és maradandó énekes-zenesélményt nyújtottak a közönségnek. Előadásukat hosszan tartó tapssal jutalmazta a nagyerdemű, Dupka György és Benza György virágsorokkal köszönték meg a kiváló színésznőket a lenyűgöző színházi produkciót.

Vacsora után Seremet Sándor, a Kárpátaljai Szövetség főtákará és Gerej Magdolna, a művész özvegye megnyitották az *In memoriam Bazán Vladimir emlékkiállítás* (művészetéből ízelítőt kaphatnak lapunk 2021/2 számában – a szerk.). Ezután a Farkas Sándor–Scsur Alekszandr–Lyavinecz Marianna trió zenés-irodalmi összeállítással szórakoztatta az érdeklődőket. Az este további részében a baráti beszélgetésekhez

a zenei aláfestést, kellemes hangulatot Farkas Sándor zongorajátéka biztosította.

A szombati program a Petőfi-emlékvé keretében – Grezsa István, a Kárpátaljai Szövetség elnökének felkonferálásával – a *Rokonom, Petőfi* című dokumentumfilm vetítésével indult. Az alkotók nevében Hajduk Márta rendező mondott köszöntő beszédet. A film Borzák Tibor azonos című, 2016-ban megjelent könyve alapján készült a Petőfi-bicentenáriumi tiszteletére 2019–2022 között. Petőfi Sándornak ugyan nincs egyenes ági leszármazottja, de oldalágon sok rokona él. A könyv a szerző 30 éves kutatásának eredménye, 12 Petőfi-rokon családjáról szól, benne 12 családfa rajzával és 100 fotográfiával. A film ezek közül hat családot mutat be. ➡

► Hruz Mária és Petrovics István mai oldalági rokonai: Andrásfalvy Bertalan néprajzkutató; Bognár Zalán történész és családtagjai; Petőváry Attila gerelyhajító és Petőváry Zsolt vízilabdázó; a szabadszállási Lukácsi Ilona; a debreceni Petheő Judit; ifj. Hankiss János író, Hankiss Ilona operaénekesnő. A film különlegességét az adja, hogy a 21. századba visszatérő Petőfi Sándor mutatja be egykori és mai rokonait. A költő szerepében Bánföldi Szilárdot láthatjuk. A dokumentumfilm zeneszerzője Könczei Árpád, a zenei közreműködők Hankiss Ilona, Petrás Mária, a Misztrál és a Credo együttes, valamint Varga Miklós.

A vetítés után az orosz–ukrán háború a nagyhatalmak geopolitikai érdekei perspektívájából tematikájú panelbeszélgetésre került sor Seremet Sándor moderálásában. Közreműködött Szalipszki Endre nyugalmazott beregszászi főkonzul, a Magyar Külügyi Intézet külső kutatója, dr. Baranyi Tamás Péter, az Intézet stratégiai igazgatója, dr. Salát Gergely vezető kutató és dr. Dupka György történész.

Ebéd után Dr. Botlik József történész a pánszlávizmusról tartott érdekesítő előadást. Majd Ortutay Mária a nemrég megjelent *Esélyünk a megmaradásra* című könyvét mutatta be.

A másfél éve tartó orosz–ukrán háború a rokoni és baráti kapcsolatok ápolására is rányomta a bélyegét. A délután folyamán kötött programok nem lévén, a találkozók résztvevőinek lehetőségük nyílt a kötetlen beszélgetésekre a nyárutó színeiben pompázó Balaton partján. A napi eseményeket díszvacsora, zenés-táncos mulatság koronázta meg.

Vasárnap a búcsúzás előtt ökumenikus istentiszteletre került sor, amelyen Lakatos Péter görögkatolikus áldozópap és Pálné Kocsis Zsuzsanna református lelkész hirdette Isten igéjét.

Az együvé tartozás és a folytonosság jegyében megtartott fórum idén is sikeres volt, az élményekből a résztvevők töltekezhetnek, erős meríthetnek az elkövetkező időkre, az újabb találkozásig.

Tudósítónk

In memoriam Lator László

Ugocsa egyik kiváló fiától búcsúzunk. Életének 96. évében elhunyt Lator László Kossuth-díjas és József Attila-díjas költő, műfordító, esszéista, a nemzet művésze, a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia alapító tagja. A kárpátaljai magyar írók, költők mentorát, segítő jó barátját veszítettük el, aki a rendszerváltás előtti és utáni években nevét adta minden nemes irodalmi kezdeményezésünkhöz. Ott volt, tettekre sarkalló beszédet mondott 1991. március 15-én a beregszászi Petőfi-szobor avatásánál, több rendezvényünk szónoka volt. A *Hatodik Síp* társadalmi szerkesztőbizottságának, valamint a *Kárpátaljai Minerva* szer-

kesztőbizottsági tagja volt. Írásaival támogatta a 20 évvel ezelőtt újraindított *Együtt* irodalmi folyóiratot, büszke volt erre a kiadványra, hiszen beregszászi gimnazistaként még ő adta ki az *Együtt* első számait.

Részt vett az 1989-ben alapított Kárpátaljai Szövetség munkájában, vezetőségi tagként a helyi alkotóértelmiség összefogásán is munkálkodott.

Búcsúzom földimtől, aki hírnevet szerzett szűkebb pátriájának is. Nyugodjon békében! Emlékét megőrizzük.

Dupka György,
a Kárpátaljai Szövetség
elnökségi tagja

Lator László (1927—2023)

Lator László 1927. november 19-én született az akkor Csehszlovákiához, ma Ukrajnához tartozó Tiszasásváron. Egészen kicsi gyerekként kezdett verselni, apjától kapta meg Négyesy László *Magyar verstanát*, ebből tanulta meg, milyen versformák léteznek. Első versei a *Prágai Magyar Hírlap* gyermekmellékletében, majd különböző diákújságokban, később a *Magyarok* és a *Válasz* című folyóiratokban jelentek meg.

A második világháború idején, 1943-ban behívták levénének, és előbb amerikai, majd szovjet hadifogságba került, a breszt-litovszki fogolytáborba szállították. 1945-ben került vissza az akkor már a Szovjetunióhoz tartozó szülőhelyére, ahonnan szerencsésen átszökött Magyarországra, és Makóra ment a szülei után. Tanulmányait a makói gimnáziumban folytatta, ahol társaival létrehozta a József Attila Kör, és jelentős irodalmi esteket is szerveztek.

1947-től a budapesti tudományegyetem magyar-német szakán tanult tovább, és felvették az Eötvös Collegiumba is, ahonnan azonban hamarosan kizárták. Részben nyomasztó háborús élményeiből, fogolytábori tapasztalataiból állt össze 1948-ban az *Őserdő* című első verseskötetének anyaga, amelyet az akkor már működő cenzúrahivatal elutasított és bezúzatott azzal az indokkal, hogy versei pesszimisták.

Az egyetem elvégzése után Körmenben tanított gimnáziumban, és mivel versei nem jelenhettek meg, műfordítás-sal foglalkozott, többnyire más szerző,

Fodor András vagy Kormos István neve alatt dolgozott. 1955-ben visszatért Pestre, az akkor még Új Magyar Kiadó néven működő későbbi Európa Kiadóhoz került orosz szerkesztőnek, majd az úgynevezett latin szerkesztőség főszerkesztője lett, ahol olasz, spanyol, francia és portugál szerzőkkel foglalkozott. A kiadóban ismerte meg későbbi feleségét, Pór Juditot, aki szintén kiváló műfordító, esszéista volt.

Biztos ízlésű, hatalmas szaktudású szerkesztőként vezető szerepet játszott abban, hogy a világirodalom a legmagasabb szinten honosodott meg magyarul, neki köszönhetjük többek között a *Klasszikus orosz költők*, valamint A *világirodalom legszebb versei* című antológiákat is.

A hetvenes évek közepétől az ELTE világirodalmi tanszékén tartotta hamar népszerűvé váló műfordítói szemináriumát, amely később egyfajta költői mesterkurzussá vált. Tanítványai között a kortárs magyar irodalom olyan jeles képviselői voltak, mint Ferencz Győző, Imre Flóra, Tóth Krisztina, Szabó T. Anna, Lackfi János, Vörös István.

A nyolcvanas évektől a rádió- és televízióműsorok, különböző vetélkedők, szavalóversenyek résztvevője, zsűritagja is volt, és 1991-ben Mészöly Dezsővel, Gyurkovics Tiborral és Lukácsy Sándorral elindították a *Lyukasóra* című műsort, amelyben szellemes játék segítségével ismertették meg a magyar irodalom elfeledett kincseit a közönséggel. A műsor olyannyira népszerű lett, hogy kilépve a tévé keretei közül, klubot is alapítottak belőle.

Kevés versű költő, az 1948-as cenzori elhallgattatás után csak 1969-ben jelentkezett kötettel, amelynek a *Sárangyal* címet adta. Későbbi kötetei közül kiemel-

kedik az 1986-os *Fellobban, elhomályosul*, majd a 2007-es *Az egyetlen lehetőség* című, válogatott költeményeit közreadó könyve. Költészete szikár, puritán, sűrű anyagú verseit, amelyeknek állandó tárgya a teremtés, szigorú fegyelemmel formálja meg.

Műfordítóként többek között Shakespeare, Burns, Heine, Schiller, Lermontov, Blok számos költeményét ültette át magyar nyelvre, fordításai több önálló kötetben jelentek meg. Válogatott esszéiből a *Szigettenger* (1993), valamint a *Szabad szemmel* (2016) című könyveiben publikált. 2012-ben jelent meg A *megmaradt világ* című emlékezéskötete, amely nem önéletrajz vagy memoár a szó szoros értelmében, a szerző magában önelemzésnek nevezte a kötetet.

Lator László 1992-ben a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia alapító tagja, 1998-tól 2008-ig ügyvezető elnöke volt. Számos rangos elismerés birtokosa, amelyek közül a József Attila-díjat 1972-ben, a Kossuth-díjat 1995-ben kapta meg. 2007-ben Pro Urbe Budapest díjjal tüntették ki, 2008-ban *Az egyetlen lehetőség* című verseskötetéért neki ítelték a Rotary Tabán klub első irodalmi díját. 2009-ben Prima-díjat kapott. 2012-ben a Magyar Érdemrend középkeresztje polgári tagozata kitüntetését, 2015-ben a Magyar Irodalomtörténeti Társaság Babits Mihály Alkotói Díját vehette át. 2017-ben az Európa Könyvkiadó Wesely László-díjjal ismerte el több évtizedes kimagasló versfordítói, irodalmári, oktatói és irodalomszervező tevékenységét. 2018-ban megkapta A Nemzet Művésze címet. 2022-ben a Magyar Érdemrend középkeresztje a csillaggal kitüntetésben részesült.

Az MTI nyomán

A Via Tisa határon átnyúló projektekről

Igencsak színes a kárpátaljai turisztikai paletta

A turizmus Kárpátalja egyik húzó ágazata. Ezt a tényt akkor is szem előtt kell tartanunk, ha bő három évvel ezelőtt a pandémia, most pedig a háborús helyzet tette lehetetlenné az ágazat normális működését. Ilyenkor bölcsen tesszük, ha továbbképzésekre, a szakmai tapasztalatok átadására fordítunk jelentős energiákat, hogy ha majd véget ér a fegyveres konfliktus, akkor felkészülten tudjuk folytatni a már megkezdett munkát – hangzott el Tiszacsomán a Via Tisa elnevezésű határon átnyúló közös turisztikai projekt nyitórendezvényén. A közel száz falusi vendéglátó, étterem- és szállodatulajdonos, turisztikai szakember részvételével lezajlott konferenciának a Honfoglalási Emlékpark és Látogatóközpont adott otthont.

Köszöntőjében Orosz Ildikó, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola elnöke arra emlékeztetett, hogy akkor tudunk sikeresek lenni ebben a szakmában, ha jól ismerjük szülőföldünk értékeit, annak épített és szellemi örökségét, természeti látnivalóit egyaránt. Mert az emberi természet már csak ilyen. Akkor becsülünk valamit, ha tisztában vagyunk annak kiválóságával, egyediségével, így a turisztikai ismeretek elvezethetnek bennünket szűkebb pátriánk megszeretéséhez, ahhoz, hogy ragaszkodjunk hozzá, és itt, a szülőföldünkön próbáljunk boldogulni.

Oly sok élményt nyújtó, felfedezésre váró hely van Kárpátalján, hogy biztosak lehetünk benne: ha beköszönt a várva várt béke, ismét turisták százezrei keresik majd fel megyénket – fogalmazott Csizmadia Alexandra, Magyarország Ungvári Főkonzulátusának konzulja.

Mester András, a Kárpátaljai Magyar Turisztikai Tanács (KMTT) elnöke, ismertette a nemzetközi turisztikai projekt legfőbb elemeit, a következőkre mutatott rá: a fő cél egy új, integrált, határon átnyúló turisztikai desztináció létrehozása két szomszédos térség részvételével, hozzájárulva a helyi kultúra, történelmi örökség megőrzéséhez. A projekt legfontosabb célja egyrészt, hogy korlátlan hozzáférést biztosítson azokhoz az információkhoz, amelyek hozzájárulnak a turisztikai szakemberek alapvető készségeinek fejleszté-

séhez, másrészt új turisztikai vonzerővel és desztinációval foglalkozó weboldal, közösségi média platformok létrehozása, amivel a nemzetközi láthatóság javítása valósul meg, tájékoztató az elnök.

A turista az egyik legkíváncsibb, sokféle érdeklődést mutató emberfajta – emlékeztetett előadásában Tóth Attila, a Rákóczi-főiskola Földtudományi és Turizmus Tanszékének adjunktusa. Ezt a világra való nyitottságot többek között tematikus útvonalakkal lehet kielégíteni. Szerencsére ebben a tekintetben is igen gazdagok vagyunk, hisz nem csupán híres emberek életének színhelyeit (pl. Rákóczi-émlékhelyek), történelmi események színtereit (honfoglalás, Vereckei-hágó), a valláshoz kapcsolódó helyszíneket (középkori templomok, illetve fatemplomok) tudjuk egy útvonalba bekapcsolni, de egy idő óta létezik már kárpátaljai borút, sajtút és sörút is. Mindezeket új elemekkel tudjuk bővíteni, például az első és második világháborús katonai erődítések, katonai emlékhelyek vagy a tájvédelmi körzetek értékeinek bemutatásával. A helyi termékek felfejlesztésével mindebbe eredményesen tudnak bekapcsolódni a falusi turizmussal foglalkozók (kézműves termékek, ökofarm stb.)

Már jó néhány évvel ezelőtt sor került a kárpátaljai vendégházak minősítésére, s most elérkezettnek látszik az idő, hogy ezen az úton tovább lépünk – hangsú-

lyozta előadásában Sass Enikő, a Rákóczi-főiskola docense. Jó lenne kategorizálni a többségüket, jelezve, hogy milyen irányba indultak el. Hisz sokan közülük a minőségi szálláshely, a vidéki atmoszféra biztosítása mellett vállalkoztak a falusi életforma hiteles bemutatására: baromfiudvart, méhészetet tartanak fenn, lábasjóságot tenyésztenek, mások pedig olyan gyümölcsöket termesztnek, amelyek egy részét feldolgozzák. Itt különböző aszaltványok, gyümölcslevek, lekvárok készülnek. Külön kategóriát képeznek a borászok és a sajtkészítők.

Ki gondolná, hogy a legnagyobb turisztikai vonzerővel nem az épített örökség kiemelt darabjai (római amfiteátrum, a görög akropolisz) vagy a híres természeti látnivalók (Grand Canyon) rendelkeznek, hanem a kifejezetten szórakoztatási turisztikai céllal létrehozott objektumok (Disneyland) – kezdte előadását Berghauer Sándor, a KMTT alelnöke, a Rákóczi-főiskola tanára. A mai világ már csak ilyen, s ehhez kell igazodni. Hisz bármelyik turisztikai attrakció jelentősége a látogatók számában, tehát pénzben mérhető, ami az ágazatban dolgozók számára csöppet sem mellékes dolog. A turisztikai attrakciók jelentőségét úgy is felmérhetjük, hogy az milyen messziről vonzza a látogatókat. A mi esetünkben a munkácsi vár, a Vereckei Honfoglalási Emlékmű mindenképpen nemzetközi besorolást érdemel. Emellett ne feledkezzünk el arról sem, hogy a

kőrösmezői és az uzsoki fatemplom egy ideje rajta van az UNESCO listáján, ami a legmagasabb besorolásnak számít.

A falusi vendéglátók abban a szerencsés helyzetben vannak, hogy a főbb kárpátaljai turisztikai terméktípusok, illetve szolgáltatások egy jelentős részébe be tudnak kapcsolódni. Ilyenek az egészség- és gyógyturizmus, az aktív turizmus (természetjárás), a téli vagy síturizmus, kerékpáros, vízi, lovasturizmus, illetve a több szálon futó örökség- és fesztiválturizmus.

Szóval ez a paletta igencsak színes.

Kovács Elemér

Novák Katalin Beregszászon

„Adj bölcsességet a döntéshozóknak, hogy felismerjék a békéhez vezető utat”

Hivatalos ukrainai látogatásának részeként augusztus 22-én Beregszászra érkezett Novák Katalin, Magyarország köztársasági elnöke. A magyar államfőt a beregsurányi határátkelőn

a kárpátaljai megyei vezetők delegációja fogadta, ahol egyeztetéseket folytattak. Ezután Novák Katalin a beregszászi Szent Kereszt Felmagasztalása római katolikus templomban ökumenikus istentiszteleten vett részt. Az államalapító Szent István királyunk tiszteletére szervezett alkalmon a templomot zsúfolásig megtöltő hívek hosszan tartó tapsal köszöntötték a magyar államfőt.

Isten Igéjét Lucsok Péter Miklós római katolikus püspök, Zán Fábán Sándor református püspök, Molnár János római katolikus püspöki helynök és Demkó Ferenc görögkatolikus püspöki helynök hirdette. Az ökumenikus istentiszteleten a lelkészek megáldották és megszentelték azt a kenyeret, amelyet Novák Katalin személyesen sütött a nemzeti ünnep alkalmából.

Megható és lélekemelő volt a mezővári

református egyházközség gyermekkórusának szolgálata, az előadott megzenésített versek az Istenbe vetett hitet erősítették.

Ünnepi beszédében Novák Katalin felelevenítette legutóbbi, novemberi beregszászi látogatását. Mint mondta, soha nem felejt el a pillanatot, amikor a templomi kórus tagjai közt felfedezett egy kismamát, aki a háború kitörése után döntött úgy, hogy erre a világra is érdemes gyermeket hozni. Köszönetet mondott mindazoknak, akik kitartanak, építik és vezetik a közösséget. A köztársasági elnök hangsúlyozta, látogatásának egyik célja éppen az, hogy segítsen erőt gyűjteni a kárpátaljai magyar közösségnek. „Tizenötmillió magyar erejét hoztam ma ide

önöknek Beregszászra, Kárpátaljára, Ukrajnába” – mondta, hozzátéve, hogy erőt kell merítenünk közös, ezeréves történelmünk-ből, egymásból, a közösség tagjaiból, a segítségnyújtó munkájából, de leginkább közös keresztény hitünk-ből.

Novák Katalin biztosította a jelenlévőket arról, hogy kijezi tárgyalásain el fogja mondani: „Számíthatnak a magyarokra a megtámadottak, a bajban lévők – Magyarország segít. És mi is számítunk arra, hogy a magyarok úgy élhessenek itt, Kárpátalján, ahogy ez

hozzájuk és Európához méltó.” Végezetül a templomot megtöltő hívekkel együtt imádkozott a békéért.

Ezt követően a köztársasági elnök a templom előtti téren megkoszorúzta Szent István király mellszobrát. A továbbiakban munkamegbeszélést tartott a kárpátaljai magyarság érdekvédelmi szervezeteinek képviselőivel, az egyházi és az oktatási élet vezetőivel, találkozott egy, a harcokban elhunyt magyar katona édesanyjával, valamint a helyi magyar nagycsaládosok gyermekeivel, megtekintette a Kárpátaljai Magyar Turisztikai Tanács Kárpátikum nevét viselő helyi termékeket árusító boltját.

Novák Katalin útja Beregszászról Kijevbe vezetett, ahol részt vett a Krími Platform csúcstalálkozóján, és megbeszélést folytatott Volodimir Zelenszkij ukrán elnökkel.

Sz. J.

Novák Katalin meghívására mezővári gyerekek a Budapesti Demográfiai Csúcson

„Nem hagyjuk sem a templomot, sem az iskolát”

Szeptember 14–15. között ötödik alkalommal rendezték meg a Budapesti Demográfiai Csúcsot. Híradások szerint öt kontinens húsz országából mintegy hatvan felszólaló és csaknem hatszáz vendég érkezett a magyar fővárosba, köztük állam- és kormányfők, miniszterek, egyházi vezetők, világhírű gondolkodók és szakemberek, hogy a családokat, a demográfiát érintő legfontosabb kérdéseket megvitassák.

A sok komoly, okos, nagy ember előtt színpadra lépett egy csillogó szemű gyermekcsapat is, Kárpátaljáról. A mezővári református gyermekkórus Kovács Erika vezényletével és a Kovács Sándor vezette BorzsaVári együttes zenei kíséretével Reményik Sándor *Templom és iskola* című versét adták elő Ivaskovics József megzenésítésében. A refrént – „Ne hagyjátok a templomot, a templomot s az iskolát” – együtt énekelték velük a közönség is.

– Hogyan kerültek erre a neves eseményre? – kérdeztük hazaérkezésüket követően Kovács Erikát, a gyermekkórus lelkes vezetőjét.

– Ennek az az előzménye, hogy amikor Novák Katalin augusztusban, kijezi utazását megelőzően, Beregszászban a római katolikus templomban találkozott a kárpátaljai magyarokkal, énekkarunk egy kisebb csoportja is fellépett az alkalmon. Nagyon tetszett neki az előadásunk, a

A határon túli fiataloknak életteret kell biztosítani

A Kárpát-medencei Családszervezetek Szövetsége (KCSSZ) első alkalommal szervezte meg az „Összetartozunk! – I. Kárpát-medencei Nyári Tábor”-t július 31. és augusztus 6. között, ahol 5 régió fiataljai vettek részt. A Kárpátalján, Délvidéken, Erdélyben, Magyarországon és Felvidéken működő családszervezetek 10–10 fiatal delegálhattak a táborba, ahol teljesen ingyenesen vehettek részt a 13–16 év közötti fiatalok a KCSSZ jóvoltából.

A tábor programjainak szervezését a Szövetség a Közös Célokért (SZAKC) társulás vállalta, míg a helyszín kiválasztása során nagy segítséget nyújtott a FEMIT társulás, akik ismereteikre hagyatkozva elvállalták a táborozók étkeztetését és szállásoltatását a táborban, Kovácspatakon. A szakmai programot Hideghéthy Andrea, a SZAKC ügyvezető igazgatója állította össze.

A tábor célja, hogy biztosítsa a civil szervezetek jövőjének utánpótlását, mialatt az öt országból érkező fiatalok egymástól tanulva és egymásra támaszkodva élnek meg a táborban eltöltött hét napot. A szervezők arra törekedtek, hogy azt a kultúrát építsék bele a táborozók mindennapjaiba, amit a fiatalok hoznak magukkal otthonról, erősítve az együvé tartozás érzését, és azt, hogy a határon túli fiataloknak életteret kell biztosítani, ami meghatározza a szerepüket a Kárpát-medencében.

Az első napon az ismerkedés volt a főszerep, majd a többi nap felváltva zajlottak a civil szervezetekről szóló, nemzeti identitással kapcsolatos előadások, a túrázás és a kirándulás. Ezekkel a programokkal a honvágyat és a családtól való elszakadás ér-

zését szerették volna a szervezők enyhíteni, feltárva a fiatalok közti azon közös pontokat, hogy mind egy nyelvet beszélnek és ugyanazon magyar nemzet részét képezik.

A táborozóknak előadásokat tartott Somogyi Alfréd, tanszékvezető, egyetemi tanár, aki a Kárpát-medencei identitásról szólt, a KIK képviseletében Nagy Attila, a képek és videók szerkesztéséről és a tervező-

programok alapelveiről tartott bemutatót, valamint Süll Tamás lelkész, mentálhigiénés segítő szakember, aki a család fontosságáról és az erős családképéről beszélt.

Az előadások között izgalmas túrázás is volt Batka Péterrel, a MAG PT elnökével, valamint a megérdemelt pihenés sem maradt el, így a táborozók ellátogattak az alsósztrigovai Madách-kastélyba, a losonci Nógrádi Múzeum Galériába, az Esztergomi Bazilikába és az esztergomi Aquaszízet élményfürdőbe.

A kiértékelést követően Márton Zsuzsanna, a KCSSZ elnöke köszönetét fejezte ki a szervezőknek, hogy színvonalas előadásokat és választékos, érdekes programokat szerveztek a fiataloknak, akik a táborból élményekkel gazdagodva térhetnek haza. „Életem egyik legmeghatározóbb élménye volt ma, amikor azt láttam, hogy az öt régióból érkező fiatalok egyazon nyelvet használva, testvérként gondolnak egymásra, hiszen nyelvük

mellett a kultúrájuk is azonos.”

A tábor zárórendezvénye ünnepi alkalmat biztosított, hiszen a kiértékelés után a fiatalok táncházat szerveztek, ahol hangszeres dallamok mellett szólt a nóta és folyt a tánc.

A Kárpát-medencei Családszervezetek Szövetsége sajtószolgálat

templomból kijövet személyesen is találkoztunk, beszélgettünk, még közös fotót is készítettünk. Akkor említette, hogy szeretne meghívni bennünket a demográfiai csúcsra. Nagy meglepetésünkre és örömünkre hamarosan meg is érkezett a meghívó. Hatalmas szervezés következett, s végül, Istennek hála, elutaztunk, s három

csodálatos napot töltöttünk a fővárosban. A fellépés mellett sétáltunk többek között az állatkertben, táncoltunk a Hősök terén, megnéztük Vajdahunyad várát, voltunk az interaktív Biblia kiállításon, fogadtak minket a Sándor-palotában, ahol énekelünk is. Ugyanis a köztársasági elnök asszony akkor nem tartózkodott a Sándor-

palotában, s nem is reméltük, hogy abban a nagy forgatagban majd személyesen is találkozunk vele, így neki egy ott készült felvétellel szerettük volna megköszönni ezt a lehetőséget. Bodnár Éva *Magyar szó* című versét énekeltük el.

Végül a főpróbán mégis sor került a találkozásra Novák Katalinnal, s ő végtelen kedvességgel, odafigyeléssel volt irántunk. Nagyon örültünk ennek a közvetlen találkozásnak, hisz készültünk: ajándékcsomagot állítottunk össze számára azokból a termékekből, amelyeket közösségünk idősei és a gyerekek közösen, nagy szeretettel készítettek.

„A Budapesti Demográfiai Csúcs legmegindítóbb pillanata volt, amikor a kárpátaljai Mezővári Református Gyermek-kórus énekelte: ne hagyjátok a templomot és az iskolát!” – vallotta közösségi oldalán Novák Katalin, aki földijeink előadását követően megköszönte, hogy „elhoztak nekünk valamit abból a belső szabadságból, amivel élnek az életüket az elkeserítő helyzet ellenére Kárpátalján. Igérem, ígérjük nekik, hogy nem hagyjuk sem a templomot, sem az iskolát”.

Tudósítónk

Úrszínváltozás

Amióta tudatosabban élem meg az egyházi ünnepeket, mindig elvarázsol az augusztus egyik nagyon szép egyházi eseménye, Urunk színeváltozása a Tábor-hegyen. Van benne valami egészen megfoghatatlan, titokzatos. Még hetekkel később is a fülemben cseng az ünnep tropárjának első mondata: „Átváltoztál a hegyen Krisztus Istenünk, megmutatván tanítványaidnak dicsőségedet, amennyire láthatták.”

Isten megmutatta az Ő dicsőségét és lényegét, de ezt nem láthatja mindenki. Csak egy rejtett képesség teszi lehetővé, hogy ezt megláthassam. Mi is ez a képesség?

Régi szokásunk, hogy augusztus 6-án nemcsak a tábor-hegyi eseményekről emlékezünk meg, hanem egy nagyon közkedvelt gyakorlat szerint

gyümölcsöket is szentelünk. Ilyenkor a templom közepén álló asztal elkápráztat minket a rajta levő gyümölcsök látványával. Ettől egyre türelmetlenebbül várjuk, hogy megköstölhassuk ezeket a finomságokat. Azon is újra és újra megdöbbenek, hogy a Teremtő milyen pazarló sokszínűséggel teremtette ezt a sok-sok gyümölcsöt. De nemcsak ezeket, hanem a teremtésben mindenütt, ahol az Isten által megalkotott élet jelenik meg, megmutatkozik ez a pazarló sokszínűség. Mintha a Jóisten mindent, ami az életünkkel van összefüggésben, vagy annak a táplálására, fenntartására szolgál, ezzel az ünnepélyes vonzással ajándékozna meg.

A virágok megannyi színnel és formával csalogatják a méheket. A gyümölcsök és egyéb hasznos növé-

nyek már a látványukkal is lekötik a tekintetünket. Emellett az ízek ezreiből válogathatunk. Azonban az élet emelkedettebb szintjein is, amikor az emberi lélek keres magának társat, ez az önmagáról megfélemedezett öröm jelenik meg, például egy házasságban, egy barátságban. Istentől ajándékba kapott vonzalom, amely az életet szolgálja.

Tehát elmondhatjuk, hogy minden, ami az élet szolgálatában áll, Istentől különleges színt, szépséget és vonzalmat kap. Nem tudunk tőle elszabadulni, egyszerűen megragadja a figyelmünket és az akaratomat. Ugy gyönyörködünk benne, hogy érezzük, ez a szépség Istentől van, és ez tartja meg az életünket.

Ebben sejlik fel a titok, az a gyönyörködés, amellyel életünk fenntartójára és gondozójára tekintünk. Az a vonzalom és szépség, melyben képes vagyok látni az Ő dicsőségét.

Lődár Jenő
görögkatolikus áldozópap

Templombúcsú Beregszászon

A Beregszászi Római Katolikus Egyházközség temploma a Szent Kereszt Felmagasztalása titlust kapta szentelésekör, ezért a közösség az ünnep napján tartja a templombúcsút. A plébánia egyik legnagyobb ünnepére már hetek óta készültek takarítással, szervezéssel, vendégek meghívásával és természetesen imával, kérve a Jóistent, hogy ezen a szép napon árássa ki bőséges áldását a hívekre.

A templom megtelt a helyi közösség tagjaival, valamint Kárpátalja más településeiről, különösen a környező falvakból érkezett hívekkel. A vendégek énekelve, a feldíszített hordozható Szent Keresztfával vonultak be a templomba, amelyeket az oltárnál helyeztek el. A kereszt tiszteletére a hívek szentmise előtt keresztutat jártak, elmélkedve Krisztus szenvedésének állomásain.

Az ünnepi szertartás a ministránsok és papok bevonulásával kezdődött. A szentmise főcelebránsa Vereb Zsolt, a Váci Piarista Rendház házfőnöke volt, aki szentbeszédében megosztotta a jelenlévőkkel értékes gondolatait. Először Jézus keresztye megtalálásának, valamint az ünnep kialakulásának történetét idézte fel. Majd az olvasmány, a Szentírás és az evangélium szövegén át fel-

vázolta a Szentírás tanítását a keresztről. Az Ószövetségben a szent kereszt előképe volt a fára tűzött rézkigyó. A történet szerint, aki hittel rátekintett, az meggyógyult. Majd az Újszövetségben már Jézus keresztyére

várdáról érkeztek művészek, akik hangversennyel készültek az ünnepre. Szikorszka Tetyana orgonán, Bánhidai Tamás gordonkán, C. Tóth Zoltán szintén orgonán adták elő G. Goltermann, C. Frank, J. G. Walther,

tekintünk hittel, és lelkünk meggyógyul.

Az eucharisztia ünnepi szabadtéri körmenettel zárult. A liturgia után még egy kulturális és egyben vallásos program következett, ugyanis Keszthelyről és Kis-

D. Zippoli, J. S. Bach, G. F. Handel műveit.

A hosszú szentmise és orgonakoncert után a híveknek jólesett a frissen főtt töltött káposzta és a jó társalgás.

Fehér Rita

30 éve működik a Kárpátaljai Református Egyház Cigánymissziója

Mindenki számára ismert és sokszor hallott kifejezés, hogy jelenleg nagyon nehéz a helyzet Kárpátalján. Elmondhatjuk, hogy minden ember megszenvedi a kialakult körülményeket nemzeti hovatartozásától függetlenül. Viszont Isten ígéje élő és ható, és ezt komolyan kell venni. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint az, hogy Kárpátalján már három évtizede jelentős református cigánymisszió működik. A jórészt telepeken – a vidékünkön bevett szóhasználatnál élve „táborban” – élő cigányság körében református közösségek jöttek létre, így 10 óvodában – Badaló, Mezővári, Bótrágy, Gát, Munkács, Szernye, Nagydobrony, Kisdobrony, Dimicső, Tiszaágtelek óvodájában –, amelyek egyben tanodaként is működnek, valamint 2 elemi iskolában – Nagydobronyban és Szernyén – oktatják és nevelik a gyerekeket. A kezdetekről, illetve a missziói, evangéliumi, tanítói és a cigányságot segítő, összefogó munkáról Balogh Sándort, a nagydobronyi, tisztaágteleki és dimicsői cigány gyülekezetek missziós lelkészét kérdeztük.

A cigánymisszió mint a Kárpátaljai Református Egyház (KRE) missziója 1993-ban kezdődött el, amikor a már nyugalmazott Horkay László, a KRE akkori püspöke – aki akkor Szernyén szolgált – egy idős cigány ember temetése után elment a gyászoló családhoz, hogy vigasztalja őket, ahová vele tartott Szabó Dániel is, a Magyarországi Református Presbiteri Szövetség akkori elnöke. Így indult el aztán a házi bibliaóra, ahol az emberek az ablakokban, a padlón, mindenfelé ültek, és gyerekek csüngtek mindenhol a házban, mindenki kíváncsi volt az evangéliumra. Ez volt a kezdet, amely aztán, mint a fa, szerteágazóan elkezdett gyökerezni.

Aztán elindultak a már megtért cigányok szekerekkel, és meglátogatták a környék azon falvait, ahol romatelepek vannak: Nagydobrony, Kisdobrony, Tiszaágteleket, Dimicsőt, Mezőterebest (Sztrabicsovo). Aztán továbbterjedt az evangéliumi munkafolyamat Munkácsra, Beregszászra, Mezővárra, egyszóval mindenahová, ahol cigányok is élnek.

– Ön hogyan kezdte a missziói munkát?

– A cigány testvérek közötti szolgálat nagy kihívás volt a számomra. Kezdetben otthon, a házaknál folytak az evangelizációs alkalmak, a gyermekhitoktatás. Voltak emberek, akik megnyitották a kis otthonaikat, amelyekben nagyon sokszor még sárpadló volt, és ott ültek a gyerekek, hallgatták az evangéliumot. Láttuk azt, hogy hiányt szenvedünk, így együtt imádkoztunk imaházakért, templomokért, amelyeket sikerült is felépíteni – legyen mindezért Istené a dicsőség. Felismertük

azt is, hogy nagy szüksége van ennek a népnek és kultúrájának a tanulásra. Ezért megpróbáltuk úgy egybeszerkeszteni az evangéliumi hirdetéseket – mint missziói munkát –, hogy a hit mellé tudást is ragasszunk, mert a felnövekvő nemzedéket tanítani kell. Kezdetben csak énekekre, imádságra neveltük a gyerekeket, de láttuk, hogy át kell adni számukra az írás és az olvasás tudományát is.

A legelső tanodát 2001-ben indítottuk el. Nagyon nehéz volt az akkori gyerekekkel. De ma már látom a munka eredményét, hiszen már az ő gyerekeik, illetve az akkor 18 éves fiatalok – akiket akkor tanítottunk írni és olvasni – unokái is hozzánk járnak az óvodába. Én jómagam is alapítottam intézményeket, a református egyháznak bejegyzett óvodái vannak, ahová a gyerekek kényelmesen járhatnak. A legtöbb helyen rövid időtartamú foglalkozások vannak az óvodai termekben, amelyeket délután a tanodás gyerekek vesznek át, akik jönnek haza az iskolából. Nekik ezeken az alkalmakon segítünk tanulni, fejlődni, fejleszteni a tudásukat. Viszont mindenütt Isten ígét hirdetjük a gyermekek között is.

– Milyen a jelenlegi missziói munka?

– Óriási változás, fejlődés indult el. A mostani gyerekek már hosszú verseket tanulnak meg és szavalnak el, könyv nélkül elmondják az ünnepeinket, szokásainkat. Nagyon örül a lelkem, amikor ott látom a templomban a családokat. Elmondhatom, hogy a cigány közösségekben Kárpátalja szerte megújulás tapasztalható. Emellett manapság a cigánymisszió már nemcsak a falakon belül működik, hanem kimegyünk a táboroknál kívülre is, mert ha valamiből több van, akkor adunk másfelé is, hiszen az Úr Jézus is azt mondta, hogy „Menje-

tek el tehát, tegyetek tanítvánnyá minden népet, megkeresztelve őket az Atyának, a Fiúnak és a Szentléleknek nevében”. Így más gyülekezetekkel és egyházakkal is együtt munkálkodunk Kárpátalján. Látjuk azt is, hogy Isten megerősíti az elcsüggedt lelkeket, felüdíti a lankadt embereket. Különösen fontos ez ma, ebben a nyomorúságos állapotban, ami itt van a világban,

mert ezeknek a körülményeknek az egyik legnagyobb vesztesége a cigányok. Sajnos állandó munkahelyük sosem volt, Európa legszegényebb népközösségéről beszélünk. Ők nehezen élnek meg ezt a háborús időszakot, ezért nagyon fontos, hogy bátorítsuk egymást. Ennek érdekében több kis és nagy gyülekezettel is összefogva, karöltve evangéliumi napokat szervezünk, amelyeken a cigány közösségek is összegyűlnek, hiszen Jézusban mindannyian testvérek vagyunk.

TV21 Ungvár/Dankai Péter

Botlik József

A pánszlávizmus

Először is a pánszlávizmus fogalmát kell meghatározni: a közép- és kelet-európai szláv népeknek a 18. és 19. század fordulóján kialakult ideológiai és politikai irányzata, a fajelmélet egyik első változata. Eredetileg a nemzeti ébredésükhöz kapcsolódva szláv kulturális egységmozgalmként indult. Az 1840-es években azonban politikai irányzattá vált, amikor a Habsburg, illetve az Oszmán Birodalomban, a kisebbségi sorsban élő szlávok egyesítését tűzte ki célul. Ezért középpontjában a Balkán állt. Ennek ellenére a vezetői František Palacký (1798–1876) és a magyarországi, Gömör vármegyei születésű Safarik Pál József (Safarik, Pavol Jozef, 1795–1861) cseh tudósok voltak. Továbbá Kollár János (Ján Kollár, 1793–1852), a magyarországi, pesti evangélikus egyház tót lelkésze. (Itt fontos megjegyezni, hogy a szlovák népnév csak a 19. század második felében, az ún. dualizmus korában terjedt el: az 1861. évi politikai programjukban ugyanis még felső-magyarországi szláv-ként határozták meg önmagukat. Ezért a tót elnevezést használjuk.)

Kollár János a pánszlávizmus eszményét az 1832-ben kiadott, „csehszlávok” nyelvű (!) *Slavy dcera* („A dicsőség leánya”) című epikus költeményében fogalmazta meg: „minden szláv folyó orosz tengerbe ömöljön”. Követői – orosz vezetéssel – politikai célul egy Pánszlávia elnevezésű birodalom megeremtését szorgalmazták, amely Prágától Szibériáig terjedne. Legfőbb ellenségeknek azonban a magyarságot tekintették, akik Európában ezer éve szétszakították az északi és déli szlávokat.

Prágában 1848. május 31-én, Pavol Jozef Safarik prágai tanár elnökletével, a Habsburg-monarchia szlávjai egyes képviselőinek a részvételével nyitották meg az I. pánszláv kongresszust. A tanácskozáson a szlávok egyesülését, ugyanakkor északon és délen önálló szláv államot követeltek. Gyűlésüket azonban a bécsi kormány katonasággal föloszlatta, miután június 11-én a feltűzött cseh ifjúság kirobbantotta a prágai forradalmat. Ez utóbbi Habsburg-ellenes felkelést a hatalom június 17-én leverte.

Más adatok szerint az első szláv kongresszus csak 1848. június 2-án ült össze František Palacký cseh történész elnökletével, aki Bécsben végezte egyetemi tanulmányait. Levéltárosi munkássága elismeréseként 1831-ben kinevezték Csehország hivatalos történetírójává. Ugyanebben az évben a *Matice Česka* („Cseh Anyácska”) cseh kulturális egyesület egyik alapítója volt. Szerkesztésében

jelent meg 1840 és 1872 között az *Archiv česky* című forrásgyűjtemény első hat kötete. Fő munkája az öt kötetes *Geschichte von Böhmen* („Csehország története”) volt, amelyet előbb német, majd cseh nyelven tett közzé 1836 és 1867 között. E műve Csehország 1526-ig tartó történetének első,

tudományos kritikával megírt összefoglalása. Palackýt a Magyar Tudós Társaság, a későbbi Magyar Tudományos Akadémia 1834-ben külső tagjává választotta, miközben már akkoriban közismert volt a magyarsággal szembeni mély ellenszenv. Ez is bizonyosság arra, hogy már akkor is kitüntettük az ellenségeinket.

Közben a prágai pánszláv kongresszus tót résztvevői, a magyarországi Jozef Miloslav Hurban (1817–1888) evangélikus lelkész, politikus, aztán Stúr Lajos (Stúr, Ľudovít 1815–1856) politikus és társai ezt követően már a felvidéki Turócszentmártonban követelték a „tótok felszabadítását” a magyar iga alól, később pedig szabadszervezeteket szerveztek a magyar forradalom ellen.

Palacký csak az 1848-as forradalmak idején, a cseh liberálisokhoz csatlakozva kapcsolódott be a politikai életbe. A pánszlávizmussal szemben azonban a szláv népeket elkülönült nemzeti egységeknek tekintette. Ezért azt hangsúlyozta, hogy a Habsburg Birodalmat egy olyan szövetségi állammá kell átalakítani, amelyben a szláv népek uralmi helyzetbe kerülnek, és vezető szerepet kapnak. Csak ebben a formában látta biztosítottak

a cseh nemzeti érdekek érvényesítését. Ez az elmélet, az ausztróslávizmus, egyébként már a 19. század második harmadától létezett, és igényt tartott a szláv népek szabad nemzeti kibontakozásának jogára. Törekvéseit azonban a Habsburg Birodalom, később az Osztrák-Magyar Monarchia keretein

belül és természetes védelme alatt kívánta megvalósítani.

Nem volt véletlen, hogy az utóbbi államkeretben (Ausztria–Magyarország) politikai céljai miatt, a pánszlávizmus mint eszme megvalósítására közvetlenül irányzott cselekmény felségsértésnek számított (Büntetőtörvénykönyv 127. cikkelye), de az eszme melletti nyilvános izgatást is büntették.

Az ausztróslávizmus kidolgozói, majd fő képviselői nagyrészt a gazdaságilag erős cseh polgárság vezető szerepét kívánó cseh politikusok voltak: Karel Havlíček (1821–1856), az említett František Palacký és František Ladislav Rieger (1818–1903). Az utóbbi kettő sikertelenül törekedett arra, hogy Csehország bevonásával Ausztria–Magyarországot trialista állammá alakítsák át. Az 1850-es években Palacký már nem vett részt a politikai életben, de 1861 és 1875 között a Birodalmi Tanács felsőházának tagjaként, és eközben a cseh tartománygyűlés képviselőjeként a cseh nemzet egyenjogúsításáért, a birodalom föderatív átrendezéséért küzdött. Az 1867. évi osztrák–magyar kiegyezés után Palacký a trializmusért fellépő ún. *őcsehek* (staročeši) elnevezésű politikai irányzat vezetője volt 1876-ban bekövetkezett haláláig. Az ausztróslávizmust a 19. század végén ébredő nemzeti mozgalmak, elsősorban a radikális nemzeti követelésekkel – cseh önkormányzat a Monarchia keretein belül, a cseh nyelv egyenjogúsítása, cseh nyelvű egyetem létesítése stb. – fellépett ún. ifjú-csehek (mladočeši) párta teljesen a háttérbe szorította.

Közben a 19. század második felében a pánszlávizmus egyre inkább a nagyorosz birodalmi gondolat, a pánrusszizmus kifejezőjévé is vált. Az 1867. áprilisában Moszkvában tartott szláv kongresszust már ennek jegyében rendezték meg, ahol az ausztrósláv és a pánszláv irányzat még egyszerre volt jelen. A szláv népek képviselői ekkor erősen hangsúlyozták európai mivoltukat. Miközben az orosz pánszlávisták szerint Oroszország történelmi küldetése kettős: egyrészt mindenekelőtt a görögkeleti (ortodox) keresztények és az egész szlávság védelmezője, másrészt a hanyatló Nyugat szerepét átvéve, a többi szláv néppel együtt az emberiség fejlődésének meghatározó tényezőjévé kell válnia. Szellemi atyjuk Mihail P. Pogogyin (1800–1875) történész volt, a 19. század közepén a hivatalos orosz történetírás egyik fő képviselője. A szlávok oroszbarátsága miatt az ausztróslávizmus ellenében végül a pánszláv irányzat kerekedett felül. Ez utóbbi egyébként 1849 után egyes magyarországi tót vezetőknél, Stúr Lajostól kezdve már megélhetési kérdés is volt.

Magyarországon a pánszlávizmus leginkább a tót értelmiség körében terjedt el. Két fő képviselője volt, a már említett Kollár János és Stúr Lajos, akik Oroszországtól várták népük felsza-

badítását. Ezenkívül a szláv népek egyesítését egy szövetségi (föderatív) alapon felépülő állam létrehozásával, vagy államszövetségi (konföderatív) keretben képzelték el, amely az önálló szláv államok laza szövetségeként működne.

A pánszlávizmus jelentőségét mint politikai fegyvert az 1853. október és 1856. március között lezajlott vesztes krími háború után ismerték fel az orosz cári udvarban, és pénzügyi támogatással, „guruló rubelekkel” megkezdtek a terjesztését. (Az angol–török–olasz–francia szövetséges erőkkel vívott harcokban Oroszország súlyos vereséget szenvedett.) Azonban az orosz nagyhatalmi törekvések, Oroszországnak a korábbi 1848–1849. évi magyar forradalom és önvédelmi háború, szabadságharc fegyveres leverésében vállalt szerepe, a még korábbi 1830–1831. évi, majd az 1863–1864. évi lengyel felkelések vérbefojtása miatt a pánszlávizmus orosz válfaja azonban a 19. század végére válságba jutott.

Az 1867. évi osztrák–magyar kiegyezés a csehekben, mivel abból kimaradtak, a magyarellenességgel együtt a pánszlávizmust erősítette. Miután 1871-ben az uralkodó, Habsburg I. Ferenc József (1830–1916) cseh királlyá történő koronázása elmaradt, a cseh értelmiség és a politikai erők az orosz szellemi csoportokkal vették fel a kapcsolatot. A balkáni politika sikerei (Bosznia és Hercegovina 1878. júliusi okkupációja, az osztrák–magyar csapatok bevonulása stb.) miatt azonban az Osztrák–Magyar Monarchia egyre inkább szembekerült Oroszországgal, amit az 1890-ben kötött orosz–francia szövetség véglegesített. Még másfél évtized sem telt, amikor 1904-ben a brit–orosz szövetségben a pánszlávizmussal rokonszenvezők köre kiegészült az angol–francia antanttal.

Az 1908 júliusában tartott újabb prágai szláv kongresszus már elvetette a szlávok politikai egyesülésének gondolatát, és a fő hangsúlyt a gazdasági és kulturális együttműködésre helyezte. Ezzel megteremtette a neoszlávizmus eszméjét, irányzatát. Eközben a pánszlávizmus eszméje leginkább a cári Oroszország első világháborús hadicéljainak az indoklásában jutott kifejezésre. Főként a balkáni térnyerés megfogalmazásában, de a Monarchia galíciai és bukovinai rutének bekebelezési szándékában, és a történelmi Magyarország többségében rutének (ruszinok) által lakott Ung, Bereg és Máramaros vármegyei területeinek az 1914 szeptemberében történt cári orosz katonai megtámadásában is.

Közben már az 1900-as évek legelején elkezdődött a kárpátaljai skizmatikus mozgalom, Firczak Gyula (1836–1912) munkácsi görögkatolikus püspök szolgálatának idején. Nemcsak az Amerikából hazatért kivándoroltak, hanem a Magyarországon

folytatott oroszországi, illetve az Osztrák Császársághoz tartozó Galiciából és Bukovinából átáramlott, pánszláv köntösbe bújtatott ortodox hangulatkeltés is gerjesztette a hitehagyást. Mindez a pravoszlávia által magyarbarátnak („magyarón”-nak) tekintett görögkatolikus egyház ellen irányult. Az áttérési mozgalom ekkor még nem volt sikeres, mert az 1910. évi népszámláskor mindössze 550 (!) pravoszláv hívőt írtak össze a későbbi, lényegében a jelenlegi Kárpátalja területén.

Eközben a görögkatolikus magyarok az 1646. évi ungvári unió óta ósláv és oláh/román püspökségekben éltek, akiknek utódai 1866-ban indították az ún. hajdúdorogi mozgalmat egy saját egyházmegye felállítására és a magyar szertartási nyelv törvényesítése érdekében. Élesen tiltakoztak az ellen, hogy a vallásuk miatt „muszkáknak”

vagy „oláhoknak” tekintsék őket. Küzdelmük eredményeként a magyar közjogi előírásoknak megfelelően Habsburg I. Ferenc József király (1867–1916) mint legfőbb kegyúr 1912. május 6-án megalapította a Hajdúdorogi Görög Katolikus Egyházmegyet. Az Apostoli Szentszék 1913. április 21-én iktatta be az első hajdúdorogi főpásztort Miklósy István

(1857–1937) sátoraljaújhelyi parókus, Zemplén vármegyei főesperes személyében, akit még ez év október 5-én Hajdúdorogon püspökké szenteltek. Megfelelő ottani épületek hiányában azonban Miklósy püspök 1913 októberében ideiglenesen Debrecenben telepedett le, és rendezte be püspöki hivatalát.

Az új magyar egyházmegye – lényegében a magyarság – elleni éles támadásokban nemcsak a magyarországi román és az ó-romániai sajtó, valamint a magyarországi Román Nemzeti Párt, hanem előkelő román egyházi és világi személyek is részt vettek. A római Szentszéknek három ortodox ország, Oroszország, Szerbia és Románia diplomáciai úton tiltakozott a hajdúdorogi egyházmegye felállításáért. A bukaresti egyetem tanára, Nicolae Iorga (1871–1940) történetíró ekkoriban *Memorial* címmel egy 27 oldalas röpiratot terjesztett Nyugat-Európában, amelyben azt írta: a hajdúdorogi püspökség felállításával olyan rettenetes sérelem érte a magyarországi románságot, amelyet meg kell torolni.

A bosszú nem maradt el: 1914. február 22-én (más adat szerint 21-én) Bukovina osztrák tartomány székhelyén, Czernowitzban feladott, hibás magyarsággal írt levél érkezett Miklósy István

főpásztor nevére. Írója közölte, hogy a püspökség részére aranyozott csillárt adott fel, amely 23-án délelőtt érkezett meg Debrecenbe, a püspöki hivatalba. Miklósy éppen telefonálni készült Nyíregyházára, ezért a mintegy 20 kg-os küldemény felbontását titkárára, Slepkovszky Jánosra (*1881) bízta. A csomagban lévő pokolgép felrobbant, és a titkárt, valamint a közelben tartózkodó Jaczkovics Mihály (*1858) püspöki helynököt darabokra szaggatta. Halálosan megsebesítette dr. Csath Sándor (*) ügyvédet, a püspökség ügyészét is, aki a robbanás után még egy óráig élt. Rajtuk kívül 7 ember súlyosan, 26 könnyebben megsérült. Két áldozat az ekkor szerzett súlyos sérüléseibe később belehalt. Miklósy püspök épségben túlélte az ellene irányuló gyilkossági kísérletet.

A merényletet követő nyomozás szálai Bukarestbe vezettek, de a román rendőrségnek sikerült a pokolgép feladóját a román–orosz származású Ilie Cetercut (oroszon: Katerev) a magyar igazságszolgáltatás elől megszöktetnie. Több gyanús körülmény mutatott arra, hogy orosz–román politikai együttműködés állt a merénylet mögött, mert mindkét állam ellenezte a magyar görögkatolikus püspökség felállítását. Évekkel később derült ki, hogy a máramarosi skizmapörben 1914. február 4-én tett máramarosszigeti kihallgatása után a szentpétervári illetőségű orosz Vladimir Bobrinszkij gróf az erdélyi Brassó érintésével, Predeal átkelőhelyen Romániába utazott, ahol az ország legfelső politikai vezetőivel találkozott, s akiknél örömmel tapasztalta az Oroszország iránti barátságot.

Az is tény, hogy Bobrinszkij gróf a gyilkos bombát a hajdúdorogi magyar görögkatolikus püspökségnek megcímző Ilie Cetercuttal, a bukaresti román katonai akadémia tanárával is beszélgetett, amint azt két évtized múltán, 1934-ben egy orosz lapban közölte 1914. februári romániai útjáról. Mindez nem bizonyítja Bobrinszkij gróf közvetlen részvételét a Miklósy püspök elleni merényletben, de mutatja az irányt, hogy hol kell annak az értelmi szerzőit keresnünk. Azonban fontos rámutatni arra is, hogy a debreceni pokolgépes merénylet az említett máramarosi skizmapör közben, néhány nappal a vád-, illetve a védőbeszéd elhangzása előtt történt.

(Folytatjuk.)

Elhangzott a Kárpátaljai Szövetség balatonföldvári találkozóján, 2023. szeptember 2-án.

A képeken:

Prágai szláv kongresszus, 1848. A kongresszuson 340 küldött vett részt, ebből 237 cseh és szlovák, 42 délszláv és 61 lengyel-rutén/ukrán.

A prágai szláv kongresszus pecsétje 1848-ban. (A képek forrása: https://hmn.wiki/hu/Prague_Slavic_Congress_1848).

Miklósy István, a hajdúdorogi görögkatolikus egyházmegye első püspöke (forrás: Görögkatolikus Szemlélet 2017/3).

Petőfi 200

A költő visszatért Beregszászba...

Szeptember 21-én Petőfi-émlékestek rendeztek Magyarország Beregszászi Konzulátusán. A szervezők – a külképviselet, a Beregszászi Keresztény Értelmiségi Szövetsége (BKESZ) és a Beregszászi Római Katolikus Egyházközség – zenés-irodalmi összeállítással és a költő életét bemutató kiállítással tisztelegtek Petőfi Sándor születésének 200. évfordulója előtt. A rendezvény előtt a résztvevők egy csoportja megkoszorúzta Petőfi Sándor szobrát a város központjában.

A konzulátus Munkácsy Mihály kiállítótermében összegyűlt irodalombarátokat a házigazdák nevében Gyebnár István misszióvezető köszöntötte, aki köszönetet mondott Molnár János beregszászi esperesplébánosnak és Jakab Eleonórának, a BKESZ elnökének a rendezvény megvalósulásáért, majd átadta Bacskai József, Magyarország ungvári főkonzulja üdvözlését. Petőfi Sándorról elmondta, hogy a költő 1847 nyarán hosszabb látogatást tett a mai Kárpátalja területén, s három verset is írt vidékünkön, amelyekre a kárpátaljai magyarok mindmáig büszkék, azokat szívesen szavalják. A diplomata kiemelte: minden nemzetnek van nagy költője, és nekünk, magyaroknak Petőfi azt jelenti, amit az ukránoknak Tarasz Sevcenko. Petőfi irodalmunk, történelmünk meghatározó személyisége, amit mi sem bizonyít jobban, mint az, hogy Magyarországon és a magyarok lakta határon túli területeken, így Kárpátalján is intézményeket, közterületeket neveztek el

róla, szobrok, emléktáblák őrzik emlékét.

Gyebnár István kitért az ukrán–magyar kapcsolatokra is. Mint mondta, Kárpátalja jó példa lehet egész Ukrajna számára, hiszen itt a különböző nemzetiségű emberek generációk óta élnek békében, egymást segítve. Magyarország a béke pártján áll – hangsúlyozta –, szeretnénk, hogy Kárpátalja a béke szigete maradjon, de szeretnénk, ha az egész országban lezárulna az ádáz háború. Hisszük, hogy a béke mindenki közös érdeke. Magyarország mindig is jószomszédi kapcsolatokra törekedett és törekszik Ukrajnával. Elismerjük Ukrajna

kilométert utazott Ungvártól Munkácson és Beregszászon át Badalóig, ahol átkelt a Tiszán. Itt kapott ihletet *A Tisza* című verséhez, itt, Badalónál tárult elé az a kép, amelyet olyan utánozhatatlanul fogalmaz meg a költeményben. Mi, kárpátaljai magyarok hálásak lehetünk Petőfinak azért, hogy verseiben megőrizte vidékünk társadalmi és természeti értékeit. Ezen emlékek nélkül a mi megemlékezésünk is más lenne – emelte ki a BKESZ elnöke.

Ezután a Beregszászi Szent Kereszt Kórus ünnepi műsorát láthatta a közönség. A zenés irodalmi összeállításban Petőfi versei, szinte már népdalként énekel megzenésített versei hangzottak el, felcsendültek ismert részletek Kacsóh Pongrác *János vitéz* című daljátékából. Szólót énekelt Hapák Alexandra, Klárikova Zsófia,

Kisgyőri Attila és Kisgyőri Csenge. A műsor zárásaként a kórus részletet adott elő *A költő visszatér* című rockoperából. A műsorzámokat válogatta, betanította Krajnikné Hegyi Irén, a Magyar Kultúra Lovagja.

Gyebnár István egy-egy csokor viraggal és ajándékkal köszöntö meg a kórustagoknak a remek előadást.

Ezután az érdeklődők megtekinthették a Magyarország Külgazdasági és Külügyminisztériuma által összeállított, Petőfi Sándor, a forradalmár, a nemzeti hős, a magyar költészet legismertebb alakja életét bemutató vándorkiállítás anyagait. Az élénk színekkel, figyelemfelkeltő grafikákkal megalkotott molinók két hétig láthatók a külképviselet Munkácsy Mihály termében, majd a tervek szerint Kárpátalja több településén is bemutatják, hogy sokan megismerhessék a költő életének, munkásságának részleteit.

Sz. J.

30 éves a beregszászi színház: évadnyitó sajtótájékoztató

Ösbemutatók, színházi fesztivál, tájolás

A színháznak mindig is hatalmas közösségformáló és -megtartó ereje volt. Különösen igaz ez a kisebbségben élőkre. A Kárpátaljai Megyei Magyar Drámai Színház fennállásának 30 éve alatt mindezt bizonyította. Meg azt is, hogy a periférián is születnek tehetségek. A beregszászi színészek megállják helyüket a nemzet színpadán, s ebben a nehéz helyzetben – „megfogya bár, de törve nem” – szülőföldjükön is példát mutatnak kitartásból, kiállásból, hűségből. Közönségüket nemcsak szórakoztatják, de a magas kultúra közvetítésével formálják is, maradandó élményekkel gazdagítják.

Bár a háború a színház munkáját is igencsak megnehezíti, színészeink is szétszóródtak, de nem adják fel. Új darabokkal készülnek, Fedák Sáríkként pótolják a hiányzó férfiakat – nők bújnak az ő szerepükbe is –, s ha arra van szükség, ők keresik meg a közönséget, tájolnak, viszik el az előadásokat a megye különböző vidékeire. Ezzel is erősítve a közösséget, s bizonyítva: a gazdaság múlt mellett van jelene és lesz jövője is a színháznak.

Itt az ősz, kezdődik az új évad. Ennek apropóján augusztus 29-én sajtótájékoztatóra került sor. Sin Edina igazgató az évad első felének programjáról szólva elmondta, hogy négy új előadással készülnek. A nyár folyamán az első el is készült – Brian Friel: *Pogánytánc* –, amelynek bemutatójára szeptember 22-én kerül sor Gyevi-Bíró Eszter rendezésében. Ebben – akárcsak korábban a *Háztűznézőben* – csak nők játszanak. De ezzel természetesen nem a komédiát lovagolták meg, a háborús helyzetre szerettek volna reflektálni, hogy nem siránkoznak azon, hogy mit nem lehet megcsinálni, hanem a körülményekhez igazodva teszik a dolgukat. A *Pogánytánc*ról szólva elmondta, hogy az lényegében a hiányról szól. Arról a hiányról, ami beépült a hétköznapijainkba, s amit talán könnyebben fel tudunk dolgozni, ha látjuk a színpadon.

A Petőfi-émlékév kapcsán – bicentenáriumról lévén szó – természetesen a beregszászi színház is tiszteleg költőóriásunk emléke előtt: *tartóatalan* címmel verses-zenes összeállítással készülnek Petőfi Sándor, Kölcsey Ferenc és Csokonai Vitéz Mihály művei alapján, szintén Gyevi-Bíró Eszter rendezésében. Ebben elsősorban a társulat fiatal tehetségei mutatkoznak be. Az előadást helyi civil szervezetek támogatásával Kárpátalja hat településére is elviszik.

A Beregszászi Magyar Színház harminc évvel ezelőtt Vidnyánszky Attila rendezésében a *Szentivánéji álommal* mutatkozott be. Most a Shakespeare-mű alapján és a

színház elmúlt harminc évéből inspirálódva *Beregszászi álom* címmel ifj. Vidnyánszky Attila rendez darabot a Vérke-parti városban. Koreográfusként Berecz István, dramaturgként pedig Vecsei H. Miklós erősíti a csapatot. Ennek az előadásnak a

próbái most kezdődnek, és előreláthatólag januárban lesz az ösbemutató.

Egy újabb meglepetésről is beszámolt az igazgató asszony. A már ismert Kulisszajárás-ON mintájára sétáló színházat szerveznek, melynek során bejárák a

színházat, bemutatják az alkotóhelyeket, ám ezt egy vezérmotívumra felépített minielőadások színesítik majd. Ezzel új színházi élménnyel gazdagodhatnak majd gyerekek, felnőttek, idősök egyaránt.

Mint Sin Edina elmondta, a harmincadik évfordulóra – a háborús helyzetet figyelembe véve, ám a kultúrát megélve – színházi fesztivált szerveznek október 4. és 8. között. Erre többek között a Nemzeti

Színházból a *Pustol a hó, avagy könnyű neked Szarvas Józsi* c. monodráma érkezik, Marosvásárhelyről a Spectrum Színház várják, de itt lesz önálló esttel Berecz István Örökös Aranyarkantyús táncos, illetve Pregitzer Fruzsina a Nyíregyházi Móróc Zsigmond Színházból, és meghívták a Mariupoli Színház társulatát is. De természetesen a beregszásziakat is láthatja majd a nagyérdemű. A fesztivál keretében adják majd át a 2022-es évi Fedák Sári-díjat – tavaly a háborús helyzet miatt nem tudták megszervezni a fesztivált –, az idei díjazottak pedig Budapesten a Nemzeti Színházban vehetik majd át az elismerést.

Mint megtudtuk, a fesztivál keretében kiállítást is szerveznek. Ehhez a közönség által készített fényképeket, archív anyagokat is várják, amelyek személyes pillanatok, emberi találkozásokat örökítenek meg, amelyekből kiderül, hogyan látták a nézők a színházat, a társulatot az elmúlt 30 évben. Ez a kiállítás nem csupán fotókat tartalmaz majd, de meglepetéssel is készülnek színészeink.

A beregszászi színház folytatni kívánja a közönségtalálkozóval egybekötött filmvetítéseket, *A Sátán fattyá-t*, illetve a *Déryné ifjasszony-t* mutatják be Kárpátalja-szerte, és természetesen az új darabokkal – meg a régiekkel – is tájolnak majd. Az igazgató asszony arról is beszámolt, hogy újraindul a Ficseri Gyermekstúdió, ahová most folyik a válogatás, s szeptembertől minden csütörtökön 14:30-tól lesznek a próbák Vass Magdolna színésznő vezetésével, illetve Cséke Adrienn és Henczel

Jázmin segédszínészek közreműködésével.

Mint megtudtuk, a Kárpátaljai Megyei Magyar Drámai Színház és a Kárpátaljai Magyar Turisztikai Tanács (KMTT) távlati céljai között szerepel a kárpátaljai kulturális turizmus elindítása. Erről ezen a napon Sin Edina színházigazgató Meszter Andrással, a KMTT elnökével írt alá együttműködési megállapodást.

Kovács Erzsébet

A cél a kárpátaljai dinnye népszerűsítése

A nagybégányi Mezei István három éve foglalkozik a lédús finomság termesztésével

Az ukrainai dinnyetermesztés az utóbbi időben nagy változásokon ment keresztül, ami többek között a herszoni területek ideiglenes megszállása miatt alakult így. A nagybégányi Mezei István három éve vágott bele a görögdinnye-termesztésbe. A korábban agronómusként tevékenykedő férfi, aki az évek során folyamatosan a bővítésen gondolkodott, 4–5 fajtát vet. Az idén már három hektáron korai, közepes és késői érésű dinnyét termeszt. Sikerét bizonyítja, hogy tavaly a legsúlyosabb példány a 17 kilogrammot is elérte.

– Korábban zöldségekkel foglalkoztunk, paradicsomot, káposztát termesztettünk. Idővel azt vettem észre, hogy ezek nem hoznak elegendő bevételt, így gondoltam egy merészet, és három évvel ezelőtt átálltam a dinnyére. Hosszú ideig kerestem a megfelelő technológiát, szerettem volna minőségi termékkel előállni. Korábban ugyanis nem találtam a szájízemnek megfelelő dinnyét, hiszen hiába volt jó a termesztési technológia, a sokak által ismert herszoni dinnye hosszú utat tett meg, mire Kárpátaljára ért. A nem megfelelő tárolás, az egy helyben állás pedig rányomta bélyegét a minőségre. Majd kitört a háború, és a belsőukrainai területen leállt a termesztés. Mi ekkor már két hektáron alkalmaztuk a herszoni technológiát. Ez a feketefóliás, csepegtetőrendszeres módszer. Az ehhez szükséges vetőmagokat is onnan szereztem be, a locsolóberendezés alkalmazását szintén tőlük vettem át, hiszen a sikerük vitathatatlan – fejtette ki a vállalkozó. Mint mondta, a legmegfelelőbb földterület a dinnyetermesztésre a homokos, nem túl kötött talaj. A korábbi két hektárról három hektárra bővült a termőterület. Ennek oka, hogy az évek során egyre közkedveltebb lett a Mezei István által termesztett dinnye.

– A szezon alatt egy hektárról a legjobb esetben 50–60 tonna gyümölcsöt tudunk betakarítani, így idén összességében 120–150 tonna görögdinnyére számítunk. Tavaly 90 tonnát sikerült értékesíteni az akkori két hektárról, ezen felül legalább 10 tonnát a barátok, a család és a vendégeink számára osztottunk szét. A jó terméshez azonban elengedhetetlen a kedvező időjárás, a dinnye ugyanis nem szereti a változékonyságot, a hőmérséklet drasztikus csökkenését. Az éghajlati változásoknak köszönhetően Kárpátalján is lehetséges a minőségi dinnyetermesztés – fejtette ki a gazda. – Az idei szezonban május 18-án ültettem ki a dinnyét, így július 20-a körül érett be az első termés.

Mezei István szerint a minőségi dinnyetermesztés titka az odafigyelés, a kiváló

eszközök használata, illetve a technológia betartása.

– Kezdetben 9–10 félé vetőmagot is kipróbáltam, hogy rájöjjenek, milyen fajták

érzik jól magukat kárpátaljai földben. Fontos, hogy betartsuk az előírásokat, emellett a gondozást sem hanyagolhatjuk el. A gyomosodás nagy ellenség, a gyökéren felüli tápanyagellátás csak a hasznunkra válhat. Nitrogént viszont nem használok. Minden

vegyszeres vagy tápoldatos kezelést a betakarítás előtt egy hónappal befejezek, ezek után már csak a megfelelő vízellátással teszek az eredményért – magyarázta.

Mint megtudtuk, egy hektár megmű-

velése hozzávetőlegesen 100 ezer hrivnyába kerül, ám a kiadások folyamatosan emelkednek. A háború kitörése óta egyre nagyobb a kereslet a kárpátaljai dinnyére. Mezei István elmondta, miután elmaradoztak a herszoni beszállítók, a helyiek és a turisták is átálltak a vidékünkön termesztett lédús gyümölcsre.

– A földem az országút mellett fekszik, nem messze a kaszanyi termálfürdőtől. Akik arra jártak, láthatták, hogyan zajlik a termesztés, saját szemükkel bizonyosodhattak meg a gyümölcs frissességéről. A kóstolás pedig meghozta a sikert, sok visszajáró vásárlóm lett. A viszonteladók is megkerestek. Jelenleg Ungváron, Técsőn, Csapon, Munkácson és néhány bevásárlóközpontban árúsítják a termékemet. Visszajáró viszonteladóim vannak, tetszik nekik a minőség, az ízvilág. Előfordult, hogy egy nap alatt 10 tonnát is elvittek. Az utcán a turisták vásárolják frissen a dinnyét, a termálfürdő vendégei is naponta keresik fel a standot – mesélte a dinnyetermesztő. Mint elmondta, idén az elmúlt évekhez hasonlóan a viszonteladók a megszokottnál magasabb, 18–20 hrivnya körüli kilogrammonkénti áron vásárolják fel a dinnyét, a piacon azonban 25 hrivnyát kérnek el érte. A szezon előrehaladtával azonban mindez csökkenhet.

Jelenleg a herszoni hiány fedezésére és a magas bevétel reményében egyre többen kezdenek dinnyetermesztésbe, ám ez még

mindig nem elegendő a megye igényeinek teljes fedezésére. Ez azt jelenti, hogy biztosan lesz kereslet a minőségi nagybégányi dinnyére.

Bujdosó Ivett

Méltó helyére került a Hárslevelű

Winelovers Wine Awards: komoly nemzetközi versenyen nyert a Sass pincészet bora

Júliusban rendezték meg a Winelovers Wine Awards-ot Budapesten. A neves borversenyen ukrainai borászatok is megmérettettek. Legjobban a kigyósi Sass pincészet szerepelt: mind a négy nevezett bora érmes lett, a Hárslevelű aranyat kapott.

– Mit kell tudni erről a borversenyről? – kérdeztük Sass Krisztiánt, a családi szőlőbirtok és pincészet szakmai irányítóját.

– A Winelovers Wine Awards nemcsak a Kárpát-medence, hanem Közép-Kelet-Európa borászatai számára biztosít lehetőséget tételeik megmérettetéséhez. Ukrajna borászai abban a szerencsés helyzetben vannak – immár második éve –, hogy költségmentesen nevezhetnek erre a borversenyre.

– Ha a versenyeket rangsorolnánk, ezt melyik kategóriába tehetjük?

– Ez talán a kárpátaljai borászok számára elérhető legrangosabb verseny, hisz itt elsősorban nem szőlészek, borászok, hanem neves külföldi borszakértők, újságírók, Master of Wine-ok, Master Sommelieriek, WSET diplomával rendelkező szakemberek bírálják a borokat. Talán érezhető a súlya, hogy közel 800 tételt neveztek szerte a világból.

– Számomra a Hárslevelű különös fontossággal bír. Ugyanis ötven-hatvan évvel ezelőtt a beregardói gazdák körében egyértelmű volt, hogy a rangsorban az ebből a szőlőből készült bor áll az első helyen, csak utána következik a Furmint és a Királyleányka, majd végül a nemes versengést a Rizling zárta. A sor végén pedig a szegény ember szőlője, a bőven termő Bakator foglalt helyet. Persze azóta sokat változott a világ, ám ennek a rangsornak is volt alapja a maga idejében. A nagy kérdés, hogy mi is?

– A Hárslevelű egy kiemelkedő fajta a Kárpát-medencében, ami sajnos a Furmint árnyékából nem tud szabadulni. Ha a két fajtát össze kellene hasonlítanom, akkor a Hárslevelű egyértelműen kedvesebb, behízlelgőbb, szélesebb spektrumú bort ad, mint a sokszor karcos, neutrális, keménydió Furmint. Nem rangsorolnám a fajtákat, mert különböző, akár termesztéstechnikai szempontokat figyelembe véve a Hárslevelű igencsak rossz helyet foglalna el más fajtához képest, de az biztos, hogy megfelelő évjáratban, hozzáértő kezek között világklasszis bor készülhet belőle Kigyóson.

– Mindig aktuális a kérdés: hol helyezük el a kárpátaljai borászokat a Kárpát-

medencei borpalettán? Melyek az erősségeink, melyek a gyengeségeink? Mennyire vagyunk felkészülve a mindinkább szélsőségesse váló időjárási körülményekre? Tájfajtáink, illetve a hagyományos magyar fajták mennyire bírják az időnként extrém körülményeket? Lásd az idei esztendő kihívásait...

– Nehéz erre a kérdésre válaszolni, mert minden termőhely egyedi. Gondoljunk csak bele, hogy milyen különbségek vannak egy kigyósi vagy egy benei bor között, aminek az alapanyagát természetesen e falvak dűlői szolgáltatják. A Kárpát-medencei borpalettán ott a helyünk, igaz nem lehet általánosságban Kárpátalját feltenni, mert még mindig sok a hitvány

beregvidéki borokban és települési borokban kell gondolkodnunk. Ezekkel tudjuk reprezentálni az egyediséget. Az én célom, hogy bemutassam Kigyós és a Hazanéző-dűlő vulkanikus talajainak, öreg tőkéknek az egyediségét, amit csak tiszta ízű, finom borokon keresztül valósíthatok meg a lehető legkevesebb beavatkozás mellett. Szerintem a versenyre benevezett négy tétel – mindegyik díjjal lett jutalmazva – mutatja a termőhely különleges adottságát. Ezeket a borokat öreg tőkék szőlőiből készítettem, spontán erjesztve, fahordós érleléssel 2021-ben. A Hárslevelű 91 ponttal aranyérmes lett, a Karlot 87 ponttal ezüst-, az Olasz rizling 86 ponttal bronz- és a Cabernet sauvignon 85 ponttal szintén bronzérmes lett. Tehát látszik, hogy a szórás minimális. Kigyóst szűk-séges a Beregvidéken belül is a legmagasabb pontra kitűzni.

– A Kárpát-medencében régóta termesztett klasszikus/hagyományos, valamint a nemzetközileg rég elfogadott világfajták mellett melyek azok az új, rezisztens fajták, amelyek minőségi mutatóik alapján jogosan helyet követelnek maguknak a mai borpalettán?

– Sajnos ezzel kapcsolatban még kevés a tapasztalatunk. Jelenleg egy ígéretes fajtával dolgozunk, amelynek a neve a Solaris. Ettől az évtől kezdve organikus műveléssel gazdálkodunk ezzel és még három másik szőlőfajtával, amelyek viszont nem ún. nemesítésű, interspecifikus szőlőfajták. Meglátjuk. 5–10 év múlva térjünk vissza erre a kérdésre.

minőségű, kétes eredetű bor. Szerintem elérték a beregvidéki borászok azt a színvonalat, hogy lokálisan gondolkodjanak. Ez azt jelenti, hogy mindegyikünknek

– További sok sikert a Sass családi szőlőbirtok és pincészetnek, valamint a kárpátaljai borászoknak!

–ardai-

Balla Teréz

A szülőföld vonzatai

ORIGÓ

Az ember születik valahol, aztán felnő. Ha szerencséje van, ugyanott nő fel, ahol született. Mindkettő egy életre meghatározó!

Születésünk helyét hordozzuk magunkkal a személyünket igazoló iratokban. Egy életen át elkísér! Még akkor is, ha csupán életünk első napjait töltöttük azon a helyen, ahol éppen megszülettünk, de semmilyen más személyes élmény nem köt bennünket oda. Ezt a földrajzi helyet életünk során lépten-nyomon emlegetik, s hordozzuk magunkkal a tudatalattinkban.

A legmeghatározóbb az ember életében – nézetem és tapasztalatom szerint – a felnevelkedés helye. A szülőhely egy megadott földrajzi hely. Meg lehet határozni a koordinátáit, ma már utána lehet nézni az interneten, hol van, vannak-e nevezetességei... A felnevelkedésünk földrajzi helyének koordinátáit is bemérhetjük, de az igazi koordinátái ennek a helynek nem a föld felszínén, hanem valahol tudatunk legmélyebb rétegeiben vannak tárolva.

Ez a Szülőföld – emberré formálódásunk origója. Itt csodálkozunk rá először a világra, itt nevezzük először nevükön a dolgokat. Ez minden ember későbbi életére rányomja a pecsétjét. Ez a pecsét – a szülőföld, a világra eszmélésünk, felnevelkedésünk helye, Emberré születésünk pecsétje – minden ember életét végigkíséri. A gyermeki eszméléstől egészen halálunk pillanatáig, a sírig.

Mivel életem nagyobbik felét már leélttem, tapasztalatból állíthatom, hogy ez tényleg így van!

Az én szülőhelyem egyik különös zuga a falúnak. Földrajzi koordinátái: é. sz. 48°00'01", k. h. 22°52'56"! Emlékeimben a napkelte a Máramarosi-havasok felől köszöntött az itt élőkre. Úgy képzeltem, hogy a Nap három országot bejárt (Oroszország, Románia, Magyarország), míg végül valahol az Ecsedi-láp és a Hortobágy elnyelte. De mindez a képzelet csak édesapám elbeszélései alapján alakult ki nálam, a földrajzi nevek is csak az apám szájából hangzottak ismerősen. A valóságban ismeretlenek és nagyon távoliak voltak. Más, velem egyívású gyerekekhez hasonlóan, én 10–12 éves koromig külső okok miatt nem hagytam el szülőfalumat. Szüleim nem vittek és nem is engedtek el sehová a faluból. Később is, úgy 14 éves koromig csak pár órát voltam távol. Ha reggel el is utazhattam valahová, éjszakára mindig

haza kellett térnem. Így aztán a környezetem úgy beleivódott az emlékezetembe, a lelkembe, hogy a további életem során minden új helyet, ahol megfordultam, a Föld eme zugához hasonlítottam, mértém.

Az országokat mára már megtapasztaltam – nem igazán, de megismertem –, és állíthatom, hogy első értesüléseim a valóságnak megfelelőek voltak.

Ezek a gyermek- és ifjúkori értesülések kísérték egész életemben, miközben

Csedreg, Kökényesd (apám szerint: Kökönyösd) és Halmi (szép messze fénylő vasútállomásával), talán végleg a „megszépítő messzeség” ködébe burkolóznak. Onnan még nem tudtam visszanézni. Pedig aki olyan helyen nő fel, ahonnan hét torony látható, és abból csak kettőt tud közelről megsejlelni, annak egyre fontosabbá válnak a távoli tornyok!

A hármashatár csücskébe szorult szülőfalum ma már majdnem körbejárható... Nagypalád – Nagyhodos – a két szomszédos falut kökemény országhatár választja el, amely maholnap átjárható lesz. Az Ecsedi-láp, a Hortobágy itt van testközelben.

A Máramarosi-havasok a Bükk-hegység csücskein köszönnek vissza, mert a Kárpátok itt magasodik körülöttünk, akár látjuk őket, akár nem! A végtelennek tűnő Alföld szíve pedig a talpunk alatt dobban, bármerre járunk Magyarországon.

Szülőföldem mindenütt velem van.

MADÁR

El tudod képzelni, micsoda tündéerkerti jelenet, ahogy sétálsz egy mezei növényekkel benőtt árokpart magasabb oldalán. Lábadat csapkodják a mezei vad füvek, melletted hatalmasra nőtt kukorica – éppen virágzik!

A másik oldalon szép sorban gyümölcsfák – már mindegyik elvirágzott és most termésüket ringatják... Te lépkedsz az árokpart dombosabb oldalán, és körülötted susog, zizeg és ciripel, és dűnyög, és zümmög, és dorombol – zenél minden.

Így lehet kilépni az egyszerű hétköznapok taposómalmából, és belépni a saját tündéri világod nyugalomába, ahol egyedül lehetsz és nem zavar senki, semmi. Bandukolsz leszakítva egy virágot, amit

megtapasztaltam a Keleti-Kárpátok legközelebbi hegyeinek – a Vereckei-hágó, a Tatár-hágó – hűsítő valóságát, a Máramarosi-havasok vissza-visszaköszönő hegycsücsait kerestem. Felnőtt korom útjai nagyobb távolságra először kelet felé vittek: Oroszországba. Aztán Erdélyben jártam, majd Felvidéken. Később felkereshettem a „Palád”-okat: Nagypalád után Kispalád, Botpalád. Kishodos, Nagyhodos után jött Garbolc, Méhtelek és a többi szatmári falu.

Azok a földrajzi helyek, amelyek gyermek- és ifjúkoromban elérhetetlennek tűnő távolságra voltak, életem során közelebb jöttek, és a közeliek elérhetővé lettek.

Egyetlen furcsaság maradt, hogy néhány falu tornya, amelyek gyerekkoromban elérhető messzeségben voltak,

a kezeden lóbálsz. Megszagolod, valami kesernyésen édes illata van... Aztán hirtelen a kukoricasorok közül előbukkan

■ egy gép! Gyorsan a tudatodba hasít, hogy ez egy idegen élettelen akármí, fel-nézel, meglátod, hogy ember ül benne, és rádöbben, hogy nem vagy egyedül. De hirtelen – a kis füvel benőtt árkot átuagorva – néhány lépés után meg is kerülöd és visszazökkensz a magasabbik partra és mennél tovább... de nem tudsz tovább menni, mert mögötted ott magaslik egy lelketlen fém monstrum, amiben egy ember ül, és ettől nem tudsz szabadulni. Rájössz, hogy vissza kell menned az egyszerű hétköznapiokba, és észreveszed, hogy az árok menti füvek porosak, piszkosak. És már nem is zenél semmi...

De akkor felemeled lehorgasztott fejed, elcsüggedt tekintetted az ég felé... Észreveszed, hogy a tiszta, kék égbolton fölötted énekel a pacsirta. És rájössz, hogy van remény, mert mindig meg lehet találni a nyári égbolton a mező, a rét fölött kitartóan, bizakodóan és vidáman röpködő pacsirtát.

Ó, hányszor, de hányszor tért vissza életemben reményt és bizakodást adó vágygal ez a kép! Változatos életem folyamán sokszor volt alkalmam hosszasan gyalogolni. Amikor már teljesen reménytelen volt, és a gyaloglás szürkéségében szerettem volna egy kis fénnyt, egy kis vigaszt, akkor mindig ez a kép tolt elém. Még akkor is, amikor éjjel a kihalt falvakon gyalogoltam át, amikor mindenki aludt – még a csahos és örökre dühös házörzők is –, és csak a csillagos ég ragyogott fölöttem, akkor is ott volt az égen kitartóan, bizakodóan a picinyke pacsirta. Nem a festmény, hanem az élő, daloló, csattogó, trillázó picinyke madár.

Nagy gyaloglásaimban, amelyekben életem során volt bőségesen részem, mindig ott volt fölöttem, elérhetetlen magasságban a vidám madárka. Hamar ráébredtem, hogy csak akkor látom, akkor jelenik meg, ha helyes úton járok, és boldoggá tesz az a környék, ahol éppen gyalogolok.

DÜLŐNEVEK, LÁPVILÁG

Ha sorra vesszük a dülőneveket, akkor feltétlenül meg kell említenünk, hogy a mai köztudatban létezik egy Nagyszáraz nevű dülő vagy lapos, vagy mező, amely szerintem a régi lápvilágból maradt ránk. Több történelmi visszaemlékezésben, leírásban olvastam, hogy Nagypalád az Ecsedi-láp egyik nyúlványán alakult valamikor régen a 12–13. században. Az első lakosok tulajdonképpen az abban az időben adta lehetőségekkel élve próbáltak

itt megtelepedni. Ez a sík terület, a Nagyszáraz talán a falu környékének az a része volt, ahol hosszú ideig, vagy talán egész évben száraz volt a talaj. Itt voltak talán az

első legelők, kaszálók, ahol száraz lábbal át lehetett kelni. Az én gyerekkoromban itt már végeláthatatlan kolhozmezők voltak. Kamasz koromban kipróbáltam én is a kolhozi munka egyes fázisait. Emlékszem, egyszer a nyári szünetben elmentem a barátnőmmel egy ilyen kolhozmezei csoportba idénymunkásnak, és éppen kapálás

ideje volt, tehát az iskola befejezése után rögtön júniusban még kapáltunk a mezőn. Tengerikapálás volt, és beállítottak bennünket egy tengeri sorba itt a Nagyszárazban,

hogy kapáljuk végig. De hát a végét nem láttuk – aznap be sem tudtuk fejezni! Hát kibírtuk, mert szégyen lett volna feladni és dolgavégezetlen hazamenni. De azt mondtuk, hogy többet nem fogunk kapálni jární. Ez az én „nagyszáraz” emlékem.

A lápi világ nagyon erőteljesen megmutatkozott gyerekkoromban a vizes, lapályos helyek gyakoriságában. Érzékelhető volt, hogy valamikor több lápos hely volt a falu környékén. Apám meséiből is emlékszem, hogy az ő gyerekkorában – az 1920-as években – ha ősszel vagy tavasszal este kimentek a falu végére, még látták, hogy a távolban imitt-amott imbolygó, majd eltűnő lángocsák lobbantak föl a föld felszínén. Nem volt mindenütt megművelt föld a falu környékén, sok volt a legelő, a rét, a kaszáló. Ezekben a helyeken ősszel meg tavasszal, amikor gyér volt a növényzet, imitt-amott fellobbantak aprócska kis lángocsák, a „bolygótüzek”, ezek a lápvilág mélyéről feltörő gázok jelei voltak.

Van másik érdekessége is a dülőneveinknek: én ugyan nem jártam arrafelé, de gyakran hallottam, hogy mennek a „hajnó”-ba. Haynau történelmi személyiség, aki köztudottan az 1848–49-es magyar szabadságharc megtorlásának egyik fő alakja. Azt is olvashattuk róla, hogy „valahol” Szatmár megyében voltak birtokai. Én erre asszociáltam, amikor tudatosult bennem, hogy a „hajnó” tulajdonképpen ennek a „bresciai hiénának” a birtoka lehetett! Valószínűleg nem is tévedtem. Olyan messze volt a falutól, hogy általában szekérrel kellett oda kimenni, ha akadt valami munka. Olyan messze volt a falutól, hogy mire kiértek, úgy elfáradtak, hogy aznap már kevés idő jutott a munkára. Később, amikor már volt biciklijük az embereknek, a hatvanas-hetvenes években, akkor biciklivel is próbálkoztak odáig eljutni, állítólag. De nem volt megfelelő bicikliút, így hamar fel is adták. A „Hajnó” a szovjet–román

országhatár mellett terült el, és valószínűleg az országhatáron túl is folytatódott, valahol a szomszédos Csedreg és Kökényesd határában. De ezek a falvak már Romániában voltak, így nem lehetett tudni, hogy ott is vannak-e „hajnó” nevű dülőnevek.

De a Hajnó mellett még volt egy szörnyű nevű terület, az „Éhmező”, ezt is csak hallomásból „ismertem”. Az Éhmező is nagyon messze volt a falutól, és mire kiértek, meg is éheztek...

(Folytatjuk.)

Ma született életkép

A férfi igyekezett halkan, nesztelenül felkenni az ágyból a sötét szobában, óvatosan nyitotta ki a fürdőszoba ajtaját, nehogy felkeltse a feleségét is ebben a hajnali órában. Pedig úgy érezte, már így is elaludt, korábban szeretett volna indulni, messze van Szabolcs-tól Budapest... Az asszony ráér még felkelni. Szerencse, hogy nem esik – gondolta, amikor kilépett a zuhany alól és kitekintett az ablakon. Az autó már be van pakolva, igazolások, papírok, pénz az irattartóban az asztalon, mellette becsomagolva a napi elemózsia... Kész, indulhat, sikerült halkan, nesz nélkül kilépni a szobából, Marika meg csak aludjon tovább, jó, hogy nem zavarta fel.

Vagyis hát ezt gondolta egészen addig, amíg az asszony halkan meg nem szólalt a háta mögött: Vilmos, csak úgy itt hagytál volna, köszönés nélkül?

– Nem akartalak felébreszteni – dörmögte az ember az orra alatt –, fekdj csak vissza, aludj még! Ám közben erős karjaival szeretettel átölelte vékonyka, csinos asszonyát és magához szorította:

– Jövök majd, estére itthon leszek, ne aggódj! Remélem, sikerül ma eladom az összes almát... Jó, jó vigyázok magamra az úton, tudom, tudom! Nem vezetek gyorsan, ígérem, legyél nyugodt... Hát akkor, megyek is.

Beletúrt sűrű, vörös hajába, begyújtotta az autót, és lassan kigurult az udvarról a ház előtt kanyargó országútra. Tudta, nem kell kiszállnia a kocsiból, hogy bezárja maga mögött a nagykaput, az ő kis felesége ezt mindig megteszi helyette.

Az őszi ég tele volt szikrázó csillagokkal, amikor elindult otthonról, ám Pesten már a reggeli világosság köszöntötte, amikor bekanyarodott a nagybani piacra, és a megszokott, előre lefoglalt helyén serényen hozzákezdett kipakolni a ládákat az autóból a szép hibátlan, mosolygó szabolcsi almával. Kész csoda, hogy ebben a száharai szárazságban ilyen gyönyörű lett az alma az idén – simogatta végig szemével a

ládákban katonásan sorakozó gyümölcsöt.

A piacon megjelentek az első vevők, néhány ismerős árus is odabólintott neki. Nem felejtene el – gondolta jólesően –, pedig évente csak egyszer vagy kétszer jövök fel eladni a gyümölcsöt erre a piacra, ilyenkor, ősszel. Van állandó munkahelyem, de ilyen tájban, amikor vége az almaszüretnek, mindig ki kell vennem néhány nap szabadságot, hogy túladjak a termésen. Már vannak visszatérő vevőim... Sok otthon a munka, nagy a kert, a gyümölcsös. A szilva meg a

szőlő is bőven ad munkát, de mellette ott a mezei munka... Hála Istennek, hogy még bírom. Bizony, meg kell fogni a munka végét, ha az ember vinni akarja valamire.

– Jó reggelt! – fogadja köszönését az asztal előtt most megálló első vevőnek.

Jóltűzőtt férfi nézegeti a szép gyümölcsöt, és Vilmos arra gondol: jó lenne, ha nem kéne kilóként kiméricskélgni az almát. Hamarabb elmenne, ha egyszerre 1–2 ládával elvinne belőle ez a jó módúnak tűnő, jó kiállású, fiatalos férfi.

– Melyik almából akar venni, uram, mennyit adhatok?

A férfinak mosolyra húzódik az arca, úgy válaszolja:

– Látom, nem ismeresz meg... Már sokszor kerestelek, nagyon megörültem ma, amikor messziről megláttam a vörös hajadat, erről rád ismertem azonnal, tudtam, csak te lehetsz. Örülök, hogy végre rád találtam!

Az embernek nevet a szemé, amíg beszél, Vilmos meg

azon tűnődik, vajon ki lehet, és honnan ismerheti őt. No meg miért volt neki annyira fontos, hogy rátaláljon... Közben egyre inkább ott motoszkál a fejében a gondolat, hogy már látta valahol, beszéltek is, de hol és mikor...

– Nem emlékszel, úgy látom, bár valóban nehéz lehet emlékezni arra, aki egykor voltam. Várj csak, segíték. Rég volt... Van ennek már több éve is. Itt a piacon találkoztunk először, akkor is valamilyen gyümölcsöt árultál. Én hajnalról kósztaltam itt, az asztalok között, és bevallom, nagyon éhes voltam, meg fáztam is. Te szólítottál meg egyedül az árusok közül: fázol haver, éhes vagy? – ezt kérdezted tőlem.

– Nesze, itt van egy darabka kolbász meg kenyér...

– Inkább innék egy pohár pálinkát, nagyon fázom, hideg a reggel – válaszoltam. Ekkor te belenyúltál a zsebedbe, és a markomba nyomtál 500 forintot. Akkoriban az még igen nagy pénz volt... Akik ezt látták az árusok közül, mind boldognak néztek téged: kidobott pénz! Minek adod neki? Ez a semmirekellő azonnal megy a kocmába és elissza az egészet. Emlékszel, te mit feleltél nekik? Ha adtam, hát adtam – azt tesz a pénzzel, amit akar, most már az övé...

– Miért kéne nekem emlékezni erre a dologra, ahogy te is mondod, ha ez annyi sok éve történt? – csóválgatta Vilmos a fejét.

– Mert én akkor azt mondtam neked, hogy ezt az adóságot egyszer még rendezni fogom veled. Hát most eljöttem hozzád, hogy megfizessem a tartozásomat. Ne nézz rám így! Nem arról az 500 forintról van szó, amit kaptam tőled, hanem

amit akkor a pénz mellé adtál útravalóul. Emberi hangon beszéltél velem, úgy, ahogy akkor már rég nem szólt hozzám senki. Ráébresztettél, hogy rossz irányba tartok, nem így kellene élnem, vakvágányra került az életem. Akkor mondtad el nekem, hogy te is elváltál egykor, otthontalan lettél, éppen úgy, ahogyan én... De meg tudtál állni a lejtőn, mert az ital, a csavargás, az éjszakázás nem old meg semmit, csak egyre mélyebbre süllyed az ember a mocsárban. Már látod rajtam, hogy mi vár rám, pedig még fiatal vagyok, jobb sorsra érdemes! Te is éppen így elzúllhattél volna, ám talpon tudtál maradni. Lett másik feleséged, aki szeret téged, van otthonod és munkád...

Nos, a hála az én legnagyobb adóságom, amit le akartam róni előtted. Úgy éreztem, minderről tudnod kell, mert te voltál az egyetlen, aki erőt adott nekem az újrakezdéshez, és vissza tudtam találni az én egykori, régi életembe.

Ezt akartam megköszönni neked, ez volt az én eddigi ki nem egyenlített tartozásom. Megkerestelek, mert neked köszönhetem, hogy ma itt tartok, és azzá lettem, aki vagyok – ezt akartam a tudomásodra hozni. Mennyi almád van? Várj, ne emelgesd a ládákat, csak egy pillanat... A férfi a kezét felemelve intett valakinek, s egy fiatalember termett mellettük: jöjjenek közelebb az autóval, professzor úr? Hány láda almát rakjak be a kocsiba?

– Mennyi van? – kérdezte a professzor Vilmostól.

– 40 láda – válaszolta csendesen az ember.

– Rendben van, mindet viszem.

– Az árát meg sem kérdezed, professzor úr?

– Nem tudsz olyan árat mondani, amit ki ne fizetnék neked, ezt elhíheted! Tudom, örülnék majd a gyermekeim, a feleségem... Szeretik a szabolcsi almát, no, meg a menzán is szívesen veszik majd a diákok, jut nekik is belőle.

– Hát akkor – rázta meg barátságosan a kezét az embernek –, minden jót kívánok. Örülök, hogy ezt végre elmondhattam neked. Jó utat hazáig, vigyázz magadra, Isten áldjon!

Weinrauch Katalin

A professzor szikéje

Fedinec Sándor sebész orvosprofesszor a kárpátaljai régió egyik legismertebb személyisége volt, technikájáról olykor túlzásnak tűnő, de nem alaptalan hírek keringtek, számtalan műtét színesítette a róla kialakított képet, ikonként tisztelték betegei és azok hozzátartozói, és – ami megalapozta országos és nemzetközi elismerését – a szakma is felsőfokon értékelte és minősítette mind szakmai, mind pedagógusi és emberi kvalitását. Diagnosztizáló tökélyét, virtuóz sebészképességét önzetlenül megosztotta diákjaival, kollégáival, az általa vezetett tanszék és iskola ajtóit mindig nyitva álltak az érdeklődők, a tanulni vágyók előtt.

– Hogy fér ennyi energia egy ilyen kis növésű emberbe? – kérdezték olykor egyes érdeklők első találkozásuk alkalmával, amikor szem- és fültanúi lettek szakmai előadásainak, követhették beavatkozásait, amikor asszisztensei társaságában elvegyülve el-elűnt a képből az átlag magasságúak karéjában.

Egyes megfogalmazásait, szavakba formált véleményeit aforizmákként használták, és lettek aranyfedezetűek a szakmai és a napi kommunikációban. Amennyiben ki kellene ragadni példaként valamelyik jellemzőt Fedinec-i zanzásítást, úgy a legtöbben, akik ismerték, a munkabíráásával kapcsolatos, a sebészetről,

az orvoslásról alkotott véleményét, talán az alábbi emelnék piederstálra. „A sebésznek hivatása gyakorlásában egész életében csakis egy munkanapja van: attól a perctől, amikor először veszi kezébe a szikét, addig a percig, amíg használni tudja, amíg a Teremtő ki nem veszi a kezéből!”

Egy jellemző eset hitelesítette vallomását. Történt pedig a következő. A tanszéken, amelyet vezetett, pezsgő volt az élet: reagáltak az orvostudomány újdonságaira, újabbnál újabb diagnosztikai tesztek, kezelési eljárásokat tökéletesítettek, sajátítottak el és ültettek a napi gyakorlatba, vendég szakembereket fogadtak, sebészpalántákat neveltek a megye, az ország kórházai számára, azaz növekedtek, fejlődtek, haladtak a korral. Az egyik meghirdetett asszisztensi

pályázatra jelentkezett egy szép remények elé néző fiatal sebész, akiről már itt-ott sok jót fogalmaztak meg a betegei és a kollégák, mint született tehetségről. A bemutatkozási beszélgetésen, hallgatva a fiatalember válaszait Fedinec professzor úr is elégedettnek tűnt. A jelölt távozás előtt megkérdezte:

– Akkor, professzor úr, a munkanapom holnap reggel 7-kor kezdődik?

Mielőtt elhangzott volna a válasz, folytatta:

– És mikor, mint általában, délután 4-kor végződik?

Ennek hallatán a professzor kissé összeerezzett, úgy tett, mintha fel akarna állni, de meggondolva magát, válaszolt:

– Nem kell bejönnie holnap reggel 7-re, hogy ne kelljen délután négykor letennie a szikét, és aztán sem...

Ami az életrajzból kimaradt

Batizi Sándor neve ismerősen cseng a kárpátaljaiak fülében, de az anyaországban is, elsősorban a sportot, a vívást kedvelők világában, mert olimpiai és világbajnokok, nemzetközileg elismert kardozók számtalanjait nevelte, indította el a dicsőség útján. Elismerést és megbecsülést szerzett a magyar kardnak a volt Szovjetunióban, Ukrajnában, Németországban is, ahol évekig sikeres edzőként működött.

A ma Gödöllőn élő mester, aki sajnos elvesztette szeme világát, e sorok írójával, földijével baráti kapcsolatot ápol, gyakran beszélget. Sándor mester, aki arany betűkkel írta be nevét a sport hazai és nemzetközi nagykönyvébe, mint magyar ember (is) tettekkkel bizonyította megingathatatlan elkötelezettségét nemzete iránt. A Ceaușescu-érában, például, óriási anyagi és szellemi támogatást nyújtott erdélyi testvéreinknek, s ma is gyarapítja azok sorait, akik adományokkal segítenek a rászorulóknak.

Jellemző és emlékezetes eset történt életében 1957-ben az akkori Szovjetunióban. A lemergi testnevelési egyetem elvégzését követően eredményei alapján bekerült a szovjet vívó válogatottba, Moszkvában telepedett le, ahol egy nívós,

az elitek számára fenntartott szállodában lakott. Az említett évben megbízatást kapott: kine-

vezték/felkérték tolmácsnak a magyar küldöttek mellé, akik részt vettek a moszkvai Világifjúsági Találkozón.

Leutaztam Csapra, a határra – emlékezett vissza Sanyi bácsi –, ahol találkoztam a magyar küldöttséggel, annak is a rám bízott vívóival. Onnan hosszú szerelvénnel, több száz fiatalal, elindultunk Moszkvába. A vívók csapatának kapitánya, a világszerte ismert és tisztelt mester, Bay Béla bácsi volt, akit én is személyesen ismertem, mert gyakran találkoztunk és beszélgettünk korábbi versenyeken. (Batizi Sándor a nagytekintélyű Bay Béla-díj kitüntetettje – Sz.

T.). Tudtam, mert ez törvényszerű volt, hogy a velünk utazó szovjet vendéglátók között vannak besúgók. Mintegy megerősítendő ezt a nem hangoztatott, de közismert tényt, felkeresett az egyik, és arra utasított (!), hogy derítsem ki, ki az a fiatalember, aki – megnevezte a kocsit és a fülke számát – ott a bal oldali felső ágyon

pihen. Kérdező pillantásomra azt mondta, hogy mint szovjet polgárnak, ez kötelességem, ugyanis az a fiatal meggyalázta az országot, mert a lemergi pályaudvaron, ahol huzamosabb ideig rostokolt a vonatunk, rugdosta a virágágyásokba tűzött vörös zászlócskákat. Nem tudtam,

mitévő legyek, ezért elmondtam Bay Béla bácsinak a hallottakat. Ő megnyugtatót és megígérte: végére jár a dolognak. Mit és hogyan intézkedett, nem tudom, de egy idő elteltével, amikor a besúgó utasított, hogy együtt keressük fel a fiatalembert, mentünk, de a megnevezett fülkében nem találtunk senkit, a szomszéd fülkében meg lányok voltak (eredetileg a kocsi „fiús” volt).

A besúgó, aki árnyékra ugrott, felkapta a vizet, jellemző orosz szokás szerint cirádását káromkodott, mialatt vészjósló villámokat szórt rám a szemével.

A villám Moszkvába érkezésünk után pár órával ért utol engem: miután „leadtam” csoportomat a házigazdáknak, indultam a szállásomra, ahol szerény személyes tárgyait vártak a portán azzal az üzenettel: ki vagyok ebrudalva, mint megbízhatatlanra, nem tartanak rám igényt a... sportban.

Nem volt senki, akitől magyarázatot kaphattam volna, de nem is próbálkoztam, mert kimondatlanul is tudtam, honnan kaptam a halálos kardvágást.

Ui.: Batizi Sándort egy év múlva visszahívták a válogatottba minden magyarizkodást mellőzve.

Batizi Sándorról Gödöllőn vívótermet neveztek el, idén augusztus 20-án a város díszpolgárává avatták.

Szőllősy Tibor

Ifj. Kokas Károly: „... kilenc éves korom óta csapom a csizma szárát”

Gyakorta hallani, hogy hagyományápolás, hagyományörzés, hagyományátadás. Ezekből ifj. Kokas Károly néptáncos, a Kokas Banda tagja csupán az utóbbival ért egyet, hiszen szerinte hagyományaink nem betegek, hogy azokat ápolni kellene, nem is rabok, hogy őrizzük, az átadásuk viszont fontos. Fontos, hogy a felnövekvő nemzedék is megtanulja, megszeresse, és egyszer majd ő is tovább adja a nagyanyáinkról, nagypapáinkról ránk maradt dolgokat. Kokas Károly a nagypapjától, majd édesapjától tanulta meg mindazt, amit ma már kamatoztat.

– Pásztordinasztiából származom, a nagyszüleim mindkét oldalról jószágartással, földműveléssel foglalkoztak, ami valahol hozzátartozik a népi kultúrához. Ez már egészen kisgyermek korom óta foglalkoztatott, úgy vélem, a ránk maradt hagyományokat elsősorban meg kell élni, meg kell szeretni. Az olyan régi, falusi nagy napokra gondolok, mint a málészedés, a máléhántás, a disznóvágás. Óvodába nem jártam, inkább a nagyszüleimnél töltöttem a gyermekéveimet, ezért még könnyebb volt megismerkedni ezekkel a szép foglalkozásokkal, később pedig, ahogy cseperedtem, sokat beszélgettem olyan idős falubeliekkel is, akik még többet tudtak nekem erről mesélni. Ezek az igazi, jó lelkű emberek a régi magyar nótákat is szerették, s egy-egy beszélgetés alkalmával el is énekeltek néhányat a mára már szinte elfelejtett nótákból. Ez is nagyon tetszett, meg is tanultam szinte mindet – emlékezett vissza gyerekkorára a Kokas Banda szólótáncosa.

– A Kokas Bandát édesapád tizenhét évvel ezelőtt alapította. Az első perctől a tagja lettél?

– Igen, így kilenc éves korom óta csapom a csizma szárát. Csüri Szabaszián tivadarfalvai néptáncostól sajátítottam el én is a néptáncot. Ő volt az a fiatalember, aki „összeszedte” a környékbeli fiúkat, tanított, és nemcsak a táncokra, hanem számos koreográfiára. Az is közrejátszott, hogy én mindig is nagyon szerettem mulatni, az igazi magyar népzene kis srác korom óta a kedvencem. De természetesen ez korántsem volt elég ahhoz, hogy én is taníthassak, ezért örültem annak, hogy Szabaszián lelkesen tanított. Aztán a nővéreim mellett tinédzser koromban én is elkezdtem a kisebb gyerekeket néptáncra oktatni, és mindeközben autodidakta módon sajátítottam el a különböző tájegységek táncait, sokat a néptáncbörökben. Amikor Krisztina befejezte a szakiskolát, segédoktatóként kezdtem el vele dolgozni, és természetesen a Kokas Bandában párban is táncolunk. A nép-

tánc viszont olyanfajta műfaj, amit szerintem soha nem lehet teljesen elsajátítani, azt akár életünk végéig tanulhatjuk. Úgy vagyok vele, hogy amit én már megtanultam, azt nagyon szívesen továbbadom. Azt szoktam mesélni a tanítványaimnak, hogy a néptánc olyan, mint amikor veszünk egy nagy kerek sajtot, és egy kisegér beleharap, no, kb. annyit tudunk egy adott tájegységnek a táncából, vagyis mindig van új lépés, új folymat, új mozdulat, amiből lehet táplálkozni. A saját viszont saját. Véleményem szerint nem néptáncos, aki nem a hazai anyaggal kezd, vagy neadjisten nem tudja eltáncolni. A mienk a szatmári, ezen belül a pásztorbotoló, a viski és a dobonyi, ezek állnak hozzám, hozzánk a legközelebb. De úgy hiszem, nem elég csak

eltáncolni, mert az csak egy felvett színpadi figura, egy kicsit azt is ismerni kell, hogy annak idején milyen emberek adták ezeket elő, milyen alkalmából.

– Az eltelt évek alatt számos fellépésen, megmérettetésen vettél részt. Ha jól tudom, a legutóbb a Nagyecsed Verunk és Csárdás Verseny győztese lettél...

– Igen, valóban több száz fellépés és megannyi verseny részese voltam már ezidáig is. Mindmind külön kihívás, de hála Istennek eddig még egybe se tört bele a biciskám. Viszont azt tudni kell, hogy minden táncnak megvan a maga jellegzetessége, erőssége. A verbunkot anno a férfiak táncolták, hiszen a megnevezés a verbuváló szóból ered, amikor a katonákat verbuválták össze, vagyis ezt a 18 év körüli fiatalemberek táncolták. Napjainkban már a sokkal fiatalabbakkal is megtanítjuk, hiszen a mai tinédzserek meg tudják mutatni, milyen tudnak csapni, ott már van kihívás, a lábfigurák szépek és mutatósak. Legalább ilyen kihívás volt számomra is a Verbunkverseny, amelyet évről évre Nagyecsed tartanak meg. Kétszer lettem második, idén nyáron pedig megnyertem a nemzetközi táncversenyt, amelyen a Kárpát-medence számos helyéről érkeznek jó táncosok. Nem egyszerű ez a koreográfia, a zsűri kritikus szemének pedig még nehezebb megfelelni,

ugyanis a verbunknak nagyon magas a színvonala, amit meg kell lépni. Nekem ez idén sikerült, amiért hálás vagyok mindenkinek, aki támogatott. Bár sok munkát fektettem a felkészülésbe, mégis úgy érzem, mulattunk egy jót a színpadon. És ez jó, hiszen ugyanez zajlik a próbateremben is. A párosban pedig másodikok lettünk Krisztina nővéremmel. Arra viszont nagyon büszke vagyok, hogy ugyanezen a versenyen a tanítványaim is jól teljesítettek: Veres Ádám és Lázár Alexa Vanessza Ígéretes Tehetség-díjban részesült. Végül, a mulatság kedvéért a keresztlányommal, Alizzal is eljártunk egy csárdást.

– Mit csinálsz szabad időben?

– Tulajdonképpen az életem jelentős részét a tánc, a fellépések, az oktatás teszi ki, de falusi ember lévén semmi sem esik ki a kezemből. Egy ideje egyértelműen a fellépésekből és az oktatásból élek, de ha kell, bármibe belevágok, nem áll tőlem távol a közműves szakma, mint ahogy a hentes munka, vagy a favágás sem, sőt, a kisegítő munkától sem vagyok megijedve. Ha valamiért azt mondaná a Jóisten, hogy nem folytathatom a táncot, azt hiszem, akkor sem halnék éhen, mert a fentebb említett dolgok mellett még számos más hobbim és ötletem van, amiből meg lehet élni, és szeretem csinálni. Utóbb például hobbiból a táncos fokokba tettem akácfanyeleket, amit még anyai nagypapámtól tanultam meg. Tehát nem félnék egy asztalosműhelyben sem munkát vállalni, mint a

közműves szakmától sem, amit az apai nagypapámtól lestem el, ő közműves ácsmester volt.

– Lassan egy éve annak, hogy „bekötötték” a fejed, házasságot vagy. A feleséged miként viszonyul ehhez a sokszínűséghez?

– Azt mondják, minden sikeres férfi mögött áll egy nő... és az a felesége. Azt hiszem, én is így vagyok ezzel, szerencsére nagyon toleráns, és sokszor jön is velünk a fellépésekre. Ha pedig úgy látja, hogy már nagyon elfoglalt vagyok a tanítványaimmal, picit visszahúz. Nekem mindig több kell

a próbából, mindig a maximumra törekszem. Most ideiglenesen Mátészalkán élünk, itt is vannak tanítványaim, iskolákban tanítom a néptáncot, de az otthoni gyerkőcök is átjármak hozzám, ami boldogsággal tölt el. Mindig valami finomsággal várom őket, legutóbb paprikás krumplit készítettem nekik. Egy biztos: amikor lehetővé válik, hogy hazamehettek szeretett szülőfaluumba, Péterfalvára, azt hiszem, én leszek az első, aki azt mondja, immár az otthoni oldalról a magyarországra, hogy köszönjük a lehetőséget, de mi hazaértünk.

Károlyt tehát, ha a Jóisten is megengedi, a néptánc biztosan élete végéig elkíséri, hiszen új anyag, új tánc mindig van, mint ahogy új kihívás is.

Sikeres a FIT Program Kárpátalján

A Mathias Corvinus Collegium (MCC) 2018-ban a Fiatal Tehetség Programmal (FIT) nyitotta meg kapuit első külföldi régióként a kárpátaljai magyar közösség előtt. Óriási lehetőség lett ez a tudását gyarapítani szándékozó iskolások számára, hiszen a legügyesebbek a tehetséggondozót négy éven keresztül látogathatják, s ez idő alatt megannyi információ gyűjtésében és szórakozásban lehet részük. A kezdetekről, az elért eredményekről Dobsa Beáta képviselő-vezetőt kérdeztük.

– Immár hatodik éve működik nálunk a nagy sikerű program, és ezt leginkább számokban tudjuk konstatálni. A 6–9. osztályosokat érinti a FIT, vagyis azokat a fiatalokat várjuk, akik szeptemberben a hatodik osztályt kezdik, ám a regisztrációs felület három hónappal korábban, májusban nyílik, ott tudnak hozzánk jelentkezni. Minden fiataalt szeretettel látunk, függetlenül attól, hogy milyen tannyelvű iskolában tanul, ám aki az MCC-s csapat részévé szeretne válni, lényeges, hogy értse a magyar nyelvet, mert az oktatók magyarországiak, tehát magyar nyelven tartják a kurzusokat. Büszkéek vagyunk arra, hogy a jelenlegi körülmények ellenére is minden évben megdöntjük a saját rekordunkat, hiszen évről évre egyre nagyobb számban jelentkeznek hozzánk az érdeklődők. Az viszont szomorú tény, hogy mindössze 25 hatodikost tudtunk felvenni, mivel szűk keretek közé korlátozódott programról van szó, ez az a létszám, amellyel a tanárok eredményesen tudnak foglalkozni.

– Milyen időközönként tartják a foglalkozásokat?

– Szombatonként, és minden foglalkozásnak más a tematikája. Nálunk nem tanórák vannak, hanem kurzusok, egy kurzus két szombatot foglal magába, s ilyenkor reggel kilenctől délután négy óráig hallgathatják a gyerekek az előadót. S ez sem úgy működik, mint egy klasszikus tanóra, ez egy iskolán túli program, amely nem helyettesíti az iskolát, inkább kiegészíti. Azok a kurzusok kapnak hangsúlyt, amit az iskolai tantárgyak nem fedeznek, hiszen a tanterven belül az pedagógusoknak egyszerűen nem marad idejük ennek a megvalósítására. Ilyen például az egészségügyi- és környezet-tudatosság, a robotika világa, internethasználat, íráskészség, kommunikációs vitakultúra, melyeken sok-sok hasznos információhoz és tudáshoz jutnak a gyerekek. Ezeket a kurzusokat képzett MCC-s, zömében magyarországi oktatók tartják, s ilyenkor ötven iskolás zsidong a beregszászi központban.

– Milyen volt a kezdet?

– Amikor először, hat évvel ezelőtt kerestük fel a kárpátaljai tanintézményeket, még nem tudták sem a tanárok, sem

pedig a gyerekek, hogy mi is az az MCC FIT. Mára tárt karokkal várnak minket az iskolákban mind a pedagógusok, mind a szülők és a gyerekek, mi pedig nagyon hálásak vagyunk a kedves fogadtatásért, a jelenlétért. Az egész régiót lefedjük, hiszen Beregszásztól a Nagyszőlősi térségen át

ket nevelnek. Legutóbb Győrfi Pál, az Országos Mentőszolgálat szóvivője volt a vendégünk. Ami pedig a következő fél évet illeti, elmondhatom, hogy az már javában megbeszélés, szervezés alatt áll: lesznek könyvbemutatók, pszichológiai témájú, mentális támogatást nyújtó előadások, és

(Salánk, Verbóc, Tiszapéterfalva stb.) Csapig, a Munkácsi járásig mindenhol vannak tanítványaink, és ez nagyszerű. Viszont a gyerekek Beregszászba szállítása nem kis szervezést igényel, de mi vállaltuk tanulóink szállítását, emellett a nap folyamán teljes ellátásban is részesülnek. Ami a felszerelést illeti, abban is felkészültek vagyunk, legyen az angol, ukrán tankönyv, vagy bármi más. Mi szituációs gyakorlatokkal és különböző élménypedagógiai módszerekkel igyekszünk a gyerekek kommunikációs tudását, beszédtechnikáját fejleszteni, az a lényeg, hogy a gyerekek ne féljenek az idegen nyelvet használni.

Szeptember elsejétől új helyszínre költöttünk, ugyanis hála Istennek a régint költöttünk. Mára több kibocsátó évfolyammal rendelkezünk, a tanárok és a szülők is tapasztaltabbak, és ez a külsős programoknak is köszönhető. A pedagóguskonferenciákon megköszönjük a tanároknak a támogatást, az odaadó munkát. A nyitott eseményeinken pedig tulajdonképpen bárki részt vehet, a kárpátaljai közösségnek szánjuk azokat, hogy ők is kapjanak egy szeletet az MCC-ből, hogy picit megismerhessék, ahová a gyerekeik járnak. Mindig ismert közszereplőt, szakembert igyekszünk meghívni az ilyen találkozókra, olyanokat, akik előadásukkal segíthetnek a szülőknek, akik tehetséges gyermeke-

ismert, televíziós személyiségekkel való találkozók. Nagyon reméljük, hogy minden érdeklődő megtalálja a számára legszimpatikusabb előadást, előadót.

– Hogyan telt a nyár a FIT életében?

– A gyerekek fantasztikus helyszíneken táboroztak. A második évfolyam a Domb-rádi Tisza-parton tölthetett felejthetetlen és hasznos napokat, az első és a harmadik évfolyam pedig Tatán. A végzősök mindig jutalomkirándulásban részesülnek, ők Révfülöpnőn pihentek. Nagyon szeretik a gyerekek a táborozást, mert ilyenkor több százan vannak együtt, az MCC huszonkét Kárpát-medencei központjából érkező, hasonló korosztályúakkal. A lehető legjobb alkalom ez az ismerkedésre, barátkozásra, s ezt a gyerekek ki is használják. Emellett a nyár nálunk idehaza is a feltöltődésről és a pihenésről szól, családi nappal, moziestekkel készültünk.

Szeptemberben tehát új, tágasabb helyszínen várta kezdő és régi tanítványait az MCC FIT. Most már a harmadik tanévet kezdte teljes létszámmal (száz gyerek) a tehetséggondozó, ami nagy előrelépés s öröm, hiszen a fiatalok itt csak hasznos, jó dolgokat tanulnak, s a kilencedik osztályt befejezve folytatásképp bátran jelentkezhetnek a Középiskolás Programba.

A rovat anyagait Hegedűs Csilla készítette

Isten szeretetére mutatva építeni és szolgálni

Beszélgetés Zsukovszky Miklós lelkésszel

A lelkész mindenkor a gyülekezet vezetője, aki felelős a közösség lelki irányításáért. A lelkipásztor cselekedetei, mindenekelőtt erkölcsi magatartása, nemkülönben a családjáé, példaként szolgál a híveknek. Úgy tartják, hogy a parókia falai üvegéből vannak. Ez azt jelenti, hogy a lelkészcsalád élete az egész közösség előtt zajlik, ami nem mindig egyszerű. Ám, aki ezt a nem könnyű, de igencsak nemes hivatást választja, pontosabban, aki meghallja és elfogadja Isten elhívását, annak ezt is fel kell vállalni. Ezúttal Zsukovszky Miklóssal, a Beregi Egyházmegye korábbi esperesével, három leánygyermek büszke édesapjával és egy leányunoka boldog nagypapájával beszélgettünk elhívásról, szolgálatról, családról és gyülekezetéről, jelenről és jövőről.

– Hogyan került közel Istenhez? Hogy született meg a döntés, hogy lelkész lesz?

– Ifjúkorom hitéletére visszagondolva, eszembe jutnak azok az idők, amikor közvetlenül a Szovjetunió bukása előtt egyik-másik faluban – születésnapoknak álcázva – megszervezték az első ifjúsági alkalmakat. Én akkor már 20 éves voltam. Egyszer meghívást kaptam egy ilyen „születésnapra”. Elmentem, és nagyon megtetszett a közösség, a fiataloknak az Istenhez való ragaszkodása, az Istenbe való kapaszkodása, és elkezdtem rendszeresen járni ezekre az alkalmakra. Ezzel egy időben próbáltunk otthon is, a magunk gyülekezetében az ifjúság között szolgálni. (Zárójelben jegyzem meg, hogy az akkori fiatalok közül többen lelkészek lettek.) Egyre inkább láttam, hogy nekem itt a helyem, Isten követésében. Igaz, volt egy világi csábítás is, de az Úr fokozatosan kimunkálta bennem, hogy ellen tudjak állni... Majd jöttek az ifjúsági táborok, először Tiszanagyfaluban, aztán itt, Kárpátalján is, amibe igyekeztem bekapcsolódni. Nagyon nagy hatással volt rám abban az időben az akkori lelkészünknek, Oroszi Pál áldott emléké lelkipásztorának és az ő családjának az élete, szolgálata. Úgy éreztem, hogy ez követendő példa, és így döntöttem aztán, hogy szeretnék ezen az úton elindulni.

– És felvételizett a teológiára...

– 1990-ben nyílt először lehetőség arra, hogy felvételizhessünk a teológiára. Kárpátaljáról akkor nyolc fiatal jelentkezett, köztük én is. Budapestre kaptam meg a kiküldetésemet. Ám akkor már komoly

kapcsolatom volt – a mai napig is ő, Andrea maradt a szerelmem. Úgy gondoltam, hogy a főváros nagyon messze van, onnan nehéz gyakran hazajönni hozzá, ezért kértem az akkori püspök urat, nem lehetne-e valami közelebbi helyre mennem. A Jóisten úgy rendezte, hogy az egyik diáktársam meg nagyon vágyott a budapesti teológiára. Vele cseréltünk, és így kerültem aztán Debrecenbe.

– Ekkorra viszont már egy viszonylag keresett szakma volt a kezében...

– Igen, a szülőfalum, Fertőszalmás általános iskolájának befejezése után felvételiztem a nagyszőlősi fémipari technikumba elektrotechnikus szakra, ahol 1986-ban diplomáztam. Ezután még egy évet dolgoztam a csepei villanytelepen is mint villanyszerelő. Kisfeszültségű elektromos hálózatok karbantartásával foglalkoztunk, de már akkor úgy éreztem, hogy ez az út nem az én utam, bár nagyon szerettem mai napig az elektronikát. A háztartásunkban is igyekszem mindent megjavítani, amit csak lehetséges, és sokszor segítséget kérnek tőlem a gyülekezetben is. Volt olyan presbiter, akinek a házába én veztettem be a villanyáramot annak idején. Tehát megmaradt a szakma iránti szeretet. És tulajdonképpen az Istenhez való közeledésem is a technikum éve alatt történt, hisz az egyik évfolyamtársam hívott meg először egy „születésnapra”.

– És immáron több mint negyedszázada végzi Istentől kapott hivatását, a gyülekezet pásztorolását. Mit jelent napjainkban lelkésznek lenni?

– A lelkész szolgálata minden korban nagyon nagy feladat volt. Én akkor Oroszi Pál tiszteletes urat ismertem közelebbről, s tudom, hogy a Szovjetunió éveiben és a birodalom bukása után, a szabad Ukrajna megalakulásakor is milyen hűségesen és odaadással végezte szolgálatát. De vele együtt sokan egyre több feladatot vállaltak magukra, ahogy engedte a rendszer. Az előzőek küldetése is nagyon nehéz, szeretőgázó feladat volt. Amikor az én generációm kezdte a lelkési szolgálatot, akkor is sok nehéz feladattal találtuk szembe magunkat. Én például egy olyan gyülekezetbe kerültem, ahol voltak megosztottságok, voltak viták, amiket rendezni kellett, Isten szeretetére mutatva. És a legtöbb gyülekezetben építkezni kellett. Lelkileg is és fizikailag is. Hisz a visszaigényelt egyházi tulajdonok sok helyen lakhatatlanok voltak... S hogy ma mit jelent lelkipásztornak lenni? Talán az egyik legnehezebb, hogy olyan gyülekezetekben kell szolgálnunk, amelyek kiüresedtek. A gyülekezeti tagok elvándorlása miatt lényegében az idősebb generáció maradt, illetve a gyerekek, s nagyon nehéz a két különböző korcsoportot megszólítani az igehirdetésben. Illetve kiüresedtek a gyülekezetek lelkiileg is, mintha egy lelki űr tátongana. És nagyon nehéz pótolni ezt az űrt, mert nem feltétlenül az alakította ki ezt a helyzetet, hogy nem hirdettetett az Ige megfelelőképpen, hisz lényegében a gyülekezetekben ugyanazok

a lelkészek szolgálnak, akik a háború előtt. Ezt az űrt leginkább a családtagok hiánya mélyíti egyre inkább, ahogy telik az idő. Az interneten nem lehet egymást megölelni, nem lehet megbeszélni a gondokat... És ez nagyon rányomja a bélyegét a

gyülekezetre is. Letargikus a hangulat. Ma sokszor a lelkipásztornak az elsődleges feladata, hogy vigasztalja Isten népét, valahogy reménységet adjon nekik. Isten Igéjén keresztül az Ő szeretetét kell megmutatni, hogy Ő velünk van, és fel fog bennünket emelni, hogy a gyülekezetek bízzanak, higgyenek. Szükség van arra, hogy a lelkipásztor száz százalékosan ott legyen a gyülekezetben, a gyülekezettel, hogy megpróbáljuk a közösséget mindenféleképpen összetartani, segíteni.

– Ön több cikluson keresztül a Beregi Egyházmegye esperesi tisztét is betöltötte. Hogyan emlékszik erre az időszakra?

– Isten kegyelméből 14 évig voltam a Beregi Egyházmegye esperese, két évig mint megbízott esperes és tizenkét éven keresztül megválasztott esperesként szolgáltam. Ez idő alatt sikerült az egyházmegye gazdasági alapjait megteremteni, és egy olyan összetartó közösséget kovácsolni a lelkészekből, akikkel jó volt együtt dolgozni. Nyilván az utóbbi évek COVID-járványai, meg a háborús időszak rányomta a bélyegét a mindennapjainkra, az egyház életére is. Nagyon sok minden elmaradt, mert nem lehetett megszervezni érthető okok miatt. Mégis úgy érzem, hogy az egyházmegye nemcsak gazdaságilag, hanem lelkileg is fejlődni tudott, a lelkési karunk kiegyensúlyozottan tudott szolgálni. Én igyekeztem minden lelkészhez egyenlőképpen viszonyulni, amivel tudtam, megpróbáltam segíteni. Büszke vagyok arra, hogy nagyon sok lelkészt tudtam beiktatni, fiatalokat, akik az én időm alatt épített parókiákra költözhetek be. Templomok, gyülekezeti termek újultak meg. Isten kegyelméből megkezdődhetett Balazséron a Béthel Konferenciaközpontnak az átépítése is, ami sajnos a kialakult helyzet miatt kicsit megtorpant, de hiszem, hogy a közeljövőben újra az egyházmegye, a gyülekezetek szolgálatába fog állni.

– A lelkész általában nem maga választja meg a szolgálati helyét. Az Ön esetében ez hogyan történt?

– En 1996-ban Mezőváriba kaptam meg a kinevezést az akkori püspök úrtól, Dercenbe meg az évfolyamtársam, barátom, Zán Sándor került. Neki még nem volt családja, nekem akkor már két gyermekem volt. Amikor megnéztük a lelkészlakásokat, láttuk, hogy a mezővári parókia egy család számára lakhatatlan, s bár a derceni is elég rossz állapotban volt, de be lehetett gyerekekkel költözni. Az akkori püspök beleegyezésével végül is cseréltünk, szép lassan felújítottuk a parókiát. Eleinte nem volt könnyű a beilleszkedés, a gyülekezetben pártoskodás volt, és ezeket az embereket meg kellett próbálni Isten szeretetével újra egy gyülekezetté kovácsolni. Isten megáldotta ezt a munkát, és úgy érzem, elfogadtak, befogadtak. Ennek talán egyik bizonyítéka, hogy Isten kegyelméből lassan három évtizede itt szolgálok.

– És egy igencsak példás gyülekezetet

sikerült formálni, amelynek tagjai elsőként nyújtanak segítséget a rászorulóknak...

– Isten mindenkor velünk volt, és megáldotta a munkánkat. Alig két évre a Dercenbe költözésünk után, amikor fél Kárpátalját romba döntötte az árvíz, már egy olyan közösségünk volt, akikkel hegyeket lehetett mozgatni. Összefogott a gyülekezet teljes mértékben a 2001-es katasztrófaor is. Segítettünk a védekezésben kétkezi munkával és gépekkel is, amellet a konyhánkon meleg ételt főztünk a bajba jutottaknak, adományokat gyűjtöttünk és vittünk... Később pedig magyarországi és hollandiai segítséggel megalakítottuk – elsőként Kárpátalján – az önkéntes egyházi tűzoltóságot, s azóta rengeteg tüzesetnél, balesetnél tudtunk segíteni... Azt láttam, hogy Isten megáldja törekvéseinket, az összefogást. És ez az összefogás máig megmaradt. Nyilván, most

kicsit gyengébbek vagyunk, hisz az erő a határ túlsóoldalon van jelenleg.

– Vajon hazajön még ez az erő?

– Bízom benne, hogy igen. Nagyon sokan vágnak haza, nem adják el otthonaikat, nem vesznek ingatlant külföldön, még ha meg is tehetnék, mert úgy gondolják, úgy érzik, hogy itt a szülőföldjük és vissza akarnak térni. Ugyhogy reméljük, ez a jelenlegi kis erőtlenség újra erővé válik majd.

– A lelkész akkor dolgozik, mikor mások ünnepelnek. S ha ehhez szabadidejében még tűzoltoskodik is!... Hogyan tolerálta ezt a család?

– Nálunk soha nem volt ebből probléma. A gyerekeink ebben nőttek fel. Anna lányunk nagykorúvá válása óta önkéntes tűzoltó, és Eszter is segédkezett, míg itthon volt. A legkisebbik most egyetemista, de ő sem zárkózott el soha az önkénteskedés elől. A feleségem pedig a mai napig maximálisan segít mindenféle szolgálatban, ő jelenti a biztos hátteret. Nem is tudok elégszer hálát adni Istennek, hogy ilyen társat kaptam.

– Hogyan látja a gyülekezetet, a családját jövőjét? Milyen jövőért imádkozik?

– Elsősorban egy békés jövőért imádkozom. Hogy megmaradásunk legyen itt, Kárpátalján, a szülőföldünkön. Hogy legyen lehetőségünk hitben nevelni gyermekeinket, unokáinkat. Bár tökéletesen egyetértek azzal, hogy tudni kell annak az államnak a nyelvét, ahol élünk, ez saját érdekünk is, hogy tudjunk érvényesülni, ám nem lehet elvenni azt a jogunkat, hogy azon a nyelven tanulhassunk, olvashassuk a Bibliát, amelyre megtanított anyánk. A gyülekezettel kapcsolatban azért imádkozom, hogy adjon Isten lehetőséget a talpra álláshoz. S ha csökkent is a létszámunk, adja Isten, hogy legyen megmaradásunk, legyen utánpótlásunk, legyenek gyermekek. Nagyon elszomorító, hogy a tavalyi évben is csupán két keresztelező volt a gyü-

lekezetünkben. Ám nem csüggedhetünk. Ha fellapozzuk az 1942-43-as anyakönyvi bejegyzéseket, látjuk, hogy az akkori háborús időben is csak 6-7 keresztelező volt, '46-tól viszont folyamatosan 70 körüli a születések száma... A felemelkedésért imádkozom, hogy a templomaink ajtaja mindig nyitva legyen, s hirdettség az ige, legyen hitoktatás, konfirmáljanak, házassodjanak a fiatalok – beteljen a falu élettel. A családommal kapcsolatban is azért imádkozom, hogy együtt lehessünk – hála Istennek a legnagyobb lányunk, lelkész férjével az itthon maradás mellett döntött. Büszke vagyok rájuk, hisz két gyülekezetben is szolgálnak, együtt. Nem véletlenül mondom, hogy együtt, mert bár Anna fogorvos, de kántori szolgálatot is végez, és minden szervezőmunkában aktív. Imádkozom azért, hogy másik két lányunk is megtalálja a boldogulását, boldogságát, s majd a kis unokánk – és reményeink szerint majdani unokáink is – itt maradjanak, hisz nekünk itt vannak a gyökereink. Az Úr áldása legyen mindannyiunk életén!

Marton Erzsébet

Találkozás Sebestyén Mártával Tiszaújlakon

„A dal és én egyek vagyunk”

Nagyboldogasszony ünnepének előestéjén igencsak felemelő pillanatokban volt részük azoknak, akik eljöttek a tiszaújlaki kultúrházba, ahol a görögkatolikus egyházközség meghívására a Kossuth- és Liszt-díjjal kitüntetett Sebestyén Márta népdalénekesessel találkozhattak. Az előadóművész részt vett a vecsernyén, majd a klubban kötetlenül mesélt életéről, munkásságáról, és számos Mária- és Szent István-énekek fűszerezte azt. Azt is elárulta, hogy fia nagybereg-i felesége révén immáron szorosabb kötődése is van Kárpátaljához, s most egy ilyen családi itt-tartózkodás alkalmával iktatták be ezt a találkozót.

Az előadóművész elmondta: egész életében a zene bűvöletében élt, nemcsak az anyatejjel szívta magába a zenei anyanyelv nedűit, de hanem már a méhen belül megkapta az indítást állandóan éneklő édesanyjától – aki Kodály Zoltán tanítványa volt, s ma 89 évesen is még kórust vezet. A családi fáma úgy tartja, hogy a kis Márta hamarabb énekel, mint beszélt. Különösen a népdalok világa ragadta meg. Édesapja kutatóközgazdászként járta a világot, ahonnan bakelitlemezekkel tért haza, ezekről ismerte meg más népek zenéjét. A későbbiekben több művészeti ág is vonzotta, kis híján balerina lett, de a rajzolás, a képzőművészet is érdekelt, ám a Jóisten úgy döntött, énekes legyen. Az éneklés mindig is boldoggá tette és teszi ma is.

A művésznő – aki énekelt a japán császár előtt, de a spanyol király és az angol uralkodó is megismerhette általa a magyar nép dalait – mesélt pályája különböző állomásairól, élményeiről, felelevenítette első szerepléseinek történetét, erdélyi népdalkutatásainak pillanatait, meghatározó találkozásait, miként hatott rá a táncház világa, hogyan érezte magát az *István, a király* c. rockopera Rékájaként, hogyan került hangja a *Szerelem, szerelem* kezdetű énekkel Az angol beteg c. Oscar-díjas filmbe...

– Mit jelent Sebestyén Mártának az éneklés? – kérdeztük a művésznőt.

– Nehéz megfogalmazni. Néha úgy érzem, hogy a dal és én egyek vagyunk. Nem létezem e nélkül. Számomra ez olyan, mint ahogy lélegzem: ha nem lélegzem, nem is élek. Ha nem tudnék énekelni – erre nem is merek gondolni –, úgy érzem, mindenemet elveszteném.

– Tiszaújlakon elsősorban Mária- és Szent István-énekeket adott elő. Mit jelent Önnek a hit, Isten?

– Ez is szorosan összefügg. Érdekes, hogy a lélegzetvétel, az ének az emberből mélyről jön, a száján keresztül a lelkét

énekli ki. És az imádság szintén ilyen. Ráadásul – ahogy Szent Ágoston is mondta – kétszer imádkozik, aki énekel. Én remélem, hogy amit életem során így kétszer elimádkoztam, az Isten előtt kedves. Én így nevelődtem. A családom révén

a római katolikus és a református vallást is megismertem, s megtapasztaltam, milyen összetartó erő a hit, az imádság, az ének. Ez a közösségnek is a megtartó ereje.

– Mit jelent a magyar nemzethez tartozni?

– Az élet ajándéka, ha egy ilyen különös nemzethez tartozhat az ember, ilyen egyedi nyelvvel rendelkező, ilyen kultúránemzetnek lehet a tagja. Számomra természetes ez a hovatartozás, ez a bőröm, ez a húsom, a vérem, természetes, hogy magyar vagyok. Szomorú, hogy vannak nemzettársaink, akiket a történelem máshová sodort, akiknek a magyarságukat meg kell szenvedniük, és mindennap meg kell küzdeniük annak megőrzéséért. Nekünk rájuk is kell gondolni, és éreztetni velük szeretetünket, hogy összetartozunk, és nem hagyjuk magukra őket.

– Sebestyén Márta az elszakított nemzetrész dalkincseiből is énekel, és szívesen keresi fel ezeket a vidékeket, gyűjti, továbbadja az ott felfedezett dallamokat, énekeket...

– Ezeknek a gyűjtéseknek jó része akkor keletkezett – Bartók és Kodály gyűjtése –, amikor még útlevél nélkül járhatták a magyar nyelvtérületet, hogy

felgyűjtsék a Kárpát-medence magyarsága és a velük együtt élő népek dalkincsét. Aztán közbeszólt a történelem, és mi már nehezebben jutottunk el ezekre a vidékekre. Egész különös firtora az életnek, hogy 1974-ben a Népművészet Ifjú Mestere lettem, de nem kaptam útlevelet, hogy eljussak Bulgáriába, egy baráti szocialista országba, nem mehettem Erdélybe, ami álmaim földje volt, nem mehettem el oda, ahol Bartók és Kodály járt. Még hosszú éveket kellett várnom, hogy eljussak arra a csodálatos vidékre, ahol ezt a sok szép népdalt összegyűjtötték. Hatalmas élmény volt, hogy Bartókék után 80-100 évvel én is ott járok, és akkor gyűjtött énekek, balladák még mindig élnek... Gyönyörű érzés ez a folytonosság. De ez rajtunk is múlik, mert ha nem énekeljük, nem adjuk tovább, akkor ez tényleg eltűnik.

– Van kinek átadni? Van utánpótlás?

– A Fölszállott a páva hét évadon keresztül bebizonyította, hogy micsoda érdeklődés van a népzene iránt. Igenis, tömegbázisa van, néptánc- és népdal-nagyhatalom vagyunk, és kóruskultúrában is vezető helyen állunk. Hiszem, hogy kisgyermekkorban kell megszerettetni a néptáncot, a népdaléneklést. Nagyon várom, hogy nagymama legyek, s az unokáimnak énekelhessek...

– Milyen üzenetet adna át a kárpátaljai magyaroknak?

– Nagyon megható az a sok szeretet, amit itt kap az ember. Nagyon melegsívű

és dolgozó nép lakik itt. És igen szomorú, hogy most ilyen nehéz helyzetben élnek. Éppen ezért kell jönnünk nekünk, hogy éreztessük szeretetünket, hogy nem hagyjuk magukra őket, amiben tudunk, segítünk, de legfontosabb a lelki segítség, az együvé tartozás érzésének erősítése. A kárpátaljai magyarság most a legmostohább sorsú nemzetrészünk, így sokszorosan erősíteni kell őket, hogy velük vagyunk, szeretjük őket. Ez számomra most még hatványozottabban igaz, hisz családi kötelékek is erősítik: egyek vagyunk.

– Köszönjük a beszélgetést, és viszszaérjük.

Kósa Eszter

Zenés irodalmi est a Kárpátaljai Kultúrkaraván szervezésében

Szokolay Dongó Balázs Prima-díjas zenész és Fabulya Andrea versmondó közös estjére a Kárpátaljai Kultúrkaraván szervezésében szeptember 11-én került sor a Helikon hotel konferenciatermében, ahol a versek magyar népzenei ihletésű, pásztornótákra alapuló improvizatív muzsika kíséretében jutottak el a hallgatóhoz. Az előadóművészek a magyar irodalom klasszikusaitól válogattak. Elhangzott többek között Faludy György *Monológ életre-halálra* és *Óda a magyar nyelvhez*, Weöres Sándor egyik szimfóniája és a *Víztorlasztó*, Vas István *Határozók és költőszavak*, Kosztolányi Dezső *Harsány kiáltások tavaszi reggel és Vigyázz, Ady Endre Sem utódja, sem boldog őse*, Karinthy Frigyes *Előszó*, Reményik Sándor *Ne ítélj*, Kányádi Sándor *Sóhajtás*, Márai Sándor *Ajándék*, Babits

– *Léleknyugtató és -emelő verseket, zenét hallhattunk ma este. Hogy választanak verseket, s mit szeretnének átadni?* – kérdeztük Fabulya Andreát.

– Amikor közös produkcióra készülünk, akkor a versválasztás egyik kritériuma, hogy megérezzük a ritmust. A másik, talán a legfontosabb, hogy valamiféle megélés van a szívünkben ilyenkor, szerénytelenül akár katarzisznak is mondhatjuk. Amikor ezt megéljük, akkor döntünk, mert szeretnénk nagyon emberi módon közelíteni a közönségünkhöz, és azokat a tartalmakat felmutatni, amelyek mindenkiben mélyen ott munkálnak, de nem biztos, hogy a világ lehetővé teszi, hogy azok

jön ez a zene, ez olyan ösztönös folyamat. Van egy versnek egy hangulata, és ahhoz találom egy furulyázást, és azt rakom oda. De erről nem igazán tudok beszélni, mert ha el tudnám mondani, akkor író lennék.

– *Milyen érzés ebben a nem könnyű helyzetben a kárpátaljai magyarokhoz jönni?*

– Az előadásokon nem tudjuk, hogy egy-egy komoly tekintet vagy mosoly mögött milyen történetek rejtőznek, bennünk alázat és tisztelet van az itteni emberek iránt. Otthon is vannak gondok, de ehhez képest mindenképpen egy nyugalmas helyzetből jöttünk, számunkra felfoghatatlan helyzetbe került emberekhez. Olyan dolgokról, mint amiket az ittenieknek meg kell élni, nekünk nagyapáink meséltek... Itt sok minden átértékelődik bennünk, egy viszonyrendszerbe kerülnek a dolgok. És ez nagyon nagy tanítás. Mérföldtávon örülünk, hogy itt lehetünk, s mély alázattal köszönjük meg, hogy egyáltalán meghallgatnak minket.

– *Mi pedig hátalattal szívvel köszönjük meg a csodát, amit átélhettünk ezen az esten. És köszönjük a Kárpátaljai Kultúrkaravánnak, hogy lehetőséget teremtenek ilyen lelki töltökezésre.*

M. E.

Mihály Húnyt szemmel c. verse. Szécsi Margit négy sorosát az előadókkal együtt tanulta meg a közönség: „*Úgy néztem magamra mindig, ahogy csodára nézni illik, csodára, az ember fiára, kezeire, nyírott hajára...*”. A muzsika pedig új csatornákat nyitott meg a hallgatókban, amiken keresztül nem csupán a füleikig, de a lélekig jutott el a szó, a hang, a zene. Ebben a gondokkal, feszültséggel teli időszakban igencsak szükségünk van ilyen lelki töltökezésekre, meditatív kikapcsolódásra.

éppen ott, akkor szabadon szárnyalhassanak, vagy akár csak működni tudjanak. S ez mindig egy mélyre tekintés.

– *Ez a zene is egészen másként mozgatja meg bennünk a verssorokat, az érzéseket.*

– Örülök, ha ez így van, és valóban megmozgatja a verseket, a befogadót – mondja Szokolay Dongó Balázs, aki a népzene és az archaikus zene „rabja”, ahogy ő vallja ezt magáról. – Úgy gondolom, hogy ezek a költők örültek volna, ha a népzene mellett hallják a verseiket. Ez egyfajta

akkor virul, ha tisztességes megélhetésnek magasabb hőmérséklete veszi körül, és nem hervasztja el a szegénység, a nyomor dermesztő fagya.

Klebsberg Kuno

Ha a kultúrát eledelhez hasonlítom, akkor az elit kultúra jó része biztosan nagyon egészséges, de nagyon ízetlen. A populáris meg tele van kártékony ízfokozókkal.

Szinetár Miklós

Csak az a nép tud tisztelni más népeket – azok szokásait, hagyományait – amely a sajátját is megbecsüli.

Illyés Gyula

ÍRTÁK, MONDTÁK

Jó, ha valamit tudunk a különböző népek szokásaiból, hogy jelesekben ítéldessünk azután a magunkéiról, s ne gondoljuk, mint azok, kik semmit sem láttak, hogy ami a nálunk divattal ellenkezik, nevetséges s észellenes.

René Descartes

Minden igazi kultúra feltétele az egymásra kölcsönösen ható életigenlés és erkölcs.

Albert Schweitzer

A magas műveltség, a tudomány, az irodalom és a művészet nem mezei virág, hanem üvegházi növény, amely csak

A régi város utcái

címmel nyílt fotókiállítás az ungvári várban. Ungvár első említésének 1130. évfordulója alkalmából több napon át tartó rendezvénysorozat zajlik a megyeszékhelyen. Ennek keretében a Lehoczky Tivadar Kárpátaljai Megyei Honismereti Múzeum várgalériájának második emeletén retró fényképkiallítást szerveztek *A régi város utcái* címmel. A kiállítás anyagait a múzeum gyűjteményében őrzött XIX. század végi és XX. századi eredeti fényképekből és képeslapokról készült másolatokból állították össze.

A hivatalos megnyitóra szeptember 8-án került sor. Az érdeklődőket Olga Sumovszka igazgatónő üdvözlölte, s köszönetet mondott a múzeum munkatársainak, akik jelentősen hozzájárultak a tárlat anyagainak előkészítéséhez és rendezéséhez. A 20 felvételtől álló kiállítás különlegessége két eredeti panorámafotó az elmúlt századokból. Az egyik panorámakép 1892-ben, a másik az 1930-as évek elején készült. A két fotót nézve megfigyelhetjük, hogyan változott, épült a város néhány évtized, közel 40 esztendő leforgása alatt a XIX–XX. század fordulóján.

Mihajlo Dzsahman, a kiállítási és tudományos-módszertani munkával foglalkozó osztály vezetője ismertette a tárlat koncepcióját és tematikus struktúráját, illetve röviden beszélt Ungvár történetéről. Többek között elhangzott, hogy Kárpátalja megyeközpontjának és legnagyobb városának nagyon ősi és rendkívül érdekes története van. Az Ung folyó partján, a Kárpátok lábánál terül el. A régészeti kutatások szerint Ungvár területén az első emberek a paleolitikumban telepedtek le. Az ókori krónikákban az ungvári település első említése a IX. század végére nyúlik vissza. III. Béla magyar király jegyzője, krónikása, Anonymus *Gesta Hungarorum* című művében a következő eseményeket írja le Hung váráról:

„Akkor Álmos vezér és főemberei ezek hallatára módfelett felvidultak, és Hung várához lovagoltak, hogy elfoglalják azt. Miközben tábort ütöttek a fal körül, a várnak Laborc nevű ispánja – az ispánt az ottlakók nyelvén dukának mondták – futóra fogta a dolgot, és Zemplén vára felé sietett. A vezér katonái úzóbe véve őt, egy folyó mellett elfogták, és mindjárt azon a helyen

felakasztották. Attól a naptól kezdve ezt a folyót az ő nevéről Laborcnak hívták. Aztán Álmos vezér és övéi bevonulva Hung várába, a halhatatlan isteneknek nagy áldozatokat mutattak be, és négy napig tartó lakomát csaptak. A negyedik napon pedig Álmos vezér tanácsot tartván és övéit mind megeskettvén, még életében vezérre és parancsolóvá tette fiát, Árpádot. Ezért hívták Árpádot Hungvária vezérének, összes vitézeit pedig Hungról hungvárusoknak nevezték el az idegenek nyelvén, és ez az elnevezés mostanáig él az egész világon.” Mindez 895-ben (vagy 893-ban) történhetett. Ezen adat alapján

1993-ban hivatalosan is megünnepezték Ungvár alapításának 1100 éves jubileumát. Idén pedig Ungvár 1130. születésnapját méltatjuk.

– A múzeum archívumában csodálatos fénykép- és képeslapgyűjtemény található, amelyek Ungvár XIX. és XX. század végi történetét őrzik. A fényképek jelentős részét a város neves fotósai, Kántor Emil, Kacsurek István és az ismert helytörténész, Szova Péter készítették. Sok felvétel hátoldalán látható a fotósok bélyegzőjének lenyomata vagy aláírása. Megjegyzendő,

hogy a fényképezés rendkívül értékes történelmi forrás. A fényképek a rajtuk lévő információt megőrik, tárolják és továbbítják időben és térben. Úgy tűnik, mintha a felvétel megállítaná az időt, örökre rögzítve egy eseményt vagy tárgyat. Azonban a képeknek köszönhetően a különböző korokban élő kutatók nyomon követhetik mindazokat a változásokat, amelyek az idők során a térben és különösen a várostervezésben végbementek. Rendkívül értékesek a fényképek hátoldalán található feliratok és a képeslapok különféle üzenetei is – jegyezte meg Mihajlo Dzsahman.

Rehó Viktória

A nagydobronyi hímzett zsebkendők

A 20. század első felében a nagydobronyi lányok ünnepi viseletének fontos kelléke volt a hímzett zsebkendő. A díszes, meghatározott módon összehajtogatott zsebkendőket a lányok a kezükben fogták, mikor templomba mentek. Úrvacsoraosztáskor gyakran a karjukra terítették. De a zsebkendő nemcsak az ünnepi öltözék kiegészítője volt, hanem a fiúk és a lányok közti kommunikáció eszköze is, ami a szerelmi kapcsolat kezdetét és végét is jelölhette.

A 90 esztendő Molnár P. (Badó) Borbála maga is sok zsebkendőt varrt lánykorában. Emlékei szerint a fiúk akkoriban csapatostul jártak a lányos házakhoz beszélgetni, ismerkedni. Ha a fiúk valamilyen komolyabban megtetszett a lány, megkérdezte, hogy eljöhet-e hozzá egyedül is. Ezzel kezdődött az udvarlás, amelynek

kedves kimoshassa. Az udvarló azonban mindig csak az egyik zsebkendőt használta, a másikat tisztán tartotta.

Előfordult, hogy a szerelem elmúlt, a fiatalok elhidegültek egymástól. A fiú részéről a zsebkendő végleges visszaadása szakítást jelentett, ha pedig a lány gondolta meg magát a kapcsolatot illetően, akkor többé nem ajándékozott zsebkendőt az udvarlónak.

A nagydobronyi lányok igyekeztek szebbnél szebb zsebkendőket hímezni maguk és kedvesük számára. Gyolcsból négyzet alakú darabokat szabtak ki, az anyagot beszegették, széleit csipkével díszítették. A kézzel rajzolt vagy nyomtatott minta a zsebkendő egyik sarkába került vagy körbefutott a szegélyek mentén. Általában szálöltéssel hímezték a zsebkendőket, de voltak keresztöltéssel készült és aszúrozott

darabok is. Ezek a kézimunkák lakodalmi ajándékkul is szolgáltak. A meghívott vendégek közül a fiúk egy-egy zsebkendőt kaptak ajándékba, míg a kislányoknak hajba való színes szalag járt.

A hímzett zsebkendő az élet későbbi szakaszaiban is jelent volt. A fiatalasszonyok díszes darabokat, míg az idősebbek fekete fonallal szegett zsebkendőket hordtak magukkal ünnepnapokon.

Boris néni emlékei szerint a hímzett zsebkendő divatja a II. világháború utáni években szorult vissza, amikor szinte lehetetlen volt megfelelő méterárut kapni. Később megjelentek a boltok polcain az olcsó, gyári textilzsebkendők. Alapvető higiéniai célokra már egyre inkább ezeket használták az emberek.

A régi, hímzett zsebkendő a nagydobronyi családok féltve őrzött kincsei.

fontos jelölője és kísérő mozzanata volt a zsebkendőzés. Az udvarlási szándékot elfogadó lány két, saját kezűleg hímzett zsebkendőt ajándékozott a fiúnak. Ezeket egy hét múlva illett visszahozni, hogy a

Kulturális szerepükre már csak az idősek emlékeznek.

Hidi Tünde
(Kárpátalja.ma)

A képeken: Szanyi Gy. János és N. Ráti Zsuzsanna esküvője (1947); Boris néni (Molnár P. Borbála) az esküvői fényképével; hímzett zsebkendő (Hete Erzsébet tulajdona).

Jegyzet

Nem kertelünk: kertelünk!

Nagyberegről elindulva Beregszász, Kolozsvár és Budapest után családommal Süllysápon telepedtünk meg néhány éve. A legfontosabb motiváció az volt, hogy a „dobozból” (panelből) kertes házba költözhettünk.

Egy kertes ház olyan, mint egy kisgyerek: a nap minden órájában feladataid vannak körülötte, olyanok is, amilyenekre korábban nem is gondoltál, vagy amelyek megoldásához nem is értesz, mert nincs elég tapasztalatod. Ámde pont annyi örömd is van benne!

Minden reggel kísérelhetsz a kertbe, megnézheted, mi történt az éjjel: kinyílt-e

már a rózsa, amelyik tegnap még csak a bimbóit mutogatta sokat sejtetően.

Es a paradicsom! Vegyszermentesen termett, néhány ugyan kicsit sárgább, kicsit savanyúbb, de a miénk! De a többi! Micsoda ízek! Utoljára Kárpátalján, Nagyberegen volt ilyen íze a kerti paradicsomnak, amikor gyerekként kimentünk az öcsémme, csak egy kis söt vittünk, megtöröltgettük az ingünkbe-blúzunkba a frissen leszedett zöldséget, és ott helyben megettük. Hát ilyen a kerti paradicsom Süllysápon is.

Es a szebbnél szebb virágok! Meg sem tudnám mondani, hányféle nyílik a kertben kora tavasztól késő őszig. Depresszió ellen a legjobb orvosság, ha gyönyörködés a természet csodáiban.

Hát még a gyümölcsfák! Tavasszal virágba borulnak a meggyfák, cseresznyefák, barackfák, aztán szurkolunk, hogy a fagy fel ne eméssze a virágtengert. Számoljuk, hány kis virág úszta meg, lesz-e

rajtuk gyümölcs. Fiatal barackfánk csak két gyümölcskezdeményt tudott kihordani. Hatalmas barackokat nevelt, és amikor ötfelé vágtuk az első termést, egymásra mosolyogtunk: lám, ilyen az élet!

Persze gyomlálni, kapálni se felejt el! De az is micsoda áldás! Nem a fitneszteremben kell feltöltődnöd, hanem a kertedben, amikor éppen ráérsz. Csak hát sajnos lassan elfelejtjük, melyik a kultúrnövény és melyik a gyom, a gyógynövények hatóanyagait sem tudjuk már könyv nélkül, és az igazsághoz tartozik, hogy egy családon belül is vannak kertimádók és a többiek...

De mégis! Ha olyan szerencséd van, hogy szert tudsz tenni egy darabka földre, akkor ne habozz: százszorosán meghálálja a bele fektetett munkát. Nem csak azzal, hogy teremnek rajta jó ízű zöldségek-gyümölcsök, hanem azzal is, hogy még idős korodban is érezheted: valamivel te is gyarapítottad az élhető világot.

Füzesi Magda

Zubánics László

A Homonnai Drugeth család kiemelkedő nőtagjai a 16–17. században

(Folytatás. Elejét lásd lapunk előző számaiban.)

PERÉNYI ERZSÉBET

Ósi, Abaúj vármegyéből származó család, a Kassa mellett fekvő, névadó Perényi községet Dobos Orbán, a család törzsatyja kapta 1293-ban III. András királytól.

A család törzsatyja I. János főpohárnokmester (1390–1396) volt. Három fia maradt: I. Imre (fiában az ága kihalt), I. Simon (tőle származik a család ma is létező bárói ága) és II. Péter (akitől a Perényiek ún. nádori ága származik; ez utóbbit egyik kései tagjáról, Imre nádorról (†1519) nevezték el, azonban a „terebesi” jelző talán helytállóbb, mert Terebes (Zemplén vármegye, ma Trebisov) 1387-től volt állandó birtokuk és egyik székhelyük). Fia, Perényi Péter koronaőr és Székely Klára házasságából négy gyermek érte meg a felnőttkort: Ferenc, Miklós váci püspök, (II.) Gábor országbíró és Erzsébet. Perényi Gábor 1532. október 19-én született. Bátyja török fogságba kerülése után ő lett a család vagyonának örököse, s mint ilyen, Abaúj vármegye örökös főispánja. Az uralkodó kegyeként már 20 évesen Felső-Magyarország főkapitánya és tárnokmester (1554–1557). A főúr, miként édesapja is, a reformáció lutheri irányzatát támogatta. Ennek megerősítésére (mivel a Tisza-vidéken Mélius Juhász Péter vezetésével a kálvinizmus volt elterjedőben) 1563-ban Sátoraljaújhelyen zsinatot tartott. Környezetének egyik ismert alakja Balsaráti Vítus János, Melancthon egyik tanítványa volt, aki előbb bölcsészetet, majd Perényi Gábor anyagi támogatásával négy évet a bolognai és padovai egyetemeken tanult, ahol orvosdoktori oklevelet szerzett. Orvosként IV. Pál pápa udvarában is tevékenykedett. 1560-ben Perényi hívására hazatért, s mint udvari orvos szolgálta urát, egészen annak 1567-ben bekövetkezett haláláig. Jelentős mértékben hozzájárult a sárospataki iskola felvirágoztatásához. 1566-ban Perényi az ország egyik legmagasabb közigazgatási méltósága, országbíró lett. Mint ilyen, részt vett Miksa király pozsonyi koronázásán, ahol a menetben a kardot vitte. 1567. június 7-én, 35 évesen távozott az élők sorából, a korabeli leírások szerint vérhas következtében hunyt el. Vagyonát, mivel nem volt fiági leszármazottja, a koronára hagyta. Vele kihalt a Perényi család nádori ága.

1564. december 15-én kelt végrendeletébe testvérét, Perényi Erzsébetet, Homonnai Drugeth (III.) Ferenc feleségét

is belefoglalta. Miután 1569. május 1-jén elhunyt Ország Ilona, Perényi Gábor özvegye, Terebes várát és uradalmát Perényi Erzsébet és gyermekei örökölték. Az ungi reformáció kétségtelenül a Homonnai Drugeth családnak a Perényiekkel való rokonságára vezethető vissza. A Drugethek a kettős királyválasztást követően rokonuk,

A Perényi család címere

Szapolyai János mellett álltak ki, amit az uralkodó megfelelő módon honorált is: Drugeth (II.) Ferenc Ungvár várát és az Ungvár örökös grófja címet kapta meg. Drugeth Ferenc Perényi Erzsébettel kötött házassága, illetve a vidékre érkező prédikátorok is nagy mértékben hozzájárulhattak a reformáció terjedéséhez. Természetesen itt is érvényesült az „akié a föld, azé a vallás” elve, azaz a jobbágyok követte földesurát az új vallásba. S ez nem csupán az egykori katolikus vallású jobbágyokat érintette, a földesúr megpróbálta saját görög keleti vallású rutén alattvalóit is „megtéríteni”, ami csak rövid időre, illetve formálisan sikerült. A protestantizmus elsősorban a mezővárosokban terjedt el gyorsan, 1550-ben Nagykaposon, 1555-ben pedig már Ungváron is protestáns prédikátor működött. Eleinte a Perényiek által pártfogolt lutheránizmus, majd erdélyi hatásra a kálvinizmus hódított tért. 1570-re gyakorlatilag az ungi főesperességet teljes egészében felszámolták.

NÁDASDY KATALIN

A Nádasd nemzetségből származó Nádasdy család ősei a XIII. századig nem azonosíthatók be. A Nádasdyak első ismert őse így a század első feléből

adatolható Peteneg. Leszármazottai a Vas és Zala vármegyei birtokos nemesek rétegéhez tartoztak a középkorban. I. Mátyás uralkodása alatt László több tisztségben is szerepel.

Az ő fiával, Ferencel kezdődik a család kora-újkori története, a hagyomány szerint Mátyás uralkodása alatt harcolt a török ellen, majd kanizsai várnagy lett, utóbb pedig – már fia főispánja idején – ő is az alispáni tiszteletet töltötte be.

Fia, Nádasdy Tamás (a későbbi nádor) felemelkedését minden bizonnyal iskolázottságának köszönhetette. Bologi, bécsi tanulmányok után Itáliában Bolognába, majd Rómában egyetemen tanult, feltehetően már itt került kapcsolatba De Vito bíborossal, aki pápai követként Budára került, ő ajánlotta be a királyi udvarba. Az uralkodó bizalmát jelezte, hogy 1527–1529-ig budai várnagy volt, e minőségében pedig az 1528-ban megalakított Magyar Kamara tanácsosai közé is bekerült. Buda Szapolyai János kezére kerülésével Nádasdy Tamás pártállása is megváltozott, de ezen az oldalon is megbecsültségnek örvendett: I. János király kincstartójának és kormányzójának nevezte ki. Az igazán nagy előrelépést azonban házassága jelentette, mint ismert a hatalmas Kanizsay-birtokok fiúsított örökösnejét, Kanizsay Orsolyát vette el 1532-ben. Nádasdy megkülönböztettségét jelzi, hogy 1537-től sorra kapja meg a fontosabb országos főméltóságokat: 1536–1537, majd 1539–1543 között tárnokmester, 1537–1539 között horvát-dalmát-szlavónbán, 1543-tól országbíró, 1554-ben pedig ő lesz az ország nádora. Mindeközben kétszer is volt dunántúli főkapitány, 1541-ben pedig Fogarasföld örökös grófja lett („János király megjutalmazni akarván Nádasdy Tamásnak ezenalkalmas időben tett szolgálatát, az Erdélybenfekvő Fogaras várat minden hozzá tartozó javakkal, mik mintegy fejedelemséget (ducatum) képeznek, az ország’ minden rendéinek megegyezésével neki ajándékozta”). Ez utóbbit húga, Anna révén később Mayláth István kapta meg hozományul. Nádasdy többek között megszerezte a huszti várhoz tartozó máramarosi sóbányákat is („Nem-sokára Huszt várnak is a’ sóaknákkal ’s több hozzákapcsolt helységekkel, együtt birtokába jutott...”).

Kanizsay Orsolyával kötött házasságából egyedül Ferenc nevű fia érte meg a felnőttkort. Nádasdy Ferenc ecsedi Báthori Erzsébettel kötött házasságából 6 gyermek született, köztük 1594-ben Katalin. Homonnai Drugeth (III.) György- ➤

gyel kötött házasságára 1610. január 6-án került sort Csejten. II. Mátyás király 1610. január 23-án – mintegy százajánékként – Drugeth Györgyöt udvari főméltósággá, királyi főpohárnokmesterré (*pincenarium regaliū megistri*) nevezte ki. Borbély Zoltán feltevése szerint a házasság megkötésében fontos szerepet játszott az ecsedi Báthori-vagyon megszerzésének szándéka, amelynek egyik örököse (III.) György nagynénje, Homonnai Drugeth Fruzsina mellett Báthori Erzsébet volt.

A Thurzó György nádor által lefolytatott per szerint állítólag éppen a kettejük esküvője idején derült fény a Báthori Erzsébet „praktikáira”. Miután Báthori Erzsébetet csejtej várába zárták, az saját birtokából vejének juttatta Szécskeresztúr városát (Abaúj megye), abból a megfontolásból, hogy az könnyebben meg tudja védeni azt a Thurzókkal és a Perényiekkel szemben. Számos korabeli beszámoló (Szepsi Lackó Máté református prédikátor), illetve forrás azt feltételezi, hogy Drugeth György tehető felelőssé unokatestvére Bálint, illetve annak kiskorú fia haláláért, felmerül a mérgezés gyanúja is. Hasonló feltételezések merültek fel Báthori Erzsébet hirtelen halálával kapcsolatban.

Drugeth György 1611-ben Forgách Zsigmond felső-magyarországi főkapitánnyal együtt Erdélyre tört, de Nagyszombat nem sikerült bevenniük, a seregük vereséget szenvedett. Ők maguk is csak Moldván keresztül tudtak hazatérni. Báthori Gábor meggyilkolása után a főúr lett a császár, az erdélyi katolikus urak és a budai pasa jelöltje Bethlen Gáborral szemben az erdélyi trónra. Tervei megvalósításához hajdúkat kezdett el toborozni, azonban azokat Rhédey Ferenc nagyváradi főkapitány szétverte. A kudarc után eleinte birtokaira vonult vissza. Mivel még mindig nem mondott le erdélyi fejedelmi ambícióiról, 1616-ban részt vett azon a Munkácson tartott megbeszélésen, amelyen a felső-magyarországi főurak, többek között Esterházy Miklós és Dóczy András szatmári főkapitány megvitatták Erdély meghódításának tervét. Amikor Bethlen Gábor erdélyi fejedelem 1619-ben megtámadta a királyi országrészt, szeptember 1-jén a szabolcsi hajdúk rajtaütöttek Terebesen, hogy Homonnait elfogják. A főúrnak családjával sikerült ugyan Lengyelországba menekülnie, birtokai azonban Bethlen kezébe kerültek. Homonnai csak november 23-án tért vissza több ezer kozákkal, és megverte Rákóczi György csapatait. Később ugyan sikerült kiszorítani az országból, de ez az incidens megrendítette Bethlen magyarországi pozícióit. Homonnai Drugeth György 1620. június 21-én halt meg Lengyelországban. Állítólag vele is – akárcsak unokabátyjával, Drugeth Bálinttal és fiával, Istvánnal – méreg végzett. 1624-ben Nagyszombat-

ban temették el a Szent Miklós templomban, ahol Pázmány Péter esztergomi érsek állíttatott neki egész alakos vörösmárvány síremléket.

A magyarországi hadjárat lezárásként 1621. december 31-én Bethlen Gábor erdélyi fejedelem és II. Ferdinánd magyar király elfogadottnak nyilvánították a morvaországi Nikolsburgban megkötött békeszerződést, amely értelmében Bethlen lemondott választott magyar királyi címéről, illetve visszaadta a koronát. Ennek fejében II. Ferdinánd átengedett 7 felső-magyarországi vármegyét (Ung vármegye kivételével), valamint Tokaj, Munkács és Ecsed várait. A nikolsburgi szerződés ugyan külön pontban rendel-

A Nádasdy család címere

kezett a Drugeth-javak visszaadásáról az árvák számára, a homonnai és csicsvai birtokok azonban 1629-ig az erdélyi fejedelem tulajdonában maradtak, ezeket kezdetben a tokaji tiszttartónak, majd a tiszántúli fejedelmi jószágok prefektusának rendelt alá. A terebesi jószágokat Bethlen Széchy György gömöri főispánnak, Homonnai Drugeth Mária (III. György húga) férjének adományozta.

Nádasdy Katalin a nikolsburgi végzés birtokait érintő részének fegyveres erővel is érvényt kívánt szerezni. 1622 márciusának végén kozák csapatok törtek Homonnára, ahol Rákóczi János néhány szolgáját el is fogták, eredményt azonban nem értek el. Ezt követően Bethlen jobbnak látta a birtokok katonai biztosítását, ezért Homonnát örökbirtokként eladományozta Szentpéteri István lovaskapitányának. Homonnai özvegye és árvái a lengyelországi Laski várba (a birtokot a Mnisek családdal való rokonság révén szerezték) húzódtak a lengyelországi birtokaikat pusztító kozák csapatok elől. Valószínűleg Pázmány Péter és Esterházy Miklós közreműködése révén ekkor került Bécsbe 1622 táján (X.) János. Gyermekkoráról az ungvári gimnázium alapítólevelében így vall a főúr: „*mi maghunknak is árva gyermekéghünknek telljes idejét, edes hazánkban föltámadt zűrzavar miatt, minden jószághinktól érdemetlen megfosztatván,*

Iffiusághunknak szintén mind felsördült állapottyáigh ideghen országbeli királyok és császárok háta meghett, nagy tűréssel és sanyarúsághal nem kelly vala el töltenünk”.

1622-ben a Sopronban megtartott királyné-koronázó országgyűlésen (ekkor koronázták magyar királynévá Gonzaga Eleonórát) II. Ferdinánd király Homonnai Drugeth Jánost Ung vármegye örökös főispánjává (*supremus et perperuus comes comitatus Ung*) nevezte ki, illetve grófi rangra emelte. Bár a Homonnai Drugeth család már korábban is használta a grófi (comes) címet, azonban ez a titulus első sorban a família tagjainak országos főméltóságai, illetve vármegyei főispáni tisztségeivel volt összefüggésben.

Homonnai Drugeth György halálát követően Bethlen Gábor fejedelem rendeltére a Kassai Kamara 1623. március 17-én a homonnai uradalom élére Gombos János személyében prefektust nevezett ki: „*az istenben elnyugodt ngos és tek. Homonnay György uram meghagyatott árva gyermekeihez, Homonnay Jánoshoz, Homonnay Örsébet asszonyhoz úgy mint kglz tutor eorundem orphanorum (Homonnay-árváknak kegyelmes gyámja), fejedelmi kegyelmességét és gondviselését akarván megmutatni, hogy az sokféle tutorok között az árvák felnövéseknek idejéig kárt ne valljanak, sőt inkább hogy valami pénzt és költséget successu temporis in requisito (időmultával a szerzeményben), találhasanak*”. A prefektusnak szóló utasításokat 20 pontban foglalták össze, a Homonnai-vagyon tárházul a jeszenői kastélyt nevezte ki, az oda összehordott vagyon őrzésére 15 hajdút rendelt a kamara. Valószínűleg ekkor készülhetett az a Forgách-levéltárban fennmaradt dátum nélküli leltár is, amelyben Homonnai Drugeth György özvegyének értékes ingóságait vették számba fia, János és leánya, Erzsébet (a későbbiekben Révay Lászlóné) számára. A leltárban különféle ötvösmunkák és ékszerek, üvegkészítmények szerepelnek, de szép számban találunk fegyvereket és lőszerszámokat is. A leíró megjegyzi, hogy jelentős egyházi felszerelés is tartozik a hagyatékhhoz (ezek valószínűleg a pálos rendnek a jeszenői várba menekített vagyonából származhattak).

Pártfogói révén Nádasdy Katalin tovább folytatta az eljárást, aminek eredményeként az 1625. évi magyar országgyűlésen törvényben is elrendelték a birtokok visszaadását: „*1625. évi XLIV. törvénycikk. Homonnai gróf Drugeth Jánosnak, a néhai Széchy György részéről elfoglalt és ennek az özvegye és utódai kezén tartott Barkó és Terebes várak visszaadásáról, Zemplén mezővárossal együtt*”. Ezt azonban Bethlen Gábor figyelmen kívül hagyta, és csak halála után kerültek vissza a birtokok a Homonnai Drugeth család tulajdonába.

(Folytatjuk.)

Elvesztett Ungvár

Hogyan nyílt meg az Ungvári Porcelán- és Agyagipari Gyár

Néha még egy közönséges tárgy is képes egész történetet „elmesélni”. Mostani írásunkban nemcsak a tárgyak, hanem a cserépkályhák, kerti szobrok és más dísz tárgyak is mesélnek – minden olyan termék, amely a XIX. század végén az Ungvári Porcelán- és Agyagipari Gyárban készült. Ez az üzem nagyon rövid ideig, mindössze 8 évig működött. Ha nem következett volna be egy tüzeset, talán a kerámia és porcelán világhírű központjává varázsolta volna városunkat. Miért nem történt így, és mit sikerült hátrahagynia a cégnek, megtudhatják a cikkből.

1883 januárjában városi tisztviselők, üzletemberek és aktív polgárok gyűltek össze a megyeháza (Zsupanátus) nagyszobájában, hogy közösen megvitassák a kerámiagyár létesítésének témáját a városban. Nem tudni, hogy kitől származott az ötlet, de valóban nagyon ígéretesnek tűnt, mert a városnak ehhez minden előfeltétele adott volt: több agyaglelőhely a közelben, nagy mennyiségben rendelkezésre álló fa, ami a termékek égetéséhez szükséges, kedvező földrajzi fekvés, jó közlekedési kapcsolatok. Ennek az elképzelésnek a népszerűsítői úgy vélték, hogy az ipar új iránya pozitívan befolyásolhatja a város fejlődését, a kerámiából és porcelánból készült háztartási és művészi cikkek gyártásának egyik központjává teheti azt. Mondván, eléggé szegényesen élnek az emberek, növekszik a munkaerő-elvándorlás, ezért kiutat kell keresni a helyzetből, lehetőséget kell biztosítani az itthoni pénzkeresetre.

Ungvár környékén és magában a városban is valóban sok jó minőségű agyaglelőhely található. Történelmileg akkoriban a leghíresebb és legjelentősebb a bercsenyifalvai kaolinlelőhely volt (je-

lenleg a falu neve Dubrinicsi), amelyet 1846-ban kezdtek fejleszteni, és a híres bécsi kerámia gyártásához szállítottak onnan anyagot (1500–1600 C-os kiégetés után a Bercsenyifalváról származó kaolin bármilyen adalékanyag nélkül hihetetlen szépségű és minőségű hófehér porcelánná változott). A riolitlelőhely a ma szlovákiai Nagymihály (Michalovce) közelében volt. Az ungvári Cservenicán is volt egy régóta feltárt bánya (egyébként történelmileg Cservenicának nem a mai területet hívták, hanem egy nagy határterületet vele szemben

Az ötlet nagyon érdekes volt, így hamarosan már a Kassai Iparkamara ülésén is szóba került, majd magas rangú tisztségviselők révén a Földművelésügyi, Ipari és Kereskedelmi Minisztérium tudomására jutott. Onnan érkezett a felkérés, hogy adjanak tájékoztatást arról, hogy a városban hány család foglalkozik fazekasiparral, milyen alapanyagforrások vannak, milyen termékek készülnek, és milyen mennyiségben, mi és hol fogy leginkább stb. Még a Zsolnay-gyár is aggódott az esetleges versenytárs felbukkanásának lehetősége miatt, ezért a minisztérium állítólag megígérte nekik, hogy az új vállalkozás nem fog műtárgyak gyártásával foglalkozni, hanem kizárólag a hasznontárgyakra összpontosít majd.

A probléma az volt, hogy egy ilyen vállalkozás elindításához szakemberekre volt szükség. Bár akkoriban Ungváron több fazekas is dolgozott, szakemberek egyszerűen nem voltak. Felkészítésük ér-

Az Ungvári Porcellán- és Agyag-Ipar-Részvény-Társaság
 kitűnő minőségben készít és szállít 17—32—51
 terrakotta- és majolika-épület-díszítményeket,
 szökökutakat, kerti szobrokat stb.,
 továbbá minden színű és kivitelű
 agyag- és majolika-kályhákat.
 Megrendeléseket rajzok után történő munkára elfogad
 a budapesti képviselő: VI. ker., Andrassy-út 30. sz., I. emelet,
 hol felvilágosítások nyerhetők, minták és készletek megtekinthetők.

A gyár reklámja az Építő Ipar c. folyóiratban (1891)

– a jelenlegi Zaporizsszka utca mögött). A cservenicai bányák a kincstárhoz tartoztak, az anyagot elsősorban a helyi fazekasok vásárolták fel. A Kis-Zelemér-hegyen – a jelenlegi Cservenica városrészben – volt valamikor egy kis magán-agyaglelőhely.

1883-ban a jól ismert Zsolnay-cég, amely napjainkban is porcelánt gyárt, érdeklődött a bercsenyifalvai jó minőségű kaolinlelőhelyek iránt. Azonban nem volt kifizetődő számára ilyen messziről a pécsi üzemébe szállítani az anyagot, így elálltak ettől a tervtől. Talán ez ösztönözte a helyi hatóságokat és az aktív értelmiséget arra, hogy itt hozzanak létre saját kerámiagyárat.

dekében a város 1883 őszén kerámiaiskola megnyitását javasolta a minisztériumnak. A minisztérium bútorokkal és felszerelésekkel segített, a város önkormányzata bérelte az épületet, és az Iparkamarával közösen vállalta az oktatási intézmény további tevékenységének finanszírozását. Így 1883 decemberében az agyagipari iskola első 26 tanulója megkezdte tanulmányait.

Nem tudni biztosan, hol működött ez az iskola. A Cserszky család házát bérelték ki erre a célra, amely valahol a zsidó kórház közelében volt, vagyis a jelenlegi megyei kórházzal szemben, a Kapos utcában. A ház kicsi volt, de megfelelő az adott

számu diák számára. Az új iskolában 3 évig tartott a teljes tanfolyam, 13 éves kortól vettek fel írni-olvasni tudó fiúkat. Az esti tanfolyamra beiratkozhattak azok a fazekasmesterek és tanítványaik is, akik szerették volna fejleszteni tudásukat a szakterületen, megtanultak hozzáértően vázlatokat készíteni, szakszerű kemencékkel dolgozni, stb. Az első kerámiaégető kemence egyébként 1884 őszén épült az iskola udvarán, és novemberben Mildner Bernát tanár úr ott égette ki az első kerámiamintát.

Teltek az évek, folytatódott a képzés, de az ungvári kerámiagyár nem nötte ki magát a jó ötlet stádiumából. Úgy tűnt, az iskolát végzett diákok soha nem fognak itt elhelyezkedni a tanult szakmájukban. Így 1888-ban a minisztérium döntött az agyagipari iskola bezárásáról. Mit tegyenek a kész bázissal? A helyzetet Novák András orvos mentette meg, aki arra törekedett, hogy a város ne veszítse el, amit már megszerezett. Aktívan levelezett vállalkozókkal, akik közül kettőben sikerült felkelteni az érdeklődést egy műhely létrehozása iránt az egykori iskola bázisán.

1888. december 21-én Petrides János szobrász- és iparművész, aki korábban a Zsolnay-gyárban dolgozott, Illés Dávid helyi vállalkozóval közösen létrehozta az Ungvári Porcelán- és Agyagipargyárt. Egy évvel később Ungvári Porcellán- és Agyag Ipar Részvénytársasággá (így nevezték akkoriban) alakult, amelynek központi irodája Budapesten volt.

A cég nagyon lendületesen kezdett termelni, gyorsan kijutott a francia és az olasz piacra. Csodálatos, kézzel festett porcelánedények készültek ott a bercsenyifalvai kaolinból, vörösgyagból pedig kályha- és kandallócsempék, kerti szobrok, szökökút-szobrok, dekoratív kerti vázák, terrakotta és majolika házdíszek, magyar államférfiak és költők szobrocskái stb.

A bérelt területen a tulajdonos engedélyével további műhelyek és nagy méretű, 15 méteres kéményű kemencék épültek. Ezeknek a műhelyeknek a projektjeit és a nagy, ipari kemencék rajzait a mai napig őrzi a Kárpátaljai Megyei Állami Levéltár. A gyárban ún. szakaszos üzemű kemencéket használtak a csempék égetéséhez, a porcelánhoz pedig tokos kemencéket, melyeket fával fűtöttek.

A vállalkozásból valóban nagyon hiányoztak a képzett munkások, messziről kellett őket a városba hívni. Aztán az Ipari Minisztérium kénytelen volt elismerni, hogy itt valóban szükség van agyagipari iskolára, és felajánlotta annak újraindítását, ha a vármegye és a városvezetés vállalják

a fenntartását. Meglehetősen jelentős összegről volt szó, és nem valószínű, hogy az iskola akkoriban újrakezdte volna a munkát, ha egy, a szakembergárda képzésében érdekelt kerámiagyár nem vállalta volna át a költségek egy részét. A kompromisszum abban rejlett, hogy a diákoknak is dolgozniuk kellett, akiknek a gyár biztosított helyiségeket, tanárokat és tananyagot. A *Művészeti Ipar* című folyóirat szerint két csoportra osztották őket: az egyik csoport egy hétig tantermekben tanult elméletet, míg a másik a gyár műhelyeiben dolgozott, ezért

Az ungvári agyagipari iskola növendékeinek munkái

a munkások fizetésének harmadát kapták. Egy hét elteltével a csoportok cserélődtek, így az elmélet gyakorlattal egészült ki, a diákok megkeresték első fizetésüket, megszokták a munkarendet stb.

Ami a vállalkozást illeti, a termelés volumenéről az *Ung* c. újság 1893. áprilisi cikkéből meríthetünk információt, ahol arról számoltak be, hogy a budapesti iroda az év eleje óta már mintegy 600 csempékályhát és kandallót értékesített (összesen kb. 1500 kelt el az év során). Egy részüket Bulgáriába szállították, majd Törökországba terveztek küldeni egy szállítmányt. Ugyanabban az évben a cég megnyert egy pályázatot az új gimnázium épülete cserépkályháinak elkészítésére (ma az Ungvári Nemzeti Egyetem Kémiai Karának épülete). Lehetséges, hogy az üzem által gyártott cserépkályhák még mindig állnak valahol a régi ungvári házakban. A helyiek számára a cég nagy kedvezményt adott az enyhén hibás kályhacsempékre (a hiba – elkenődött minta vagy szín – nem befolyásolta a csempe minőségét), így a városban szinte bárki megengedhette magának, hogy csempékályháját legyen.

A gyár fő terméke a csempékályha volt, de érdemes néhány szót ejteni a hihetetlenül szép porcelánedényeiről is. Az interneten, a régiségárverések oldalain továbbra is

érkeznek ajánlatok az Ungvári Porcelán- és Agyagipari Gyár porcelántermékeire. Ezek azonosíthatók a hátoldalukon található ke-rek bélyegzőről, amely Ungvár címeréhez hasonló szöveget ábrázol.

Egy-egy ilyen tányér az aukciókon néha 100 svájci frankot is ér. A leírásban gyakran szerepel, hogy akkoriban Farkasházy Jenő (Fischer) dolgozott a gyárban – ismert keramikus a Fischerek harmadik generációjából. Farkasházy ezt megelőzően Franciaország, Anglia és Németország legjobb gyáraiban tanult és dolgozott, így már komoly szaktudással érkezett városunkba. Feltételezések szerint az ungvári gyár porcelánedényeit az ő irányításával készítették.

A gyár történetének fordulópontja 1895. május 10-ről 11-re virradó éjszaka következett be. Váratlanul tűz ütött ki abban a helyiségben, ahol a tűzfát tárolták és a kemencék felfűtéséhez aprították. Egy percen belül lángokban álltak a műhelyek, a tűz átterjedt az üzemrészekre, ahol a cserépkályhákat készítették. Minden égett, és a legrosszabb az volt, hogy elégték a formák, amelyekben a gyárban a termékeket készítették. Hajnali kettőtől reggel hétig a tűzoltók és az aggódó szomszédok oltották a lángokat, reggelre az üzem teljes területe füstölő,

kiegített helyé vált. Ennek ellenére a részvénytársaság igazgatósága először bejelentette a sajtóban, hogy az üzem átépítését tervezi, és a nagyszámú megrendelésre való tekintettel a fennmaradt raktárakat műhelyekké alakítja, hogy folytathassák a munkát.

Később azonban a testület úgy döntött, hogy nem fektet be pénzt az újjáépítésbe. 1895 júniusában a gyár bezárása mellett döntöttek. Nagy csapás érte a várost, amely elvesztette az egyik legnagyobb vállalkozását, 66 férfi, 4 nő és 30 gyermek maradt munka nélkül. Az agyagipari iskolát akkor sikerült megmenteni, először Weinberger Lipót bérelt házába költözött a Kapos utcába, ahol a műhelyek hiánya miatt korlátozottan tartottak foglalkozásokat, majd 1899-ben megvásárolták a régi Pannónia Szállót.

A következő években a város kerámia-gyárát többször is helyre akarták állítani. 1897 nyarán megalakult az új részvénytársaság, amely egyhangúlag Gelsei Guttmann Izidor helyi üzletembert választotta meg elnökévé. Ez a cég azonban az első világháború végéig a téglagyártásnál nem lépett tovább, és más hasonló helyi vállalkozások sem tudták megismételni a régi gyár sikerét a következő években.

Tetyana Literáti
Fordította: Rehó Viktória

Egy csónakban evezünk – kárpátaljai hazajárók a Tiszán

Elképzelni sem lehetett volna jobb augusztus végi kiruccanást a kánikulában, mint egy evezést a Tiszán. A Kárpátaljai Hazajáró Egylet 80. túrája rendhagyóra sikeredett, hátrahagytuk a túrabotot és a bakancsot, helyette evezőlapátot ragadtunk és fürdődresszt húztunk. Ezúttal nem a

sem akarta kihagyni! A három gumicsónakba viszont csak 30-an férünk el, így jelentkezési sorrendben zajlott a résztvevők kiválasztása. Am a szervezők, a túljelentkezés és a program népszerűsége révén, valószínűleg idővel újra megszervezik a vízitúrát.

Szimbo-likus, hogy épp a legmagyarabb folyó vizét szeltük az augusztus 20-i hétvégén.

Vezdel László túravezető úgy fogalmazott, az is jelképes, hogy most a valóságban is egy csónakban ülünk és evezünk, hiszen a mindennapokban is ezt tesszük – közösen küzdünk a magyarságunkért, a közösségünkért,

a megmaradásunkért, bármilyen magasra is csapjanak a hullámok fölöttünk. A hazajárós hagyományokat egy kis szigetnél kikötve ejtettük meg.

A 20. túráján túl lévő Debreceni Kármilla és Badar Ádám pólot, míg a már több mint harminc túrát teljesítő Kovács István egy üveg terepi védőitalt kapott díszüvegben.

A tikkasztó hőség miatt senki sem bánta,

hogy többször is megálltunk megmártózni, illetve ha kicsit nedves lett evezés közben. A versenyszellem mindannyiunkban buzgott, olykor megpróbáltunk „előzni”, máskor szándékosan bevártuk a többieket, hogy lefröcskölhessük egymást.

A Tiszán 30 kilométert kanyarogtunk, míg elértünk Nagyszőlőstől Tiszaújlakig. A résztvevők fülig érő mosollyal, napbarnított arccal szálltak ki a csónakokból és mondtak köszönetet a szervezőknek a felejthetetlen élményért.

Simon Rita résztvevő

lábunk, hanem a kezünk edződött, na és persze a hasizmunk a sok nevetéstől.

Már a jelentkezés meghirdetése előtt nagy volt az izgalom, ezt a kalandot senki

Nyíregyházára kirándultunk

A Kárpátaljai Magyar Nagycsaládosok Egyesülete már több éve biztosít lehetőséget tagcsaládjainak nyíregyházi kikapcsolódásra, legyen az élményfürdőzés vagy állatkert-látogatás. Idén szeptemberben a jelentkezők nagy száma miatt két alkalommal is megszervezésre került az élményekben gazdag program.

A csoportunk szeptember 9-én reggel indult el 150 fővel egy csodálatos kirándulásra. Két határátelkölénél, a beregsurányinál és a tiszabecsinnél vártak a buszok.

Kirándulásunkat közös imával indítottuk, hálát adtunk azért, hogy együtt lehetünk. Csoportvezetőnk és programfelelősünk, Harapkó Marianna érdekes ötlettel állt elő: amíg utaztunk, minden család előre ment a mikrofonhoz és bemutatkozott. Elmondtuk, hogy ki mióta tagja a nagycsaládos egyesületnek, a gyerekek elmesélhették legjobb nyári élményeiket, amelyeket az egyesület által szervezett táborokban és programokon szereztek. A bemutatkozás azért is fontos volt, mert még sokan nem ismertük egymást. A családok különböző helyekről érkeztek. Amíg tartott az út,

addig mindenki érkezett mesélni. A legkisebbek sem maradtak ki a bemutatkozásból, ők még külön kis koncertet is tartottak énekeikkel. Nagyon aranyosak voltak.

A fürdőbe érkezve mindenki megtalálta a kedvére való szórakozást. A szülők szívesen melegedtek a termálmedencékben, a nagyobb gyerekek csúszdázhattak kedvükre, a legkisebbeknek is jutott élményfürdőzés bőven. Örültünk egymás társaságának, jó érzés volt egy nyugodt napot tölteni távol a háború sújtotta otthonunktól. Délután indulás előtt a fürdő előtti zenélő szökőkút játékát is láthattuk, ami nagy élmény volt a gyermekek és a szüleik számára egyaránt. Este fáradtan, de élményekkel gazdagon tértünk otthonainkba. Ezúton is hálásan köszönjük a szervezőknek és támogatóinknak, hogy ilyen lehetőséget biztosítottak családjaik számára. Isten áldja mindnyájukat!

Varga Gabriella résztvevő édesanyja, Bene

ELISMERÉSEK

* A Deszkavízió szerkesztősége idén nyolc kategóriában választotta ki az évad legjobbjait. A legjobb férfi főszereplőnek választották Trill Zsoltot, a Kárpátaljai Megyei Magyar Drámai Színház tagját is. **Trill Zsolt** színművész *A kaukázusi krétakör*-ben nyújtott alakításáért kapott elismerést.

* A Márton Áron Szakkollégium a 2022–2023-as tanévben **Márton Áron Emlékérem**et adományozott a salánki születésű Kész Rékának, a Bölcsészettudományi műhely tagjának. **Kész Réka** a Debreceni Egyetem Néprajzi Doktori Iskolájának végzős hallgatója.

* A több mint tizenhat hónapja az ukrán hadsereg kötelékében szolgáló **Fegyir Sándor** őrmester részére **Valerij Zaluzsnij**, az ukrán hadsereg főparancsnoka az **Arany Kereszt** kitüntetést adományozta. A „lövészárók-professzor” Ungváron vette át az elismerést.

Magyar állami kitüntetések nemzeti ünnepünk alkalmából:

* Novák Katalin magyar köztársasági elnök a **Magyar Érdemrend Lovagkeresztjével** tüntette ki **Demkó Ferencet**, a Munkácsi Görögkatolikus Egyházmegye püspöki helynökét, kerületi esperest. Az elismerést augusztus 18-án Semjén Zsolt Magyarország nemzet- és egyházpolitikáért felelős miniszterelnök-helyettese adta át a Hagyományok Házában. Demkó Ferenc a kárpátaljai

görögkatolikus közösség lelkipásztori ellátásáért és a magyar identitás megőrzését szolgáló tevékenységért, illetve a háború elől menekülőket felkaroló felelősségteljes szervezőmunkájáért kapta meg a rangos elismerést.

* A **Magyar Érdemrend Lovagkeresztjét** kapta **Dalmay Árpád** nyugalmazott középiskolai tanár, újságíró, a Rákóczi Szövetség Nyíregyházi Szerve-

zetének elnöke, a Beregszászi Alapítvány kuratóriumi elnöke. A magyar kultúra kárpátaljai megőrzését és továbbélését szolgáló munkájáért kapott elismerést. A kitüntetést **Semjén Zsolt** Magyarország nemzet- és egyházpolitikáért felelős miniszterelnök-helyettese adta át augusztus 18-án a Hagyományok Házában.

* Idén **Czébely Lajos** viski helytörténész, költő, pedagógus és zenész is kiérdemelte a **Kallós Zoltán Külhoni Magyarságért Díjat**. Az elismerést 10 külhoni magyarnak adta át **Potápi Árpád János** nemzetpolitikáért felelős államtitkár és **Semjén Zsolt** magyar miniszterelnök-helyettes augusztus 18-án a Hagyományok Házában. A díj a külhoni magyar közösségek érdekében a közéletben, az oktatásban, a kultúrában, a nemzet örökségének megőrzésében, az egyházi életben, a tudományban, a tömegtájékoztatásban, a gazdasági önszerveződésben

kiemelkedő tevékenységet végző magyarországi és külföldi személyeknek és szervezeteknek adományozható.

* **Gróf Széchenyi Imre-díjjal** tüntették ki **Molnár Zsoltot**, a Verbóci Református Egyházközség lelkipásztort, zsinati jegyzőt. A kitüntetést **dr. Nagy István** magyar agrárminiszter adta át. A kárpátaljai lelkész a Kárpát-medence magyar gazdaságának megerősítése érdekében vég-

zett kiemelkedő tevékenységéért kapta meg a rangos díjat.

* Dr. Nagy István magyar agrárminiszter **Miniszeri Elismerő Oklevélben** részesítette **id. Hidi Endre** kárpátaljai iparművészt és keramikust. **Id. Hidi Endre** a hagyományos fazekasság szellemiségének megőrzése érdekében végzett kivételes munkájáért kapta meg a minisztérium kitüntetését.

Gratulálunk a kitüntetetteknek!

Újabb elismerés a Kárpátaljai Szövetség elnökségi tagjának

Temesváron, a Szórvány Alapítvány létrejöttének 30. évfordulója alkalmából szeptember 23-án tartott ünnepi ülésen Pro Minoritate díjat adományozott **dr. Dupka György** történésznek, írónak és posztumusz a nemrég elhunyt **Duray Miklós** felvidéki politikusnak, írónak, egyetemi tanárnak.

A Szórvány Alapítvány 2003-ban létrehozta a Pro Minoritate díjat, amelyet tízévenként ítélnek oda olyan közéleti személyiségeknek, akik a többség-kisebbség viszony alakításában, illetve a kisebbségi jogok érvényesítésében kiemelkedő szerepet vállaltak.

Bakk Miklós politológus Dupka Györgyről írt laudációjában többek között kiemelte: „Dupka György a kárpátaljai magyar kisebbségi élet egyik

muszaj-Herkulese, aki hivatástudattal bővítette írói, szerkesztői pályáját közéletivé, és vállalt olyan feladatokat is, amelyek jóval irodalmon túliak – így lett helytörténész, kultúrpolitikus, civilszervezeti vezető, majd önkormányzati képviselő... Munkásságának meghatározó része a GULAG-kutatás. A „mindenes” Dupka György elsősorban mégis a kárpátaljai magyarság, e – már-már szórványhelyzetbe szorult – magyar néptörődék szószólója, közösségi perspektíváinak életben tartója. A temesvári Szórvány Alapítvány itt, most átadandó Pro Minoritate díja e perspektívát éltető munkásságot szeretné elismerni.”

Az elismerést dr. habil. Bodó Barna, az alapítvány elnöke adta át.

JÚNIUS

Június 1. A Beregszászi Kodály Zoltán Művészeti Iskolában 2023-ban hatvanan vettek részt. Ebből az alkalomból az oklevelek ünnepélyes átadására került sor a Városi Művelődési Központban. Az egybegyűlteket Bobály István, az iskola igazgatója, Babják Edit, a Beregszászi kistérség oktatási és kulturális osztály-vezetője köszöntötte. Az esemény zenei programmal zárult.

Június 1. A P. Frangepán Katalin Gimnázium Beregszászi Bázisóvodájának 43 növendéke vett búcsút az óvodától. Az ünnepségeket Sztankovics Szilvia, az óvoda vezetője nyitotta meg. A köszöntőt követően a kicsiké volt a főszerep. Zenés-táncos műsorukban bemutatták mindazt, amit az elmúlt évek alatt tanultak – verseket, dalokat, mondókákat.

Június 2. A Munkácsy Mihály Magyar Házban megnyílt Ivan Brovdi *Az élet folytatódik* c. kiállítása.

Június 2. Elhangzott a 2022/2023-as tanév utolsó csengője a Beregszászi kistérségben. A tanévet összesen 5526 diák fejezte be – derült ki Babják Zoltán polgármester Facebook-posztjából. Közleménye szerint idén 349-en fejezték be a 11. osztályt és 410-en a 9. osztályt.

Június 3. A Kárpátaljai Hazajáró Egylet túrát szervezett a Gorgánok hegyei közé a Szinevéri-tó–Tóhavas–Kamjanka–Szinevéri-hágó útvonalon. A túravezetők Vezsdel László, az egyesület titkára, illetve Varga Éva voltak.

Június 3. A nemzeti összetartozás napja (a trianoni békediktátum 103. évvel ezelőtti történet aláírásának emléknapja) alkalmából Fuchs Andrea, a MEKK alelnöke, dr. Spenik Sándor, az Ukrán Magyar Nemzeti Tanács elnöke, Meskó János helytörténész, a Szolyvai Emlékparkbizottság tagja csöndes koszorúzást tartott Posch Alajos újságíróknak az ungvári Kálvária temetőben lévő sírjánál, akit több mint száz évvel ezelőtti az Ungvárra bevonult cseh legionisták halálra késeltek.

Június 4. Csendes főhajrással méltatták a KMKSZ és a történelmi egyházak képviselői a nemzeti összetartozás napját Badalóban, Mezőgecsében, Nagybégányban, Szürtében, Nagypaládon és más magyarlakta településeken.

* Negyedszer is fellobbant az összetartozás tüze a Kárpátaljai Magyar Cserkészszövetség szervezésében, amelynek Popovics Pál elnök volt az ötletgazdája. Idén 6 kontinens több mint 40 országának közel 700 településén mintegy 1000 helyszínen lobbant fel a trianoni békediktátum emléknapján, a nemzeti összetartozás napján az összetartozásunk tüze, Kárpátalján 56 helyszínen. A Kárpátaljai Magyar Cserkészszövetség munkácsi székházuk udvarán csatlakozott a kezdeményezéshez.

Június 9. Kárpátalján tett látogatást Szentkirályi Alexandra kormányzóvivő. Látogatása kezdetén részt vett a P.

Frangepán Katalin Gimnázium királyháza óvodájának ünnepélyes megnyitóján. Ezt követően Beregszászba érkezett, ahol a beregszászi Perényi Kultúrkúriában megismerkedett a Tulipán Tanoda Magyar Népművészeti Iskola munkájával. A továbbiakban Szentkirályi Alexandra átadta a Miénk a város! online játék nyertesének díját, a fejlesztőjátékokat és könyveket tartalmazó Csodasarkokat. Az idei évben Kárpátalja 15 intézményéből 17 diák kaphatta kézhez munkája gyümölcsét. A rendezvény zárásaként Pallagi Marianna, a Pro Cultura Subcarpathica (PCS) civil szervezet igazgatója mutatta be a szervezet munkásságát.

Június 10. Szentkirályi Alexandra kormányzóvivő részt vett és beszédet mondott a Kárpátaljai Magyar Nagycsaládosok Egyesülete (KMNE) tizedik alkalommal megrendezett gyermeknapján a Tiszacsomai Honfoglalási Emlékparkban.

Június 16. Az ungvári Bercsényi katonai temetőben szakszerű temetőgondozást valósított meg az anyaországi Hangács István elnök vezette Vigyázók Had- és Kultúrtörténeti Egyesület. Miután a beregszászi katonai parcellát felújították, fontosnak tartották a II. világháborúban az ungvári katonai kórházban elhunyt 114 magyar honvéd sírjának karbantartását is, amelynek felavatására 2004. október 8-án került sor. Arra is futotta idejükből, hogy az első világháborús katonák sírkertjét is rendbe hozzák. A temetőben összesen ezer I. világháborús áldozat nyugszik 14 országból.

Június 18–24. Közel félezer kárpátaljai gyermekkel nyitotta meg kapuit a XXVII. Kárpátaljai Népzenei, Néptánc- és Kézművestábor, amelynek idén második alkalommal biztosított helyet a Rákóczi Tábort Sátorlajújhelyen. A tábor során a Magyar Állami Népi Együttes művészei, valamint Szalonna és Bandája oktatta az ifjú néptáncos- és népzenei palántákat. A program nyitórendezvényeként került sor a XVI. Kárpátaljai Népzenei és Néptáncosok Találkozójára. Méltatta a tábor jelentőségét mások mellett Pál Katalin, a Hagyományok Háza Hálózat – Kárpátalja, illetve a tábor vezetője, Bacskai József ungvári magyar főkonzul, Csáky Csongor, a Rákóczi Szövetség elnöke. A gálaesten a 15 kárpátaljai műhely táncegyüttese és zenészei mutatkoztak be.

Június 20. Több éves kihagyás után idén 18. alkalommal rendezték meg a kárpátaljai református kórusok találkozóját. A rendezvénynek az ungvári református templom adott otthont. Az egész napos programban vidékünk közel 20 énekkara vett részt. A kórustalálkozó a résztvevők közös produkciójával, az összevont református énekkar előadásával fejeződött be.

Június 26. Honfoglaló ősainkra emlékeztek a Tiszacsomai Honfoglalási Emlékparkban. Ünnepi beszédet mondott Bacskai József ungvári magyar főkonzul, Sin József, a KMKSZ Beregszászi Középszintű

Szervezetének elnöke, Bakancsós László helyi lakos. A köszöntőket követően Demkó Ferenc, a Munkácsi Görögkatolikus Egyházmegye Beregszászi Magyar Esperesi Kerületének püspöki helynöke Isten áldását kérte a megemlékezésre és az egybegyűltekre. A kulturális program végén a jelenlévők elhelyezték az emlékezés koszorúit a park közepén álló emlékműnél, valamint Árpád vezér és Szent István király szobrának talapzatánál.

Június 26. *Szolgálattelvők reménysége* címmel szervezett háláadó csendesdélutánt a Kárpátaljai Református Egyházkerület (KRE). Az alkalomnak a nagypaládi református templom adott otthont. A KRE megalakulása 100. évfordulójának méltatása keretein belül tartott rendhagyó háláadó istentiszteleten az egyház misszióvezetői számoltak be az elmúlt 30 év eredményeiről. Beszédet mondott Margitics János, a beregszászi református gyülekezet lelkipásztora, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola ifjúsági gyülekezetének vezető lelkésze, Barta Attila, a több mint 20 éve megalakult Kárpátaljai Református Ifjúsági Szervezet elnöke, Menyhárt István, Mezővári lelkipásztora, Balogh Sándor, a nagydobronyi, tiszáágteleki és dimicsői cigány gyülekezet missziós lelkésze.

JÚLIUS

Július 1. A Kárpátaljai Hazajáró Egylet családbarát gyalogtúrát szervezett. Ez alkalommal egy különleges természeti látványossághoz, a Kék lagúnához látogattak el Vezsdel László, az egyesület titkárának vezetésével.

Július 3–7. A Hagyományok Háza Hálózat – Kárpátalja immáron harmadik alkalommal szervezett felnőttek számára kézművestábot. A program célja, hogy azon kárpátaljai kézművesekkel, akik gyerekekkel foglalkoznak, megismertessék a hagyományos, azaz természetes anyagokkal való kézműves technikákat.

Július 5. Az Ung-vidéki anyától származó Csontváry Kosztka Tivadar festőművész születésének 170. évfordulója kapcsán rendezték meg a *Napos út* elnevezésű plein airt Beregszászon, a Budapest Parkban. Babják Zoltán, Beregszász polgármestere köszönetet mondott a művészeknek vidékünk történelmi és kulturális örökségének megőrzéséért. A plein air egyik fő inspirátora Fegyir Sándor, a Kárpátaljai Turisztikai Szervezet elnöke volt. Az esemény keretében egy szakura fát is elültettek a parkban.

Július 7. A Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Szakgimnáziuma tanévzáró ünnepségének a beregszászi római katolikus templom adott otthont. Köszöntő beszédet mondott Molnár János beregszászi római katolikus esperes-plébános, püspöki helynök, Lódár Jenő batári görögkatolikus áldozópap, Zán Fábán Sándor, a Kárpátaljai Magyar Református Egyházkerület püspöke. Szólt

az egybegyűltekhöz Csernicskó István, a Rákóczi-főiskola rektora, Soós Katalin, a szakgimnázium igazgatója. A statisztikai adatok szerint 2022 szeptemberében 333 hallgató kezdte el tanévét a szakgimnáziumban, télen 24 turizmus szakos hallgató végezte el tanulmányait, év végére mégis közel száz diákkal lett kevesebb a háború okozta kivándorlás miatt. A megérdemelt diplomákat Orosz Ildikó, a Rákóczi-főiskola elnök asszonya és Csernicskó István rektor adták át.

Július 7–8. A Kárpátaljai Hazajáró Egylet gyalogtúrát szervezett a Krasznahavas 1548 méter magas Topasz hegycsúcsára. A túravezető Vezsdel László, az egyesület titkára volt.

Július 7–8. A Kárpátaljai Magyar Nagycsaládosok Egyesülete (elnöke Tarpai József) évek óta szervez szülő-gyermek programokat, amelyek során mind a szülő, mind a gyermek kikapcsolódhat, szórakozhat. Ez alkalommal az anyukák tölthettek egy vidám és tartalmas napot fiaikkal. Mivel a nagyszerű programra összesen 150-en jelentkeztek, így két napon szervezték meg a kirándulást. A délelőtti órákat a Dinó-parkban töltötték, a gyerekek kipróbálhatták az ott található összes játékot, majd ebéd után a Kaszonyi termálfürdő aquaparkjában hűsölhettek.

Július 8. Megtartotta soros ülését a Szolyvai Emlékparkbizottság. A park bejárását követő munkamegbeszélésen dr. Tóth Mihály, a bizottság elnöke tartott rövid értékelést, majd dr. Dupka György számolt be az emlékparkkal kapcsolatos tevékenységről. A testület felelős titkára elmondta, hogy a háború okozta nehézségek ellenére az emlékparkbizottság valamennyi 2022-re beütemezett feladatát teljesítette, majd vázolta az ez évi tennivalókat.

Július 8. A *megtörhetetlenség 500 napja* címmel szerveztek nagyszabású jótékonyági rendezvényt a beregszászi művelődési házban Oroszország Ukrajna ellen indított háborújának 500. napján. Az összegyűlt pénzüsszeggel a Beregszászi Linner Bertalan Járási Központi Kórházat támogatják. Babják Zoltán, a Beregszászi kistérség polgármestere az eddig kapott támogatásért jelképes ajándékot – egy-egy köszönőlevelet – adott át a megjelenteknek. A köszöntőket követően meghatározó, biztató és kitartásra ösztönző kulturális műsor következett, amelyben a kistérség énekesei, táncosai működtek közre.

Július 10–15. A Karácshalvai Sztójka Sándor Görögkatolikus Líceum bázisán rendezték meg a Mikes Kelemen Hagyományörző Alkotótábort a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség szervezésében. Kész Margit, a tábor fő szervezője közlése szerint a programban mintegy hatvan fő vett részt, olyanok, akik érdeklődnek a történelmünk és a hagyományaink iránt.

Július 11. Diplomaosztó ünnepséget tartottak az ungvári magyar intézetben. Az idén 33-an fejezték be az Ungvári Nemzeti

Egyetem (UNE) Ukrán–Magyar Oktatási-Tudományos Intézetének (UMOTI) nappali és levelező tagozatos alapképzéseit. Köszöntő beszédet mondott Imre Gyula, az UNE UMOTI tanulmányi és nevelési igazgatóhelyettese, dr. Spenik Sándor, a magyar intézet igazgatója. Dr. Cseh Áron, Magyarország Ungvári Főkonzulátusának vezető konzulja Bacskai József főkonzul üdvözlését tolmácsolta. Dr. Zubánics László, a Magyar Történelem és Európai Integráció Tanszék vezetője a végzősöket a mesterképzésre való jelentkezésre buzdította. Az okleveleket dr. Spenik Sándor igazgató és Cseh Áron vezető konzul nyújtotta át a diákoknak.

Július 11. A Schönborn-parkban – amely az Ungvári járásban, Turjavágás (Turja Paszika) település mellett, a Vojevodino üdülőkompexum területén található – felavatták az ungvári Roman Murnik szobrász *Tudás almája* szobrát. Az eseményen részt vett Fegyir Sándor, a Kárpátaljai Turisztikai Szervezet elnöke.

Július 14. Születésének 85. évfordulóján felavatták Spenik Ottó akadémikus emléktábláját az ungvári elektrofizikai kutatóintézetben. Az emléktábla elhelyezését a professzor fia, dr. Spenik Sándor és a kutatóintézet vezetése kezdeményezte. Az emléktáblát Hanna Homonai intézetvezető, Oleksandr Szlivka, az Ungvári Nemzeti Egyetem első rektorhelyettese és Spenik Ingrid, az akadémikus legfiatalabb unokája leplezte le. Az alkotás Bohdan Korz szobrászművész munkája. Spenik Ottó 1992-től az elektrofizikai intézet igazgatójaként tevékenykedett. Az Ukrán Nemzeti Tudományos Akadémia rendes és az MTA külső tagja volt. Ungváron egy utcát is elneveztek az akadémikusról, aki egyben Ungvár díszpolgára is volt.

Július 15. A Kárpátok Művészeti és Kulturális Egyesület (KMKE) szervezésében kezdetét vette az *Ecsettel a békéért* elnevezésű egyhetes alkotótábor Tiszapéterfalván. A táborban nyolc kárpátaljai fiatal művész (Ruszin Noémi, Alina Sztaszjuk, Dobos Diána, Szerhij Lakatos, Natalia Moskaljova, Vladiszlav Belaninac, Vince Viktória, Kutasi Csaba) alkotott, a szakmai vezető Kutasi Csaba képzőművész volt.

Július 15. Az anya-fia kiránduláshoz hasonlóan apa-lánya napra került sor a Kárpátaljai Magyar Nagycsaládosok Egyesülete (KMNE) szervezésében. A program most is a Makkosjánosi határában található dinóparkban kezdődött. A résztvevőket Tarpai József, a KMNE elnöke üdvözlölte, majd Kacsó Géza bátyúi református lelkész – aki ezúttal legkisebb lányával érkezett – imában mondott köszönetet Istennek a lehetőségért, s kérte az Úr áldását a program résztvevőire. Délután pedig a kaszonyi élményfürdő medencéiben hűtötték le magukat a kánikulai melegben, és természetesen kipróbálták az aquapark attrakcióit is.

Július 16. Csendes koszorúzással és néma főhajrással emlékeztek meg a mérv-

adó kárpátaljai magyar szervezetek képviselői a Rákóczi-szabadságharc első győztes csatájáról a tiszaujlaki Turul-emlékműnél – a 320 éve zajlott csata helyszínén – a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (KMKSZ) szervezésében. Köszöntő beszédet mondott Bencze Rudolf, a KMKSZ Tiszaujlaki Alapszervezetének elnöke, aki felidézte a korabeli helyi eseményeket. A rendezvényen Schreiner Sándor tárogatóművész Rákóczi-kori dallamokat adott elő, a benei fiatalokból álló csoport pedig vers-és-énekes összeállítással tette meghitté azt.

Július 16. Csendes koszorúzással méltatta a Felső-Tisza-vidék magyarsága a Nagyságos Fejedelem emlékét, valamint a Rákóczi-szabadságharc első győztes csatáját. A szórvány magyar közösség az Égermező (Vilsáni) előtt található legendás Boveár-kutat felkeresve emlékezett meg az 1703–1711 között zajló szabadságharcról és Rákóczi szellemiségéről. Koszorúzott Sari József, a KMKSZ Felső-Tisza-vidéki Középszintű Szervezetének elnöke, Buczkó István beregszászi magyar konzul.

Július 20. Az ungvári Magyar Házban megnyílt Balog Sándor nyugalmazott restaurátor, a MÉKK Munkácsy Mihály Képzőművészeti Egyesület tagjának a 76. születésnapja alkalmából rendezett tárlata. Az ünnepséget dr. Zubánics László, az UMDSZ és a KMMI elnöke nyitotta meg. Angyal Gabriella, a Néprajzi Múzeum nyugalmazott vezetője méltatta a művész munkásságát. A zömében akvarell és pasztell alkotások Ungvár városképei, tájképek és csendéletek.

Július 21. A *művészetnek nincs kora* címmel nyílt meg Larisa Brovdi, Ukrajna érdemes művészenek kiállítása a Munkácsy Mihály Magyar Házban.

Július 21–23. A Kárpátaljai Magyar Nagycsaládosok Egyesülete Kurmai Szilvia játékmester közreműködésével tizenkettedik alkalommal szervezte meg a hagyománnyá vált nagy családi vetélkedő döntőjét hat család részvételével a Vadvolgy panzióban. Ezúttal a Szilágyi és Kabácij család alkotta Turul csapat lett az idei nagy családi vetélkedő aranyermese, a Váralja csapat a Balázs és a Barta család révén az ezüstérem birtokosa, s a szépen csillogó bronzérem a Pécsi és a Burók család „nyakába került”.

Július 22. A Péter Csaba megyei képviselő által létrehozott KárpátHáz civil szervezet beregvidéki néptáncscsoportjai számára szerveztek „fiesztát”, azaz közös koncertet és élményekkel teli délutánt a Nagymuzsaly határában lévő PETER Szőlőbirtok és Élményközpont területén.

Július 22. A Kárpátaljai Hazajáró Egylet *Rákóczi útján* elnevezéssel családbarát túrát szervezett a Vereckei Honfoglalási Emlékműhöz és a Latorca forrásához. A túravezető Molnár Sándor volt.

Július 29. A Kárpátaljai Magyar Nagycsaládosok Egyesülete vízitúrát szervezett tagcsaládjai számára a Tiszán a Huszt–Nagyszőlős útvonalon.

AUGUSZTUS

Augusztus 3. Immár harmadik alkalommal tartották meg Mezőváriban a népi, hagyományörző és művészeti napokat. A programot idén is a BorzsaVári Tehetség-gondozó Művészeti és Hagyományörző Civil Szervezet rendezte (elnök: Kovács Sándor), a foglalkozásoknak az Egy Ház a Nemzetért elnevezésű épület adott otthont. A háromnapos programsorozat keretében a 4–18 éves résztvevők számos hangszerezen tanulhattak, népi énekeket és táncokat sajátíthattak el, kézműveskedhettek.

Augusztus 5. Véget ért a Kárpátaljai Református Ifjúsági Szervezet (KRISZ) egyhetes tábora, amelynek a Nagybereg-i Református Líceum adott otthont. A KRISZ-hét 2023-ban a *Nagy utazás* címet kapta, szakmai vezetője Barta Attila, a KRISZ elnöke, a Fornsói Református Egyházközség lelkipásztora volt.

Augusztus 7–11. Huszonkettedik alkalommal rendezték meg a Kárpátaljai Nyári Kölcsey Pedagógusakadémiát a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség (KMPSZ) szervezésében. A programot dr. Orosz Ildikó, a KMPSZ elnöke nyitotta meg. *Nyelvpolitika mint a nemzetépítés és identitáskonstrukció eszköze* címmel tartott bevezető előadást Prof. Dr. Cserniczkó István, a II. RF KMF rektora. Dr. Orosz Ildikó, a KMPSZ és a II. RF KMF elnöke előadásában a kisebbségpolitika és az anyanyelvi oktatás folyamatát vette górcső alá Ukrajna függetlenségének első három évtizedében. A bevezető előadásokat követően további szakmai diskurzusokkal folytatódott a nyári akadémia.

Augusztus 9–13. A „GENIUS” Jótékonyági Alapítvány 13. alkalommal szervezte meg a Jankovics Mária Alkotótábort kárpátaljai diákok számára, akik vonzódnak a képzőművészetek, festészet, szobrászat és rajz iránt. A beregszászi és a tiszapéterfalvai alkotótáborba 10–16 éves kor közötti tanulók jelentkezhetnek. A tábor során a gyerekek művészeti készségét több szakember fejlesztette: Kulin Ágnes, a tábor szakmai felelőse, a Révész Imre Társaság elnöke, id. Hidi Endre szobrász, keramikus, Kovács Gyöngyi, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tanára, beregszászi kézműves, Kutasi Csaba, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola művészeti részlegének laboránsa, Néger Krisztina, a „PADIJUN” Kárpátaljai Megyei Ifjúsági Tehetséggondozó és -fejlesztő Központ szakkövető tanára, valamint Ruszin Noémi festőművész.

Augusztus 10. A Boksay József Kárpátaljai Megyei Szépművészeti Múzeum nagytermében az Ukrán Alkotóművészek Országos Szövetsége kárpátaljai szervezetének tagjelöltjei – Erfán Ferenc és Roman Pilip – alkotásaiból nyílt kiállítás.

Augusztus 12. A megyeszékhely 57. miniszobra *A kis hableány*, Hans Christian Andersen meséjének hősnője. Roman Murnik legújabb alkotása a gyalogos híd betontámaszán kapott helyet.

Augusztus 12. A „Pro Agricultura Carpatika” Kárpátaljai Megyei Jótékonyági Alapítvány kilencedik alkalommal szervezte meg a kárpátaljai búaösszeöntő ünnepséget Nagydobronyban, az Irgalmas Samaritanus Református Gyermekotthon bázisán. Az eseményen beszédet mondott Jakab István, a Magyar Országgyűlés alelnöke, a MAGOSZ elnöke, Örhidi László, a „Pro Agricultura Carpatika” Kárpátaljai Megyei Jótékonyági Alapítvány elnöke, Nagy Ferenc, a Nagydobronyi kistérség polgármestere, Sin József, a KMKSZ Beregszászi Középszintű Szervezetének elnöke, Szólláth Tibor, a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara alelnöke, Hajdúnánás polgármestere, Horváth Vivien, a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara Magyarok Kenyere Nonprofit Közhasznú Kft. projektvezetője. A magyarok kenyéréhez a sőt idén is Aknaszlatináról hozta zászlokkal feldíszített kerékpáron Takár Károly (Katyó) nyugdíjas bányász, a vizet pedig a Fekete-Tisza forrásból hozták a „Pro Agricultura Carpatika” Kárpátaljai Megyei Jótékonyági Alapítvány Gazdaasszony Tagozatának tagjai.

Augusztus 14. A badalói református templom külső falát 1938. augusztus 14. óta ékesíti az az emléktábla, amelyet annak emlékére emelt 85 évvel ezelőtt a Kárpátaljai Magyar Faluszövetség, hogy az itt élők emlékezzenek arra, hogy 1847 júliusában, útban Erdődre menyasszonyához, Szendrey Júliához Petőfi Sándor e szent falak tövében tartott pihenőt. Petőfi Sándor születése 200. évfordulója a badalói emlékjel évfordulója tiszteletére a református templomban ünnepi hálaadó istentiszteletet tartottak Sági Zsolt helyi lelkipásztor közreműködésével. Majd a Petőfi-emléktábla köré gyülekeztek a megemlékezők, ahol köszöntő beszédet mondott dr. Jakab Lajos orvos, a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (KMKSZ) Badalói Alapszervezetének elnöke, Jusztin Miklós beregszászi magyar konzul, Sin József, a KMKSZ Beregszászi Járási Szervezetének elnöke.

Augusztus 20. Tiszabökény-Tiszafarkasfalván, a Tiszaháti Tájékmúzeum (Fogarassykúria) parkjában lévő görögkatolikus kápolnában került sor a III. Tiszaháti Szent István-napi ünnepségre, a helyi történelmi egyházak közreműködésével. A *Himnusz* elhangzása és Vince Elvira Fanni szavalata után az eseményt Nagyné Szakadati Rita, a Tiszaháti Tájékmúzeum és a Péterfalvai Képtár igazgatója nyitotta meg. A házigazdák nevében István király keresztény szellemi örökségét felvállaló köszöntő beszédet mondott dr. Orosz József, a Tiszapéterfalvai kistérség polgármestere. Ünnepi beszédet mondott Buczkó István, Magyarország Beregszászi Konzulátusának konzulja, dr. Zubáncsi László történész, az UMSZ és a KMMI elnöke. Zárszót mondott a szervezők nevében dr. Dupka György történész, Tiszabökény díszpolgára, aki egyben bemutatta a *Szülőföldünk, Tiszabökény és környéke* című honismereti olvasókönyvet

* Koszorúzással méltatták államalapító

Szent István király emlékét Mezőkaszonban a Pro Cultura Subcarpathica (PCS) civil szervezet szervezésében. A megjelentek Turi Török Tibor alkotásánál gyűltek össze és megkoszorúzták Szent István mellszobrát, amelyet 2021-ben avattak fel. Radvánszky Ferenc református lelkész a közösség fontosságát, a gyökereinkhez való ragaszkodást hangsúlyozta. Végül Isten áldását kérte a jelenlévőkre.

* A hagyománynak eleget téve a beregszászi Szent Kereszt Felmagasztalása római katolikus plébániatemplomban Szent István-napi misét tartottak, amelyen Molnár János esperes-plébános apostoli szent királyunkról szólt. Az ünnepi szentmise végén megszentelte, majd Isten áldását kérte a nemzeti szalaggal átkötött új kenyérre, amely az életet, a megélhetést és az otthont szimbolizálja.

* A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (KMKSZ) a Tiszacsomai Honfoglalási Emlékparkban szervezett csendes megemlékezést Szent István király és a magyar államalapítás ünnepén. Az eseményre a hagyományokhoz híven a Szent István-napi templombúcsút követően került sor. A Szent István nevet viselő tiszacsomai görögkatolikus templom az államalapító király ereklyéjét is őrzi. A megjelentek elhelyezték az emlékezés koszorúját a Szent Istvánt ábrázoló fából készült szobor talapzatához, ezután Demkó Ferenc, a Munkácsi Görögkatolikus Egyházmegye Beregszászi Magyar Esperesi Kerületének püspöki helynöke felidézte Szent István király személyét, majd Isten áldását kérte a jelenlévőkre.

* Ünnepi liturgián emlékeztek meg Szűrtében államalapító Szent István királyról és a kereszténység felvételéről a helyi római katolikus templomban. A misét Pohareczky Róbert plébános celebrálta. Az új kenyér megszentelését követően az egybegyűltek a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség tagjaival közösen emlékeztek meg az államalapítóról. A településen először 1996-ban, a templom falán elhelyezett emléktáblánál tartottak megemlékezést, 2002-ben avatták fel a fából készült Szent István-szobrot, azóta itt gyűlnek össze a helyiek minden év augusztusában, hogy megemlékezzenek nagy királyunkról és az államalapításról.

* Aknaszlatinán a Szent István nevet viselő római katolikus templomban tartott ünnepi szentmisét és a hagyományos körmenetet követően az egybegyűltek megkoszorúzták a templomkertben álló Szent István-szobrot. Sari József, a KMKSZ Felső-Tisza-Vidéki Középszintű Szervezetének elnöke elmondta: örül annak, hogy nem csupán az aknaszlatinai magyar közösség, de a távolabbi településen élők is megtisztelték jelenlétükkel a csendes megemlékezést.

* A Mathias Corvinus Collegium (MCC) Beregszászi Képzési Központ csapattagjai Dobsa Beáta régióvezetővel Szent István-napi megemlékezéssel egybekötött családinapot szerveztek a beregszászi Barátság Stadionban.

Összeállította: Dupka György és Szemere Judit

Fedor Aranka tárlata a főkonzulátuson

Magyarország Ungvári Főkonzulátusa a nyár vége felé és egyben az augusztus 20-i nemzeti ünnep alkalmából igazi „virágzó” kiállításnak adott otthont. Ezúttal egy különleges kárpátaljai amatőr festőművész, Fedor Aranka virágcsendéletei díszítik a külképviselet auláját. Aranka néni a második világháború után az első magyar tannyelvű hétosztályos iskola (a jelenlegi Ungvári 10. Számú Dayka Gábor Középiskola) első igazgatónöje volt Ungváron. Nyugdíjas éveit a festészetnek szentelte.

– Fedor Aranka a kárpátaljai amatőr festők között talán a legszínesebb egyéniség. Szerencsés ember volt, hiszen a gimnáziumban Boksay József, a tanítóképzőben Erdélyi Béla tanította rajzolni, és nyitotta meg előtte a művészet világát. Csodálatos akvarelleket festett. A fiától, Valértól azt is tudjuk, hogy ő vette meg nap mint nap a virágcsokrokat, s a csendéletei mindig egy éjszaka alatt születtek – mondta köszöntőjében Bacska József főkonzul, és megjegyezte: ebben a nehéz, háborús időszakban Aranka néni festményei azt bizonyítják, hogy az élet szép, az élethez ragaszkodni kell, az életet minden pillanatban szeretni kell. Műveiből sugárzik a derű, a szépség, az öröm, a virág pedig a szeretet kifejezése is. A diplomata külön köszönetet mondott Fedor Valérnak és Meskó Jánosnak, a kiállítás ötletgazdájának.

Volodimir Csubirko, a Kárpátaljai Megyei Tanács elnöke megköszönte a főkonzulátusnak, hogy teret biztosítanak az ilyen rendezvényeknek, és megjegyezte: számos fontos programja lett volna, de ezt a kiállítást választotta, mert Fedor Aranka festményei közül kettőt azóta ismer, amióta Ungváron él, régóta ismeri a művésznő fiát, aki megőrizte az alkotásokat, de a többi festményt soha nem mutatta meg.

Dr. Zubánics László, a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet elnöke részletesen ismertette Fedor Aurélia életútját, és szólt a virágok által közvetített mély érzésekről a népek kultúrájában, valamint a képek biblikus színvilágáról, a vörösről és a kékről, keresztény hitünk alapvető színeiről. El-

mondta: a művésznő 1915-ben született Ungvármegyében, Lasztomirben, a mai Szlovákia területén, és 2000-ben hunyt el Ungváron. Az ungvári tanítóképző elvégzése után pedagógusi tevékenységét Nagyráton kezdte, később a Nagybereznai járás számos településén is tanított 1940-ig, majd az ungvári 2-es és 5-ös iskolában. 1946-tól az ungvári nőegylet vezetője és 1948-tól

képzésében is. Korai korszakában akvarelleket festett. 1944-ben a jelenlegi püspöki rezidenciában volt egy tárlata, amelyen gyakorlatilag valamennyi munkáját bemutatta, de a háború úgy hozta, hogy a szovjetek minden ott tárolt értéket államosítottak. Abból a korszakból sajnos nem maradt fenn egyetlen műve sem. A festészethez a nyugdíjas éveiben tért vissza, első kiállítására az

az ungvári hétosztályos magyar iskola első igazgatónöje volt, ennek érdekében tanfolyamot is végzett. Az Ungvári Állami Egyetem magyar, valamint a Drohobicsi Állami Pedagógiai Intézet ukrán–orosz szakán szerzett diplomát. Ezenfelül aktív szerepet vállalt a munkás fiatalok esti középiskolai

1980-as években került sor Ungváron, majd több más helyszínen. Élete során csaknem 150 olajfestménye született. Fedor Aranka azon kárpátaljai alkotók egyike, aki műveit Kijevben is kiállították.

Fedor Valér édesanyja életéről beszélve elmondta: nehéz, de érdekes, nagyon tartalmas éveket éltek, mindig voltak hullámvölgyek a család életében, köztük az '50-es évek, amikor édesapját 7 évre Vorkutába száműzték, azonban a derű, a tenni akarás mindig átsegítette édesanyját a problémákon. Nyugdíjas éveiben tért vissza a festészethez, gyakran éjszaka alkotott. A művésznő fia szintén kifejezte köszönetét a tárlat megszervezéséért a főkonzulátus munkatársainak.

A tárlatnyitón Bohdan Andrijiv, Ungvár polgármestere és Meskó János, a kiállítás ötletgazdája is beszédet mondott.

R. V.

A Kárpátaljai Hírmondó galériája

Az ungvári miniszobrok

Alma mater

Bercsényi Miklós és Csáky Krisztina

Csontváry

Főkukac

Suhaj, a betyár

Svejk, a derék katona

Ungvári világítótorony

Kárpátaljai kifli

Liszt Ferenc

Mikulás

Mozart

TV Maci

A kárpátaljai megyeszékhely legnépszerűbb új keletű nevezetességei kétségkívül a miniszobrok. A bronzból készült aprócska alkotások többsége a város központi vagy turisták által látogatott részén, köztereken található.

Az első miniszobor, amely a Mikulást ábrázolja, 2010-ben tűnt fel az Ung folyó partján. Kisvártatva egymás után jelentek meg a városban az újabb és újabb miniatűr szobrok, amelyek eleinte vegyes fogadtatásra találtak. Később az emberek megkedvelték őket – olyannyira, hogy némelyiket többször is ellopták –, s rövid idő alatt Ungvár népszerű látványosságává váltak.

Az ötletgazda – divatos kifejezéssel élve úgy is mondhatnánk –, a miniszobor-projekt elindítója Kolodko Mihály ungvári szobrászművész volt. Alkotásaival a város sokszínű kulturális és történelmi hagyományaira irányítja rá a figyelmet. Néhány szobor kárpátaljai származású vagy helyi kötődésű hírességeknek állít emléket, így Glück Gábor és Csontváry Kosztka Tivadar festőművészeknek, Andy Warhol pop-art művésznak, Laudon István ungvári botanikusnak, Suhajnak, a betyárnak, Krotonnak, a világ-hírű erőművésznak, de szobrot kapott már Fegyér Sándor, a „lövészárók-professzor” is. A magyar történelem jeles szereplői, valamint a magyar kultúra nagyjai és szellemi vívmányai is megidéződnek, köztük Bercsényi Miklós és Csáky Krisztina, Arany János alakja, a Szent Korona kicsinyített mása, a Rubik-kocka, a TV Maci vagy éppen Csukás István meséjének Főkukaca. A művész véleménye szerint a kis szobrok, méretük ellenére, ugyanolyan drámai erővel tudnak hatni a szemlélődőkre, mint az óriási alkotások.

Az ungvári városképhez ma már szervesen hozzátartoznak ezek a mini műalkotások. A helyiek úgy tartják, a szobrok szerencsét hoznak annak, aki megérinti őket. Sőt, mi több, a kreatív ungváriak időnként felöltöztetik, ünnepi viseletbe, téli ruhába bújtatják a szoboralakokat. A turistáknak térkép, kétnyelvű útikönyv és helyi szervezésű városi túrák segítenek, hogy minél könnyebben rátaláljanak az apró műtárgyakra.

Kolodko Mihálynak követői is vannak a miniszobrok készítése terén: Roman Murnik, Sztepan Rusznak, Vaszil Krivanics. Nemrég már az 59. ilyen alkotást avatták fel a megyeszékhelyen, amely a *Kárpátaljai várak legendái* elnevezést kapta. De miniszobrokat nem csupán Ungváron, hanem Kárpátalja más településein is találhatunk, így Munkács, Beregszentmiklóson, Nagyszőlősen, Szerednyén, a turjavágási Schönborn-parkban vagy épp a Szinevéri-hágón.

Szaporodjanak és sokasodjanak mindnyájunk örömére!

-ditta-